

รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์

เรื่อง

พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

Creative Spaces from Three Generations: Development of
A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with Social
Cultural Capital through Three Generations.

โดย

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร.

รศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์

พระภิกษุณายนวชิรวิเทศ.วิ

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

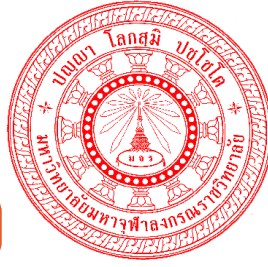
นางสาวหนึ่งธิดา สารศิริ

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS ๘๐๐๗๖๖๐๓๕

รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์

เรื่อง

พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

Creative Spaces from Three Generations: Development of
A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with Social
Cultural Capital through Three Generations.

โดย

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร.

รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

พระภานาวชิรวิเทศ.วิ

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

นางสาวหนึ่งธิดา สาริศรี

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS ๘๐๐๗๖๖๐๓๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Final Drafted Research Report

Creative Spaces from Three Generations: Development of
A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with Social
Cultural Capital through Three Generations.

by

Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Dr.
Asst.Prof.Dr.Kamalas Phoowachanathipong
Miss Manasanan Prapassornpitaya

Miss Nuengthida Sarisee

Buddhist Research Institute
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. ๒๕๖๖

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Promotion FundMCU RS

๘๐๐๗๖๖๐๓๕

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
ผู้วิจัย:	พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร., รศ. ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, พระภาวนา ชิริวิเทศ.วิ, นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา, นางสาวหนึ่งธิดา สาริตรี
ส่วนงาน:	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และวิธีวิจัยเชิงปริมาณขยายผลวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ๑) ผู้นำชุมชน ๒) ประชาชนชุมชน ๓) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ๔) เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ๑) แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๒) แบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโครงการ ๓) การสัมภาษณ์เชิงลึก ๔) กิจกรรมเสวนา ๕) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ๖) การจัดกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ผลวิจัยพบว่า พื้นที่ตำบลสำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันและสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยพบว่า ผลการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๑) ในพื้นที่ตำบลสำเภากลุ่ม ได้มีกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ (๑) ถอดบทเรียน (๒) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครอบครัวในโครงการวิจัย (๓) จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม(๔) สำรวจพื้นที่บริบทชุมชน (๕) การสร้างเครือข่ายและการ

สนับสนุนจากภาครัฐ และ (๖) กิจกรรมการฝึกอบรมการทำ “ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น สินค้าจากผ้าพิมพ์ลายใบไม้ธรรมชาติ”

๒) ผลพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมการทำ “ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น สินค้าจากผ้าพิมพ์ลายใบไม้ธรรมชาติ” และกิจกรรมส่งเสริมความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ในการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ในหัวข้อ “สามวัย สามวัย ขายยังไง ให้หัวใจ เพิ่มยอดขายได้มากกว่า” เน้นการสร้างสมดุลระหว่างกำไร สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้การขายอย่างสร้างสรรค์ พร้อมให้ความรู้ด้านเทคนิคการขายแบบบอกเล่าเรื่องราวผ่านพหุวัฒนธรรมในหัวข้อ “สำเภาล่มสร้างสรรค์ ชุมชนสามวัยยั่งยืน” สร้างพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคม และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้ คือ เป็นการสร้างเครือข่ายชุมชนและความร่วมมือซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการมีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมคนในชุมชนมีความเป็นผู้นำ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชนแบบพหุวัฒนธรรม

กระบวนการส่งเสริมกิจกรรม ได้แก่ (๑) การวางแผนกิจกรรม (๒) การสำรวจพื้นที่ชุมชน (๓) การสร้างความร่วมมือความรับผิดชอบเพื่อสังคม (๔) การเตรียมงานสื่อประชาสัมพันธ์ (๕) การเสวนา และ (๖) กิจกรรมการฝึกอบรมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคม และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ผลที่ได้รับ คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่สำนึกรักถิ่นฐานตนเอง ปลูกฝังวิธีการอยู่ร่วมกัน เป็นการสร้างเครือข่ายชุมชนและความร่วมมือซึ่งกันและกัน มีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมคนในชุมชนมีความเป็นผู้นำ และสืบสานทุนทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน คือ 1) การเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ 2) การรู้หน้าที่ของตนเอง 3) การช่วยเหลือกัน การแสดงความมีน้ำใจกับคนในชุมชน และคนรอบข้าง 4) การเกื้อกูลกัน 5) การทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๓) นำเสนอผลการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย พบว่า บริบทพื้นที่ ชุมชนสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความยินดีร่วมมือร่วมใจการทำกิจกรรมในโครงการ คือ การส่งเสริมให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุร่วมกันในบริบทพหุวัฒนธรรม ผลวิเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย พบว่า ๑) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยตามหลักภาวนา ๔ ๒) ปัจจัยกระบวนการ การร่วมสร้างกิจกรรมเพื่อสร้างการตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกัน ผ่านการร่วมคิด สร้างรูปแบบและการพัฒนา ๓) ปัจจัยบริบท โดยความร่วมมือของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ ๔) ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็น และเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุให้ความสำคัญและสนใจในการทำผลิตภัณฑ์ลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น และ

สามารถนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น สะท้อนผ่านเรื่องราวทุนทางวัฒนธรรม
เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ เกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน และผลวิเคราะห์
การรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ชุมชนชุมชนสำเภาล่ม จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่า ผู้เข้าร่วมเสวนากลุ่มย่อยมีความพึงพอใจ
ต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

Research Title:	Creative Spaces from Three Generations: Development of A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with Social Cultural Capital through Three Generations.
Researchers:	Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Dr, Assoc.Pof.Dr.Kamalas Phoowachanathipong, Phra Vanawachirawides, Miss Manasanan Prapassornpitaya, Miss Nuengthida Sarisee
Department:	Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Fiscal Year:	B.E. 2566
Research Scholarship Sponsor:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) To study the model for creating cooperation to promote creative spaces with social and cultural capital. 2) To develop the process of promoting creative space for social cultural capital through people of three generations. 3) To develop a network of cooperation to promote creative space for social cultural capital through people of three generations. It is a combined method of research. Using qualitative methods Characteristics of action research with a participatory process and quantitative research methods extend qualitative research methods. Key informants and sample groups include experts, community scholars, and academics at the provincial and local levels. and community leaders. 1) community leaders 2) community scholars 3) government agencies in the area. 4) There are youth, citizens, and elderly people in the area, totaling 30 people. The research instruments were: 1) a survey of perceptions of the creative space community with social and cultural capital; 2) a satisfaction assessment form for participating in the project; and 3) an in-depth interview. 4) Discussion activities 5) Participatory observation 6) Organising activities to promote creative spaces for social cultural capital through people of three ages. Quantitative data were analysed using means, percentages, and standard deviations, and qualitative data was analysed using content analysis.

The research results were founded that:

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากคณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ. ดร. ผอ.สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สนับสนุนในการทำวิจัยตลอดระยะเวลาของการวิจัย

ขออนุโมทนาขอบคุณ นายเจนโชค สุวนิธิ ผู้ประสานพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และผู้ประสานงานและผู้ช่วยวิจัยพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่วิจัย ขอขอบคุณนายสุกิจจ์ บุตรเคน ช่วยประสานงานพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขออนุโมทนาขอบใจ นิสิตปริญญาโท นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ร่วมกิจกรรมเสวนา และการทำกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อ ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ขออนุโมทนาขอบใจ ผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชน ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ และบริเวณพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านใหม่ ออบต. สำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และร่วมพัฒนาพื้นที่ร่วมกับคณะผู้วิจัย

ขออนุโมทนาขอบใจ ผู้อำนวยการ ผู้บริหาร ครู โรงเรียนวัดพุทธไธสวรรย์และโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ที่ร่วมปลูกฝังเยาวชนตามรูปแบบกระบวนการวิจัยร่วมกันผ่านกิจกรรม ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยและขอขอบใจนักเรียนในโครงการที่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมในโครงการ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ความสำเร็จและคุณค่าของรายงานนี้ทั้งหมด ขอน้อมถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อตอบแทนพระคุณบิดา มารดา ผู้มีพระคุณและคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน หล่อหลอมขัดเกลา จนคณะผู้วิจัยมีพัฒนาการและความก้าวหน้าทางวิชาการ จึงขอระลึกถึงพระคุณอันใหญ่หลวงนี้ และขอขอบพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร. และคณะ

๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๖

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนผัง	จ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ต
บทที่ ๑ บทนำ.....	๙
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์.....	๑๔
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือ.....	๑๗
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมทางสังคม.....	๑๗
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย.....	๑๙
๒.๕ แนวคิดกลไกทางพระพุทธศาสนา.....	๓๐
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับบวร.....	๓๕
๒.๗ แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม.....	๓๘
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๕
๒.๙ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	๔๘

๒.๑๐	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕๑
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๒
๓.๑	รูปแบบการวิจัย.....	๕๒
๓.๑.๑	ระยะที่ ๑ ศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม.....	๕๔
๓.๑.๒	ระยะที่ ๒ พัฒนาระบบการความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย.....	๕๕
๓.๑.๓	ระยะที่ ๓ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย.....	๕๗
บทที่ ๔	ผลการวิจัย.....	๕๙
๔.๑	ออกแบบกิจกรรมรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย.....	๕๙
๔.๒	การพัฒนาระบบการความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย	
๔.๓	พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย	
๔.๔	องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย.....	
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก เครื่องมือในการวิจัย.....	๖๔
	ประวัติผู้วิจัย.....	๖๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ		พระวินัยปิฎก		ภาษา
		ชื่อคัมภีร์		
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)

คำย่อ		พระสุตตันตปิฎก		ภาษา
		ชื่อคัมภีร์		
ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป็นณาสกั	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมป็นณาสกั	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริป็นณาสกั	(ภาษาไทย)
สั.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
สั.สพ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สหายนวรรค	(ภาษาไทย)
สั.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิทามวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในอดีต ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการจัดการทรัพยากรมนุษย์ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้จนมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ประเทศได้ทำการพัฒนาชุมชนฐานราก^๑ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชนกำหนดให้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ มีการพัฒนาโดยชุมชน มีการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน และสิ่งแวดล้อมจนมาถึงการนำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการ ทำให้เกิดมิติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมากยิ่งขึ้น เกิดเป็นกระแสการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน เสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเกิดการพัฒนาภายในตัว และการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)^๒ ได้กำหนดเป้าหมายรวมการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ประกอบด้วย

คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมมีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์มีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วมมีสุขภาพกายและใจที่ดีมีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และมีความเป็นไทย ฯลฯ^๓ นี้จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ให้ความสำคัญกับการสร้างและการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้^๔ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้เข้มแข็ง มาจากแหล่งที่สำคัญได้แก่ ฐานทุนศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย ถือเป็นแหล่งทุนสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย แสดงถึง

^๑ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ที่ประเทศได้ทำการพัฒนาชุมชนฐานราก

^๒ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)

^๓ (Office of the National Economic and Social Development Council, ๒๐๑๗)

^๔ อนันต์ คติยะจันทร์, การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย, วารสารปัญญาภิวัตน์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๓ หน้า ๒๘๑.

รากเหง้าของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่มาของประชาชนคนไทยทั้งมวล จึงจำเป็นต้องศึกษา รวบรวม สังเคราะห์ ข้อมูลในเชิงพื้นที่ เพื่อนำเสนอในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม และย้อนกลับมาสู่การอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาติ ตลอดจนปลูกจิตสำนึก รักษาถิ่น จำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมมือกันทุกภาคส่วนทางสังคมทุกภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาสินค้าและบริการเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ หรือพื้นที่สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ บริการ และการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมถึงการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมไปในตัวด้วยการใช้วัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตน เช่น ใช้ความเชื่อในการสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนและแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาในลักษณะของเครือข่ายทางสังคมและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนท้องถิ่นจัดเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญอยู่คู่ชุมชนมาตั้งแต่ครั้งอดีตต่อไป^๕

โดยระยะเวลาที่ผ่านมา ในบางพื้นที่หรือบางจังหวัดของประเทศได้มีการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาชน ภาควิชาการและภาครัฐ^๖ โดยกลไกหลักในการผลักดันการประสานการมีส่วนร่วมคือ ภาคประชาชน เครือข่ายศิลปิน และสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ และได้นำศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่มาสร้างคุณค่าและมูลค่า^๗ ตลอดจนสร้างอัตลักษณ์จนก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในพื้นที่ และจากกระบวนการดังกล่าวยังกระตุ้นจิตสำนึกของคนในพื้นที่ให้เห็นคุณค่าของทุนทางศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งสร้างความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนของพื้นที่

ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวทั้งหมดจำเป็นต้องอาศัยศักยภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งกลไกทางวิชาการสำคัญของกระบวนการคือ สถาบันอุดมศึกษาในแต่ละพื้นที่ โดยพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีพันธกิจหนึ่งได้แก่ ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้เอื้อต่อการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ^๘

^๕ Phrabaidega Supot. (๒๐๑๓). A Study of the Processes of Natural Resources and Community Organization culture Management in Ubonratchathani Province. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]

^๖ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน, กรุงเทพมหานคร : กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐, หน้า ๑ .

^๗ Thai Bev, การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รายงานการพัฒนาที่ยั่งยืน ๒๕๖๒, ออนไลน์ https://sustainability.thaibev.com/๒๐๑๙/th/arts_culture.php

^๘ คู่มือปฏิบัติงานการบูรณาการพันธกิจ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพที่มีความมั่นคงและยั่งยืน เป็นโจทย์ท้าทายทางสังคมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้จากการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ โดยมุ่งยกระดับความมั่นคง^๙ ของมนุษย์ (โดยเฉพาะความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมของพลเมือง) ความสมานฉันท์ทางสังคม การยอมรับเป็นสมาชิกในสังคมที่มีสิทธิเสมอภาค (ยอมรับความแตกต่างหลากหลายในมิติต่าง ๆ เช่น ชาติพันธุ์ ศาสนาและความเชื่อ ความคิดทางการเมือง ฯลฯ) และการเสริมพลังทางสังคมเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ “เศรษฐกิจฐานอุตสาหกรรม” (Industrial Economy) ไปสู่ “เศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างนวัตกรรม” (Efficiency – Driven and Innovation – Driven Economy) ก็คือ แนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” (Creativity Economy) ที่เป็นการนำความคิดสร้างสรรค์มาผลิตเป็นสินค้า ผลิตภัณฑ์ วัตถุ บริการ หรืออื่นๆ และสามารถขายและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งคนส่วนใหญ่อาจเข้าใจว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมในเมือง เช่น ดนตรี แฟชั่น หรือภาพยนตร์ แต่ในความเป็นจริง ยังมีกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่สามารถเกิดได้ในพื้นที่ระดับชุมชน ที่มีความโดดเด่นเนื่องจากนำสิ่งที่เรียกว่า “ทุนทางวัฒนธรรม” อันหมายถึง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ภาษาและวรรณกรรม) ศิลปะการแสดง แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม งานเทศกาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม รวมไปถึงความรู้และแนวปฏิบัติที่สั่งสมกันมา มาผนวกกับความสร้างสรรค์ จนก่อเกิดเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่นอกจากคุณค่าแล้วยังสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้อีกด้วย และที่สำคัญ แนวทางการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ที่เป็นการนำศักยภาพของพื้นที่มาสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคมนี้ เป็นหนึ่งในเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนแม่บทของประเทศ ด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ ภายใต้แผนงานการพัฒนาภูมิภาคและจังหวัด ๔.๐ อีกด้วย ซึ่งการจะทำให้แต่ละชุมชน มีเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่นำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้เชิงเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีการสร้าง “ต้นแบบ” หรือ “ตัวอย่าง” ให้เห็นผลสำเร็จเชิงเป็นรูปธรรมเสียก่อน^{๑๐}

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมสังคมในพื้นที่ เป็นปัจจัยขับเคลื่อนเกิดชุมชนต้นแบบในการใช้สร้างเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง โดยให้ชุมชนเห็นคุณค่า อัตลักษณ์ที่ตื้นุรัก ษ์ทุนวัฒนธรรมในพื้นที่ในการสร้างมูลค่าและคุณค่าในท้องถิ่น ดังนั้น คณะผู้วิจัยในฐานะสถาบันศึกษาในพื้นที่ จึงได้เข้าไปร่วมสร้างกระบวนการขับเคลื่อนความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุน

^๙ นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๓๐ และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมพ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕

^{๑๐} Creative Economy พาเศรษฐกิจไทยก้าวไกลสู่สากล แหล่งที่มา: ออนไลน์ <https://www.nxpo.or.th/th/๙๔๔๐/> สืบค้นวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๕.

วัฒนธรรมทางสังคมผ่านกลุ่มคนสามวัยในพื้นที่และภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนต่อไป

ซึ่งรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมประกอบไปด้วย ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถนำวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างการผลิตสินค้าและบริการได้โดยใช้แนวความคิดการสร้างสรรคและเพิ่มคุณค่า รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ๒) ด้านการพัฒนาสังคม สามารถนำวัฒนธรรมเรื่องระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณีที่ดีงาม อาทิ การเกื้อกูลช่วยเหลือ การมีจิตสำนึกสาธารณะ การมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อโน้มนำในสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนซึ่งจะทำให้เกิดสังคมแห่งความเป็นจริงและสงบสุข และ ๓) ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถนำวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ มาใช้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิมหรือมีความสมบูรณ์ได้มากขึ้น

อีกทั้งคณะผู้วิจัยยังส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการจัดการเรียนรู้พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในวิถีใหม่ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมมือกัน จนเกิดการเรียนรู้ รับรู้ และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถยึดโยงและยอมรับร่วมกัน ผ่านเวทีการถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่อง พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: รูปแบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในวิถีใหม่ รวมไปถึงการพัฒนาสื่อความรู้ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่วงกว้าง เป็นต้น

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสนใจการศึกษาพื้นที่ต้นแบบสำหรับกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านโครงการวิจัย “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: รูปแบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในวิถีใหม่” ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรม จำนวน ๔ ครั้ง ใน ๔ มิติ ดังนี้ ในเรื่องของทุนวัฒนธรรมด้านสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ ๒ ในเรื่องของทุนวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจ ครั้งที่ ๓ ในเรื่องของทุนวัฒนธรรมด้านประเพณี และ ครั้งที่ ๔ ในเรื่องของทุนวัฒนธรรมด้านสังคม เกี่ยวกับการอยู่ร่วมการอย่างสมานฉันท์ โดยได้กำหนดแผนงาน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่จะสร้างกลไกในมิติต่างๆผ่านศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคีหลักในพื้นที่ ผ่านกลุ่มคนสามวัยที่อาศัยในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้ง เครือข่ายศิลปิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและภาคธุรกิจ เพื่อร่วมกันส่งเสริมพื้นที่เชิงวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนในการจัดการทุนวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน เป็นเครือข่ายในการร่วมกันส่งเสริมและร่วมกันพัฒนาชุมชนต้นแบบผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคม ภายใต้แผน ชื่อ พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลที่คาดว่าจะได้ คือ ๑) ได้ชุดองค์ความรู้รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ชุด ๒) กิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จำนวน ๔ ชุด ๓) เวทีในการถ่ายทอดองค์ความรู้และการจัดการความรู้ เรื่อง พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จำนวน ๒ ครั้ง ๔) เครือข่ายคนสามวัยทุนทางวัฒนธรรม จำนวน ๔ เครือข่าย และ ๕) สื่อความรู้ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่วงกว้าง จำนวน ๑ ระบบ

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ กระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ เครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

๑.๓.๒ เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๑.๓.๓ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน ๔ ครั้ง ๆ ละ ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒ คน

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น ๔ ประเภทรวมทั้งสิ้น ๑๒๐ คน

๑) ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เข้ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ๓๐ คน

๒) ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เข้ากิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ๓๐ คน

๓) ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เข้ากิจกรรมด้านประเพณี ผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ๓๐ คน

๔) ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เข้ากิจกรรมด้านสังคม เกี่ยวกับการอยู่ร่วมการอย่างสมานฉันท์ ผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ๓๐ คน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ประชาชนที่อาศัยบริเวณพื้นที่ชุมชน ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และบริเวณพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.สำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนมกราคม ๒๕๖๖-ธันวาคม ๒๕๖๖

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **พื้นที่สร้างสรรค์** หมายถึง พื้นที่ที่จะช่วยพัฒนาและยอมรับสิ่งที่แตกต่างจากผู้อื่น จากหลายคนเป็นกลุ่ม หลายกลุ่มเป็นชุมชน และหลายชุมชน รวมถึงพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมและเปลี่ยนพื้นที่ด้วยบรรยากาศที่สร้างสรรค์ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศ

๑.๕.๒ **เครือข่ายความร่วมมือ** หมายถึง การทำงานด้วยระบบใหม่ ในลักษณะสร้างความร่วมมือประสานงานกันในแนวราบ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการระดมสรรพกำลัง และมีกลยุทธ์ในการพัฒนา ด้วยการให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์

๑.๕.๓ **ทุนวัฒนธรรมทางสังคม** หมายถึง คุณค่า ความรู้ งานสร้างสรรค์ รวมทั้งค่านิยม และความเชื่อที่ผูกพันสังคม อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบ โดยผู้มีความรู้ในท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยส่วนรวม สามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนวัฒนธรรมทางสังคมได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย

๑.๕.๔ **กลไกทางพระพุทธศาสนา** หมายถึง กลไกวิถีแห่งพระพุทธศาสนาที่สร้างความร่วมมือที่จะทำหน้าที่ในการผสมผสานกิจกรรมทางศาสนานำมาสู่วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักธรรมอริยชาติ ๔ หนทางแห่งการดำเนินชีวิต ด้วยความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุขทำให้ผู้ปฏิบัติตามไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย และนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุน

วัฒนธรรมทางสังคม ในพื้นที่พหุวัฒนธรรมบูรณาการกับแนวคิด ทฤษฎีทางตะวันตก และได้สร้างตัวชี้วัดผลของการพัฒนาความสุขภายใต้กรอบภาวนา ๔ ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาปัญญา

๑.๕.๕ กระบวนการมีส่วนร่วมบ้าน วัด โรงเรียน หมายถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของคนในสังคมในการส่งเสริมความสุขในการอยู่ร่วมกัน เชื่อมโยงบุคคลในครอบครัว วัด และโรงเรียน และสถาบันศึกษาที่มาร่วมส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความสุขทุกช่วงวัยผ่านกิจกรรมที่คนที่อาศัยชุมชนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และที่คนที่อาศัยชุมชนตำบลบ้านใหม่ อปต.สำเภากลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ด้านวิชาการ องค์ความรู้ เรื่อง “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ วิทยากรกระบวนการ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเด็น พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๑.๖.๒ ด้านนโยบาย การนำความรู้จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย อาจเป็นในระดับประเทศ ภูมิภาค จังหวัด และท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะจะรวมด้านการนำองค์ความรู้ไปสังเคราะห์เป็นนโยบายหรือทางเลือกเชิงนโยบาย แล้วนำนโยบายนั้นไปสู่ผู้ใช้ประโยชน์ในวงกว้างเพื่อประโยชน์ของสังคม และประชาชน เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน คุณภาพสังคม และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๑.๖.๓ ด้านสังคมและชุมชน การนำกระบวนการ วิธีการ องค์ความรู้ การเปลี่ยนแปลง การเสริมพลัง อันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายผลต่อชุมชนท้องถิ่น รวมถึงสังคมอื่นๆ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์.๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนโดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างองค์กร บ้าน วัด ชุมชน มีแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างร่วมมือ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมทางสังคม
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย
- ๒.๕ แนวคิดกลไกทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับบวร
- ๒.๗ แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม
- ๒.๘ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์

พื้นที่สร้างสรรค์ หมายถึง พื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์ John Hawkins (๒๐๐๑) นักวิชาการด้านความคิดสร้างสรรค์ชาวอังกฤษ ได้กล่าวไว้ว่า “ความสร้างสรรค์ต้องสะท้อนได้ถึงความแตกต่าง ความไม่แน่นอน การเรียนรู้ใหม่ๆ ความเป็นเครือข่าย การ

เข้าถึงได้ ความซับซ้อน ความร่วมมือ กระทั่งทัศนคติและจิตใจ ซึ่งตรงกันข้ามกับความมีเอกลักษณ์ตายตัว ความแน่นอน การศึกษาอย่างเป็นแบบแผน การควบคุม ความเรียบง่าย การแข่งขัน”^๑

ดังนั้นคนที่สร้างสรรค์ คือ คนที่คิดสิ่งใหม่ๆ สร้างความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเก่า ยอมรับสิ่งที่แตกต่างจากผู้อื่น จากหลายคนเป็นกลุ่ม หลายกลุ่มเป็นชุมชน และหลายชุมชนเป็นพื้นที่ จนเราอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่สร้างสรรค์นั้น แท้จริงแล้วต้องเริ่มจากการมีคนสร้างสรรค์ก่อน และขยายจนเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์จะช่วยพัฒนา และเปลี่ยนพื้นที่ด้วยบรรยากาศที่สร้างสรรค์ยกระดับคุณภาพชีวิตของพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศต่อไป

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากแนวโน้มเศรษฐกิจโลกในอนาคต จะมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในเอเชีย ทำให้มีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีโอกาสที่จะส่งผลให้เศรษฐกิจโลกเปลี่ยนศูนย์กลางอำนาจมาอยู่ที่แถบเอเชียมากขึ้นจึงน่าจะเป็นโอกาสที่ประเทศไทยจะได้ปรับกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มคุณค่า สร้างมูลค่า และส่งเสริมความสามารถให้สินค้าไทยที่มีศักยภาพในการแข่งขันอยู่แล้ว มาสร้างสรรค์ให้เกิดความแตกต่างเพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันแบบเดิมๆ

“เศรษฐกิจสร้างสรรค์” จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย โดยเน้นการพัฒนาอย่างสมดุล และยั่งยืนบนพื้นฐานความได้เปรียบของประเทศ ทั้งในด้านความหลากหลายของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาด้านงานศิลปหัตถกรรมที่สามารถนำมาต่อยอดในเชิงความสร้างสรรค์ได้ ซึ่งในปัจจุบัน “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้ถูกบรรจุเป็นหนึ่งในสาขา ภายใต้ระเบียบวาระแห่งชาติ BCG Economy Model สาขาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วย

นอกจากนี้ รัฐบาลมองเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว จึงจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy Agency หรือ CEA) ขึ้นในรูปแบบขององค์การมหาชน เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านการพัฒนาผู้ประกอบการและกำลังแรงงาน การสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสม ที่จะเชื่อมโยงภูมิปัญญา วัฒนธรรม และภาคการผลิตจริง และมีการเดินทางส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทยใน ๑๕ สาขา ได้แก่ ๑. งานฝีมือและหัตถกรรม ๒. ดนตรี ๓. ศิลปะการแสดง ๔. ทัศนศิลป์ ๕. ภาพยนตร์ ๖. การแพร่ภาพและกระจายเสียง ๗. การพิมพ์ ๘. ซอฟต์แวร์ ๙. การโฆษณา ๑๐. การออกแบบ ๑๑. การให้บริการด้านสถาปัตยกรรม ๑๒. แฟชั่น ๑๓. อาหารไทย ๑๔. การแพทย์แผนไทย ๑๕. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

^๑ อาทิตยา เสมอ่วม. พื้นที่สร้างสรรค์กับการพัฒนาเด็กในสภาวะยากลำบาก (ออนไลน์) แหล่งที่มา:

http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/๒๐๑๕/TU_๒๐๑๕_๕๕๐๕๐๓๐๒๓๘_๓๓๘๐_๓๖๕๕. df (เข้าถึงข้อมูล ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔)

ควบคู่ไปกับการผลักดันวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ ๕ F ได้แก่ ๑. อาหาร (Food) ๒. ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) ๓. ผ้าไทยและการออกแบบแฟชั่น (Fashion) ๔. มวยไทย (Fighting) และ ๕. การอนุรักษ์และขับเคลื่อนเทศกาล ประเพณีสู่ระดับโลก (Festival)

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และโอกาสในการเติบโตของอุตสาหกรรมงานฝีมือและหัตถกรรมในอนาคตและชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระแสดังกล่าวความต้องการของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากแต่ก่อน ว่าผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากกว่าสินค้าที่พบได้ทั่วไป และยังเลือกใช้สินค้าที่มีความยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังมีกระแส Digital Craft Trend หรือการสร้างสรรคงานฝีมือที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งอีกด้วย เช่น ใช้เครื่องพิมพ์ ๓ มิติในการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ รวมไปถึงการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อความรวดเร็วและได้มาตรฐาน เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ผลิตงานฝีมือไม่ควรมองว่าระบบดิจิทัลเป็นทางเลือกใหม่ที่สามารถทดแทนการทำงานรูปแบบเดิม แต่ควรมองว่าระบบดิจิทัลจะเข้ามาช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์ของเราก้าวไปอีกขั้นได้

อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ กำลังคน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยกับประเทศต้นแบบด้านความคิดสร้างสรรค์ในอาเซียน อย่างประเทศอินโดนีเซียแล้ว จะพบว่า มีระดับคุณภาพของปัจจัยที่ใช้ส่งเสริมพัฒนาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ใกล้เคียงกัน แต่อินโดนีเซียมีการจ้างงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ถึง ๑๕.๙ ล้านคน ส่วนไทยมีจำนวนแรงงานสร้างสรรค์เพียง ๙.๓๑ แสนคน และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและเศรษฐกิจไทยที่เติบโตช้าลง ทั้งนี้หากมองในมุมที่ว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ขับเคลื่อนได้จากกำลังแรงงานที่มีประสิทธิภาพแล้ว ทำให้ในอนาคตอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของอินโดนีเซียอาจมีมูลค่าสูงขึ้นแซงหน้าไทยได้ไม่ยาก

ดังนั้น เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทยให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการถ่ายทอดแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง เพราะวัฒนธรรมท้องถิ่นจะส่งผลให้เกิดความหลากหลายในงานฝีมือ และยังเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังต้องสร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนไทย และผู้อยู่ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย ในการนำศิลปวัฒนธรรมไทยมาสร้างสรรค์ เพราะคนกลุ่มนี้จะเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผลักดันให้สินค้าไทยได้เป็นที่รู้จักในระดับโลก เรียกว่าระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้น นอกจากจะช่วยให้เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืนแล้ว ยังเป็นการ

คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตให้ประชาชนในประเทศได้อย่างทั่วถึงอีกด้วย^๒

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือ

ความร่วมมือ หมายถึง การที่คนหรือองค์การมากกว่าหนึ่งองค์การเต็มใจร่วมกันทำงาน มีปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน กำหนดโครงสร้าง กฎเกณฑ์ การคิด การวางแผน การตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมาย การเป็นผู้นำ การบริหารข้อตกลง การแก้ปัญหา การใช้ทรัพยากร การใช้อำนาจ และการใช้ศักยภาพร่วมกัน รวมทั้งร่วมเป็นเจ้าของ ผลลัพธ์ร่วมกัน กระบวนการความร่วมมือ เป็นกระบวนการที่กระตุ้น ให้องค์การต่างๆ หันมาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ไม่สามารถทำได้ด้วยศักยภาพของขององค์การเพียงองค์การเดียว การสร้างความร่วมมือทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ^๓

หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ กระบวนการความร่วมมือถือว่าการเข้ามามีบทบาทของผู้เล่นที่แตกต่างหลากหลาย ในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน บริบทของการสร้างความร่วมมือ ต้องมีแลกเปลี่ยนข้อมูลและการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีข้อตกลงร่วมกัน ความพยายามในการหาข้อตกลงร่วมกันบนฐานของการสร้างความสมานฉันท์ และบทบาทของแต่ละคนหรือองค์การเป็นไปในลักษณะของการเป็นพันธมิตรกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ในมุมมองของข้อมูลการสร้างความร่วมมือช่วยให้ได้องค์ความรู้ที่รอบด้านในทุกมิติ สามารถนำไปสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ทุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมที่เราสามารถเรียกเอาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ ตัวอย่างของทุนทางสังคมที่มักถูกกล่าวถึงคือ ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) เครือข่าย (Network) สถาบัน (Institution) ทุนทางสังคมเกิดจากการมี

^๒ Creative Economy พา เศรษฐกิจ ไทย ก้าวไกล สู่สากล แหล่งที่มา : ออนไลน์ <https://www.nxpo.or.th/th/๙๔๔๐/> สืบค้น วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๕.

^๓ สุดา มงคลสิทธิ์.กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี. (ออนไลน์) แหล่งที่มา : file:///C:/Users/pomnt/Downloads/๒๒๗๔๙๒-Article%๒๐Text-๘๐๕๕๐๕-๑-๑๐-๒๐๒๐๐๑๒๓.pdf, (เข้าถึงข้อมูล ๒๕สิงหาคม ๒๕๖๔)

ปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การร่วมมือกันทำกิจกรรม ยิ่งมีมากเท่าไร ยิ่งเกิดการเรียนรู้ รับรู้ เกิดการส่งผ่าน ข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถยึดโยงและยอมรับร่วมกัน กลายเป็น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ^๔

ส่วนทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่า ความรู้ งานสร้างสรรค์ รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคม อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบ โดยผู้มีความรู้ในท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรม การถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยส่วนรวม ทุนทางวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคม ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทาง วัฒนธรรม มีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ หากสามารถพัฒนาและใช้ ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมทางสังคมได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรคคุณค่าและ มูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย

การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม

การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้มีการสร้าง รวบรวมจัดระบบเผยแพร่ ถ่ายโอนและเปลี่ยนความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ใน สถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทันเวลาและทันเหตุการณ์ โดยใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือช่วยให้ การจัดการความรู้เกิดได้ง่ายและสะดวกขึ้นส่งผลให้การปฏิบัติงานของคนในองค์กรมีคุณภาพ และมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สรุปประกอบของการจัดการ ความรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การบ่งชี้ความรู้เช่นพิจารณาว่าวิสัยทัศน์พันธกิจเป้าหมายคืออะไรและเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายเรา จำเป็นต้องรู้อะไรบ้างขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้างอยู่ในรูปแบบใดอยู่ที่ใคร

๒. การสร้างและแสวงหาความรู้เช่นการสร้างความรู้ใหม่แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษา ความรู้การจัดการความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว

๓. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบเป็นการวางแผนโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการ เก็บ ความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต

๔. การประมวลและกลั่นกรองความรู้เช่นปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานใช้ ภาษา เดียวกันปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์

^๔ สุวรรณิ คำมัน. ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์. (ออนไลน์) แหล่งที่มา : http://tdri.or.th/wp-content/uploads/๒๐๑๒/๑๑/g๓_๖_suwanee_final.pdf (เข้าถึงข้อมูล ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔)

๕. การเข้าถึงความรู้เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและ สะดวก เช่นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เว็บบอร์ดบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

๖. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ทำได้หลายวิธีการโดยกรณีเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่นทักษะในการทำงานฝีมือหรือการคิดเชิงวิเคราะห์ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกจัดทำเป็นเอกสารฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ

๗. การทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงานเช่นเกิดระบบการเรียนรู้จากการสร้าง องค์ความรู้ นำความรู้ไปใช้งานเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่หมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ประเวศ วะสี ให้ความหมายของความรู้ว่า เป็นเรื่องของความจริงซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ เช่น ความรู้เฉพาะเรื่อง การเห็นการเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดปัญญา (Wisdom) ปัญญา นำไปสู่การเปลี่ยนจิตสำนึก การเรียนแต่เนื้อหาโดยไม่สามารถนำไปปฏิบัติหรือพัฒนาได้ ไม่ถือว่าเป็นความรู้ อย่างแท้จริง วิธีการได้มาซึ่งความรู้ต้องสอนวิธีคิด วิธีตรวจสอบความรู้ ซึ่งก็คือวิธีวิจัย ดังนั้น สิ่งที่เป็นคือ การคิดเป็นและวิธีสร้างความรู้^๕

เป้าหมายหลักของการจัดการความรู้ คือ การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ที่ได้มีการรวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์และกำหนดประเด็น รวมไปถึงการเผยแพร่องค์ความรู้ เพื่อประสิทธิภาพและความเจริญก้าวหน้าขององค์กร โดยผ่านการสนับสนุนจากเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ เพื่อใช้เก็บรวบรวมและเผยแพร่ วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการจัดการความรู้

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร^๖ ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ขณะที่ Alter และ Hage^๗ กล่าวว่า เครือข่าย (Network) คือ รูปแบบทางสังคม ที่เปิด

^๕ อรศรี งามวิทยาพงศ์, *คุยกันเรื่องความคิดกับศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอล คิมทอง, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙-๔๐.

^๖ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอูน), *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๕๗), หน้า ๖.

^๗ Alter และ Hage, ๑๙๙๓ อ้างถึงในนฤมล นิราทร, *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓),:หน้า ๖.

โอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อแลกเปลี่ยน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้ และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน

นฤมล นิราทร^๔ กล่าวว่า การสร้างเครือข่าย (Networking) หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย สำหรับเหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้น กล่าวว่าเป็นเพราะ (๑) ต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก (๒) ต้องการทรัพยากรในการทำงาน (๓) ต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน (๔) ต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา (๕) ต้องการประหยัด และ (๖) ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

ส่วนพระมหาสุทิตย์ อาภากร^๕ กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมเกิดจาก (๑) สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซ้อน หลากหลาย และขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่ม ที่จะดำเนินการแก้ไข (๒) เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม และ (๓) เพื่อให้การประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม

ในทางพุทธศาสนากล่าวถึงสภาวะความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันว่า ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งหมายถึง อาการและความที่สรรพสิ่งต่างก็พึ่งพาอาศัยกันเกิดขึ้น โดยต่างฝ่ายต่างก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยของกันและกัน เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งและเป็นองค์รวมเสมือนห่วงโซ่ที่ร้อยรัดและผูกพัน ซึ่งก่อให้เกิดปัจจัยการอื่น ๆ ตามมาในลักษณะที่ว่า “เพราะมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น” ซึ่งนั่นก็หมายถึง “ความเป็นสิ่ง หรือสิ่งมีชีวิต” ที่เราเข้าใจในความหมาย ความคิด และภาษาของเราเอง^๖

ตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๗๐ เป็นต้นมา แนวคิดเรื่อง “เครือข่าย” ได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลายทั้งในแวดวงงานพัฒนาและภาคธุรกิจ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ ภาวะการแข่งขันแบบใหม่ (New Competition) ในยุคการค้าใหม่ ทำให้ไม่สามารถใช้โครงสร้างและการบริหารจัดการแบบเก่าซึ่งเป็นแบบอำนาจตามลำดับชั้น (Hierarchical) ได้อีกต่อไป อำนาจแนวตั้งไม่อาจนำองค์กร ให้ไปสู่เป้าหมายในยุคใหม่นี้ได้จึงต้องมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นแนวนอน ให้เป็น

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑-๑๒.

^๕ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๔๗), หน้า ๕๕-๕๘.

^๖ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๔๗), หน้า ๑-๒.

“เครือข่าย” ประการที่สองความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร (IT) ทำให้องค์กรต่าง ๆ สามารถปรับตัวและมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และประการสุดท้ายความก้าวหน้าทางวิชาการที่ก่อให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่าย และองค์กรต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะเป็นเครือข่ายทั้งภายในตัวมันเองและในความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก^๑

ด้วยเหตุนี้คำว่า “เครือข่าย” จึงถูกนำไปใช้ในทุกวงการ ซึ่งมีผลทำให้การนิยามความหมายของเครือข่ายมีความหลากหลายตามไปด้วย แต่ไม่ว่าจะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในวงการใดก็ตาม ก็มักจะมีนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับความหมายตามรูปศัพท์เดิมอยู่เสมอ นั่นคือ “การเชื่อมต่อ/เชื่อมโยง” “ความสัมพันธ์” และ “การติดต่อสื่อสาร” ภายใต้ “วัตถุประสงค์หรือข้อตกลง” อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมาย ซึ่งทำให้การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเท่ากับการเชื่อมโยงหลาย ๆ ระบบย่อยให้รวมกันขึ้นมาใหม่เป็นอีกหนึ่งระบบของหน่วยสมาชิกทุกหน่วยงานที่เข้ามารวมกัน

๒.๔.๑ ความหมายของคำว่าเครือข่าย

สรรพสิ่งในตัวเองและสิ่งรอบข้างนั้นเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มาบรรจบกันแล้วก่อรูปและสร้างกระบวนการจนเป็นข่ายใยชีวิต (Web of life) ที่ปรากฏอัตลักษณ์หรือภาพแห่งความเคลื่อนไหวที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ โดยที่เราอาจลืมนึกถึงความเป็นจริงแห่งข่ายใยชีวิตในมิติแห่งความสัมพันธ์อันนั้น

สรรพสิ่งในตัวเองและสิ่งต่าง ๆ ในโลกและสากลจักรวาลนั้น เกิดขึ้นด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันไม่มีสิ่งใดจะเกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว ทุกสิ่งมีที่มา มีที่ไป มีเหตุ มีปัจจัย เมื่อเหตุและปัจจัยเกิดขึ้นพร้อมกันอย่างเกื้อกูล ย่อมเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ และสิ่งใหม่ก็สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงกับสิ่งเก่าและสรรพสิ่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทุกอย่างเป็นกระบวนการที่โยงใย สลับซับซ้อน เป็นเครือข่าย (Network) ที่เชื่อมโยงจากสิ่งเล็ก ๆ และภายในสิ่งเล็ก ๆ ก็มีการเกาะเกี่ยวกันอย่างน่าอัศจรรย์

ในทางพุทธศาสนากล่าวถึงสภาวะความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันว่า ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งหมายถึง อาการและความที่สรรพสิ่งต่างก็พึ่งพาอาศัยกันเกิดขึ้น โดยต่างฝ่ายต่างก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยของกันและกัน เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งและเป็นองค์รวมเสมือนห่วงโซ่ที่ร้อยรัดและผูกพัน ซึ่งก่อให้เกิดปัจจัยการอื่น ๆ ตามมาในลักษณะที่ว่า “เพราะมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น” และท้ายที่สุดในทัศนะของพุทธศาสนา กล่าวถึงสภาวะของสิ่งต่าง ๆ ว่า ไม่มีตัวตนที่แท้จริง เป็นเพียงองค์ประกอบที่มีการเกี่ยวพันหรือเกิดขึ้นอย่างพร้อม

^๑ เสรี พงศ์พิศ, วัฒนธรรมองค์การของโลกยุคใหม่ เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘), หน้า ๓๓-๓๔.

เพรียงของสิ่งต่าง ๆ ที่สมมติขึ้นในความหมายและภาษาที่ใช้พูดของมวลมนุษย์ ซึ่งนั่นก็หมายถึง “ความเป็นสิ่ง หรือสิ่งมีชีวิต” ที่เราเข้าใจในความหมาย ความคิด และภาษาของเราเอง^๑ ในขณะที่เดียวกันการทำงานที่มีรูปแบบการประสานงานของกลุ่มคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันให้ความช่วยเหลือระหว่างกันจึงอาจกล่าวได้ว่า เครือข่ายเป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกัน^๒

เครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^๓

ในทัศนะของวิทยาศาสตร์กระบวนทัศน์ใหม่ กล่าวถึงระบบหรือสิ่งต่าง ๆ ว่า ทุกอย่างจะถูกมองในภาพกว้างและมองเห็นเป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและเป็นเครือข่ายในทุกระบบ โดยไม่มีการแยกส่วนหรือแบ่งสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วน ๆ ไม่พยายามคาดเดาผลและหวังผล หรือเข้าไปวัดสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นขึ้นเป็นอัน โดยมองสรรพสิ่งในลักษณะของความไร้ระเบียบที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบ^๔

กล่าวโดยสรุป เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างระบบการปฏิบัติงานหรือเชื่อมโยงบทบาทของบุคคล องค์กรต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยย่อยรวมตัวกันด้วยความสมัครใจภายใต้ความต้องการในวัตถุประสงค์ร่วมกัน จัดโครงสร้างและรูปแบบการทำงานด้วยระบบใหม่ ในลักษณะสร้างความ

^๑ พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อบอุ้น), **เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๔๗), หน้า ๑-๒.

^๒ นฤมล นิราทรี, **การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓.

^๓ สนธยา พลศรี, **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๗.

^๔ Margaret J.^๕Wheatley, **Leadership and the New Science : Discovering Order in a Chaotic World**, ๒nd Edition, (San Francisco : Berrett-Koehler Publishers, ๑๙๙๙), p. ๑๑.

ร่วมมือประสานงานกันในแนวราบ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการระดมสรรพกำลัง และมีกลยุทธ์ในการพัฒนา ด้วยการให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตาม ประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์

๒.๔.๒ ความสำคัญของเครือข่าย

สภาพ การปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า การทำงานจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมประสานงานกันระหว่างบุคคลหรือหน่วยงาน หากต่างหน่วยงานต่างทำงานกันไม่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกัน ก็อาจจะมีการทำงานซ้ำซ้อนในพื้นที่เดียวกัน มีการทำงานคล้ายคลึงกัน ยุ่งอยู่กับการ แก้ปัญหา เฉพาะเรื่องไปแบบวันต่อวัน เพื่อให้หน่วยงานของตนอยู่รอด แต่ละหน่วยงานก็มีการส่งข่าวข้อมูล ไหลเวียนกันอยู่ภายในหน่วยงานของตน และข้อมูลข่าวสารก็ค่อนข้างจำกัด การทำงานใช้กรอบความคิดหรือหลักการเฉพาะที่เคยใช้ไม่เกิดการพัฒนา รับรู้สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ไม่มีคนมาช่วยชี้แนะเมื่อเดินหลงทางหรือกำลังจะก้าวไปสู่หนทางที่เกิดความเสี่ยง เกิดความเสียหายกับคนในครอบครัว หน่วยงานหรือองค์กร การทำงานในปัจจุบันซึ่งต้องการความรวดเร็ว ครบถ้วน ถูกต้อง และมีความเป็นมืออาชีพที่เชื่อถือได้ สามารถตัดสินใจผลงานได้จากการทำงานที่มีลักษณะ “เข้ามาคนเดียว” กับ “ทีมเวิร์ค” ได้เป็นอย่างดี ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายนั้น สิ่งหนึ่งที่ได้รับนอกจากผลสำเร็จตามที่ต้องการคือ ความร่วมมือ และความ สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยการทำงานแบบเครือข่ายมีความสำคัญดังนี้

เครือข่ายคือธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่งในยุคหนึ่งสมัยหนึ่งเราได้มองธรรมชาติของสรรพสิ่งว่า “เป็นสิ่งที่” ซึ่งเป็นกระบวนการที่มาของการสื่อสารทางภาษาและความคิด เมื่อสรรพสิ่งมีความหมายว่า “เป็นสิ่งที่” สิ่งต่าง ๆ นั้นก็สามารถมีชื่อเสียงเรียงนามได้หรือในทางนามธรรมสรรพสิ่งก็ถูกตั้งขึ้นเป็นประเด็นให้ขบคิดตามสมมติบัญญัติที่เราเรียกขาน และในบางครั้ง เราก็ไปติดกับบัญญัติที่เราสมมติขึ้น แล้วมองเห็นสิ่งต่าง ๆ “เป็นสิ่งที่” แม้แต่การเรียกสิ่งต่าง ๆ เราก็ต้องใช้คำว่าสิ่งต่าง ๆ หรือสรรพสิ่ง ซึ่งนี่ไม่พ้นคำว่า “สิ่ง” เพราะภาษาทั้งหมดต้องอาศัยการบัญญัติ เพื่อจะได้ติดต่อสื่อสารอ้างอิงถึงเรื่องราวที่พูดคุยกันได้ ความคุ้นชินอันนี้ ทำให้ยากที่จะมองเห็นความเป็นจริงที่ดำรงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม^๑

เครือข่ายเป็นความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบ ความเข้าใจในความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบดังกล่าว จัดเป็นความสัมพันธ์ในมิติของความเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงและได้ถูกนำมาอธิบายในรูปแบบของแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่มองถึงกระบวนการของสรรพสิ่งว่า มีการประสานสอดคล้องกัน

^๑ วิศิษฐ์ วังวิญญู, ความหมายเครือข่าย, (เชียงใหม่ : เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “การสนทนาอย่างสร้างสรรค์” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

อย่างเป็นระบบ เพื่อกำกับความเป็นไปของการทำหน้าที่ตามระบบนั้น ๆ ให้มีความสัมพันธ์และมีความเป็นปกติยิ่งขึ้น ซึ่งความเป็นปกตินี้ มิได้หมายถึงความสมดุลที่หยุดนิ่ง แต่เป็นองค์กรที่สามารถจัดการตัวเองได้ และมีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว เพราะฉะนั้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้น หรือเกิดสถานการณ์ในรูปแบบหนึ่ง ๆ เราไม่สามารถที่จะใช้กรอบคิดอันเดิม หรือมุมมองอันเดิมในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ทั้งหมด เราจำเป็นต้องใช้สถานการณ์ที่แปรเปลี่ยน และระบบย่อยที่สลับซับซ้อน หรือใช้บริบทที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ ในการแก้ไขปัญหา กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ การเข้าไปจัดการและการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและมองสรรพสิ่งอย่างบูรณาการ ซึ่งเป็นเหมือนเรื่องของสมการทางคณิตศาสตร์ที่ยาก ๆ และทับซ้อนกันอยู่อย่างมากมายน โดยที่มีสมการย่อยแต่ละอันไม่เหมือนกัน แต่เมื่อสามารถแก้สมการย่อยนั้น สมการใด สมการหนึ่งได้ ก็สามารถนำไปสู่การแก้สมการใหญ่ที่ยาก ๆ นั้น ได้ในเวลาชั่วพริบตา^๑ ๗

เครือข่าย : โครงสร้างที่ออกแบบและโครงสร้างตามธรรมชาติ โครงสร้างที่ออกแบบและโครงสร้างตามธรรมชาติที่โผล่ปรากฏขึ้นมาจากการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ นวัตกรรมใหม่จึงเป็นฐานคิดที่สำคัญของเครือข่าย ที่อธิบายถึงกระบวนการสร้างภาระหน้าที่ของตนเองและเครือข่าย และเพื่อให้กระบวนการนั้นมีความเคลื่อนไหวและเป็นไปอย่างมีระบบ มีความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน โดยไม่เข้าจำกัดหรือทำลายโครงสร้าง กระบวนการ และแบบแผนแห่งความเป็นองค์กรจัดการตัวเองที่ลื่นไหลไปอย่างอิสระเสรี^๒ ๘

เครือข่ายเป็นระบบความสัมพันธ์ในสังคม มนุษย์ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจความสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้

เครือข่าย คือ การขยายผลและเติบโตอย่างมีพลัง ในขณะที่ฐานคิดข้อที่ ๔-๕ เป็นการอธิบายถึงเครือข่ายทางสังคม (Social network) ที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงในสังคมมนุษย์ ที่กล่าวถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ทั้งในด้านความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันในเชิงวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีทั้งในด้านการพึ่งพา การขัดแย้งและการครอบงำสิทธิและประโยชน์แล้วพัฒนาระบบความสัมพันธ์นั้นด้วยกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดทั้ง ๕ ประการนั้นมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจถึงความเป็นเครือข่าย โดยเฉพาะการนำฐานคิดขยายชีวิตมาอธิบายเครือข่ายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกันในมิติของความสัมพันธ์ที่โยงใย^๓ ๙

^๑ Margaret J.^๗Wheatley, Leadership and the New Science : Discovering Order in a Chaotic World, p. ๑๐๖.

^๒ วิศิษฐ์ วังวิญญู, ความหมายเครือข่าย, หน้า ๑๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๒๘.

เครือข่ายโดยนัยต่าง ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่ทำงานด้านเครือข่าย ดังนี้

๑) เครือข่าย : นัยคุณค่าแห่งความสัมพันธ์ในมิติแห่งความสัมพันธ์ เครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ที่อิงอาศัยที่เป็นไปตามกฎของการไหลเลื่อนไปมาระหว่างความไร้ระเบียบกับการจัดระเบียบและระหว่างการแตกดับกับการเกิดขึ้นใหม่ที่พร้อมจะสานต่อกับสิ่งต่าง ๆ

๒) เครือข่าย : นัยแห่งการประสานความร่วมมือคือ ความเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นความร่วมมือและการเปิดรับเพื่อให้เกิดความรู้และกระบวนการใหม่ กล่าวคือ การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กรแต่ละฝ่ายได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน

๓) เครือข่าย : นัยภารกิจและกระบวนการ ภายใต้ยุทธศาสตร์ของความเป็นเครือข่าวนั้น ภารกิจและกระบวนการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ความเป็นเครือข่าวนั้นมีความต่อเนื่อง การทำภารกิจต่อกัน โดยมีการขยายภารกิจและอุดมการณ์นั้นออกไปสู่กลุ่มอื่น เครือข่ายอื่น ก็เท่ากับว่า เป็นการสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นดังนั้น เครือข่ายจึงมีนัยของการทำภารกิจที่เป็นกระบวนการ โดยเป็นทั้งกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการกลุ่ม ที่เป็นการระดมทรัพยากรในการสร้างพลังและอำนาจในการต่อรองให้สูงขึ้น^๒

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คำว่า “เครือข่าย” นั้นเริ่มต้นจากการอธิบาย ความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่งการสร้างพลังและอำนาจการต่อรอง และต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์นั้นไปสู่ระดับที่ กว้างขึ้น โดยการเชื่อมโยงกับพันธมิตรอื่น ๆ ในสังคม เป็นลักษณะของการสร้างประชาสังคม ที่นับว่า เป็นพัฒนาการอีกระดับหนึ่งของความเป็นเครือข่ายที่มีกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนในการทำงาน อย่างหลากหลาย ตามประเด็นปัญหาที่ต้องการผลักดัน/แก้ไข ซึ่งอาจจะมี ความซับซ้อนหรือเป็น ประเด็นสาธารณะที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนหลายกลุ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับหน่วยชีวิตในระดับของเซลล์ที่มีการเชื่อมโยงกันจากจุดเล็ก ๆ จนกลายเป็นองคาพยพและระบบปฏิบัติการภายในร่างกายที่ยิ่งใหญ่

๒.๔.๓ องค์ประกอบของเครือข่าย

ในทางพุทธศาสนากล่าวถึงโครงสร้างของร่างกายหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่รูปธรรมภายนอกนั้นจะดูเหมือนจะอยู่ในสภาวะ ที่คงตัวและถูกมองว่าเป็น “อัตตา” แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงและเป็นไปอย่างรวดเร็ว คือ สิ่งที่เป็น นามธรรม ได้แก่ จิต เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาน ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อยู่ที่การสืบทอดหรือการสร้างข้อมูลต่อเนื่องในสิ่งมีชีวิตนั้น การสืบทอดเป็นการดำรงรักษาสิ่งมีชีวิตให้ อยู่รอด โดยที่เราไม่สามารถเห็น “ความสืบทอด” หรือ “กระบวนการสร้างข้อมูล” เราจะเห็นเพียง

^๒ อ้างแล้ว, หน้า ๒๕-๓๑.

โครงสร้างภายนอกเท่านั้น สิ่งมีชีวิตต้องการข้อมูลใหม่ตลอดเวลา เพื่อการดำรงอยู่ การเติบโต หากไม่มีข้อมูลใหม่ยืนยันสิ่งที่มีอยู่ว่าถูกต้องอยู่แล้วตลอดเวลา สิ่งมีชีวิตนั้นกำลังดับสูญเหมือนกับเป็นระบบปิด ดังนั้น องค์ประกอบหลักของสิ่งต่าง ๆ จึงมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ เพื่อรักษาความสมดุลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ตลอดเวลา นั้น เช่นเดียวกับ ความเป็นเครือข่ายที่จะต้องมียังองค์ประกอบหลักที่สำคัญและสามารถมีการเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน จากฐานคิดและความหมายของเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีจุดร่วมที่สำคัญอย่างน้อย ๕ ประการ ที่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

๑. หน่วยชีวิตหรือสมาชิก หน่วยชีวิตและสมาชิกเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์ โดยแต่ละหน่วยชีวิต และแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกัน ตามหลักของธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่อง เพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้น หน่วยชีวิต หรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

๒. จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่มองค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่า เป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓. การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลจะมารวมกันนั้น สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่มาจากส่วนลึกภายในจิตใจของตนแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น และการที่คนจะมารวมกลุ่ม เป็นองค์กรเครือข่ายได้นั้น นอกจากจะมีความสนใจหรืออุปนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันแล้ว บุคคล ยังต้องมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมกล่าวคือ เมื่อพวกเขาเห็นปัญหาหรือต้องการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตใจที่มุ่งมั่นซึ่งเป็นปัจจัยภายในของแต่ละบุคคล ย่อมเป็นแรงขับที่นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และการค้นหาวิธีเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ รวมทั้งแสวงหาแนวร่วมจากเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เพื่อสร้างพลังอำนาจในการต่อรองหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน จนกลายเป็นองค์กรเครือข่ายที่ทุกฝ่ายต่างก็มีความไว้วางใจต่อกัน ทั้งนี้ เพราะความเป็นเครือข่าวนั้น สามารถที่จะตอบสนองกระบวนการแก้ไขปัญหาได้มากกว่า

๔. การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ ก็คือ การมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิก จะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่าวนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้

ให้สมาชิกมีความรู้สึกรู้ว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น นอกจากนี้ ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการ และวิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลต่อเนื่องเพราะถ้าไม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจากการมีส่วนร่วมแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้า ๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

๕. ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่า เป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูล และการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่ การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องเช่นนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย ถ้าระบบความสัมพันธ์มิได้รับการตอบสนองหรือขาดการติดต่อแล้ว ความเป็นเครือข่ายก็อยู่ในภาวะที่เสื่อมถอย ดังนั้น การพัฒนาระบบเครือข่ายจะต้องยึดหลักการของความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน โดยมีกิจกรรมและข้อมูลเพื่อให้เกิดความสั่นไหวของเครือข่าวนั้น ๆ^๒

ปารีชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ กล่าวว่า องค์ประกอบของเครือข่าย โดยมีตัวอักษรย่อในภาษาอังกฤษ ๔ ตัว คือ Link หรือการเชื่อมต่อ เพื่ออธิบายองค์ประกอบดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. การเรียนรู้ (Learning) ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการของตนเองและผู้อื่น

๒. การลงทุน (Investing) ได้แก่ การลงทุนด้านเวลา และพลังงานในการติดต่อและเชื่อมประสานกับบุคคลต่าง ๆ

๓. การดูแล (Nurturing) ได้แก่ การดูแลสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกของเครือข่ายอย่างใกล้ชิด ทั้งในเรื่องของการทำงานและสัมพันธ์ภาพส่วนตัว

^๒ อ้างแล้ว, หน้า ๓๓-๓๕.

๔. การรักษา (Keeping) ได้แก่ การรักษาทิศทางในการบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการตรวจสอบความต้องการของสมาชิกและการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อแสวงหาแนวทางที่ทรงพลังในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย^๒

ในขณะเดียวกัน **เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์** ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ ๗ ประการ คือ

๑. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common perception) หมายถึงการที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหา มีสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

๒. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) หมายถึงการมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายมีพลัง เกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างลงไป

๓. การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) หมายถึงการที่การสมาชิกแต่ละคนมาร่วมกันเพื่อประสานผลประโยชน์และความต้องการซึ่งผลประโยชน์และความต้องการนั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ดังนั้น จึงมีการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอจะดึงดูดให้รวมเป็นเครือข่าย

๔. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน ดังนั้น สมาชิกในเครือข่าย จึงควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะของความเท่าเทียมและในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่าย และควรสานต่อความสัมพันธ์ในแนวราบ

๕. กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) หมายถึงการที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่ใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่ง ไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การเสริมสร้างต่อกันนั้น เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายซึ่งมีผลดีมากกว่าการไม่ร่วมเป็นเครือข่าย

^๒ ปารีชาติ สุสถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, **สื่อสารกับสังคมเครือข่าย**, (กรุงเทพมหานคร : เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร ๓ “การสร้างเครือข่ายที่มีพลัง” สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

๖. การพึ่งอิงร่วมกัน (Interdependence) คือ การเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในกระบวนการทำงาน และมีความรู้ ประสบการณ์ที่แตกต่าง ดังนั้น จึงมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

๗. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามด้วย^๒ ๓

ในขณะที่ยวกันองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเสริมสร้างเครือข่าย คือ การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ การสื่อสาร การบริหารข้อมูลข่าวสาร และการปฏิสัมพันธ์ เพื่อนำไปสู่การตีความหมาย หรือ การสร้างความหมายร่วมและสุดท้าย คือ การเห็นและเข้าใจในเป้าหมายร่วม จะเห็นได้ว่า เครือข่าย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่สมาชิกทุกฝ่ายเห็นและเข้าใจเป้าหมายร่วมกัน ทั้งเป้าหมายในระยะสั้น ระยะยาว และเป้าหมายเฉพาะหน้า ในขณะที่เครือข่ายจะมีกลไกการจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อ ถ่ายทอดความรู้ หรือทักษะต่าง ๆ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยที่แต่ละบุคคล หรือ กลุ่มบุคคลจะมีการรับรู้ และตีความหมายของข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกันไป และภายในเครือข่ายนั้น จะต้องประกอบด้วยสมาชิกที่หลากหลาย ที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน มีชีวิตชีวาหรือการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีการไหลของข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงกัน มีพื้นที่รูปธรรมในการทำงานมีชุมทาง (Hub) มีโหนด (Node) หรือ “ศูนย์ประสานงานย่อย” ที่หลากหลายและกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ และที่สำคัญมีผู้จัดการเครือข่ายในการติดต่อประสานงานระหว่างกัน โดยมีการเชื่อมโยง เครือข่ายทั้งในระดับชุมทางและโหนดย่อยในพื้นที่ เพื่อให้เครือข่ายนั้นมีกิจกรรมและความเคลื่อนไหว ตลอดเวลา ซึ่งในบางครั้งกิจกรรมย่อยในระดับโหนด ศูนย์ประสานงานก็มีความหมายและสามารถสร้าง เป็นพลังของเครือข่ายได้^๒ และองค์ประกอบ ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. สมาชิก หากสมาชิกมีจำนวนมาก ต้องมีคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ในการ ประสานงาน สมาชิกแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือสมาชิกแกนหลักเกี่ยวข้องโดยตรงกับผลงานตามเป้าหมาย เครือข่ายและสมาชิกเสริม ผู้เป็นฝ่ายสนับสนุน

๒. กรรมการ/ผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดการจัดการที่ดี สามารถนำพาเครือข่ายขับเคลื่อน ไปด้วยพลังร่วมของสมาชิก

๓. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ถือเป็นจุดร่วมสำคัญของการเป็นเครือข่าย ถ้าเป้าหมาย ต้องชัดเจน มีความเป็นไปได้ จึงมีความสำคัญต่อการเข้าร่วมและคงอยู่ของสมาชิก

^๒ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป การศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซสมิเดียจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๓๖-๔๓.

^๓ อ่างแล้ว, หน้า ๗.

๔. กิจกรรม การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ด้วยอาศัยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมทรัพยากรของสมาชิกด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของเครือข่ายที่นำไปใช้ในการวิจัย เริ่มจากการมีสมาชิกรวมกันและผู้ประสานงานเครือข่ายมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน จัดกิจกรรมร่วมกัน การทำหน้าที่ย่างมีจิตสำนึก การรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์และมีความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิงอิงร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ การสื่อสาร และการบริหารข้อมูลข่าวสาร

๒.๕ แนวคิดกลไกทางพระพุทธศาสนา

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ.ดร. (๒๕๖๑) พบว่า วิถีชีวิตผู้คนในปัจจุบันยังเป็นวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ยังสามารถแสดงบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณได้ภายใต้ข้อจำกัดที่อำนาจรัฐกำหนด วิถีแห่งพระพุทธศาสนาได้ช่วยทำให้ระบอบการปกครองที่แข็งกร้าว ความร่วมมือในการสร้างสันติภาพระหว่างกลไกพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ในประชาคมอาเซียน หัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่าง ศาสนิกของแต่ละศาสนาต้องย้อนกลับไปสู่รากฐานแนวคิดและหลักการของแต่ละศาสนา กลไกที่จะทำหน้าที่ในการผสมผสานกิจกรรมทางศาสนานำมาสู่วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ ผู้ประสานงานวัฒนธรรมสัมพันธ์ ที่เกิดจากกลุ่มเครือข่ายจิตอาสาจากหลายศาสนาทำหน้าที่สร้างความร่วมมือทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการธำรงรักษาอัตลักษณ์ และการจัดกิจกรรมทางศาสนาดังนั้นจึงต้องมีการจัดอบรมผู้ประสานงานวัฒนธรรมสัมพันธ์อาเซียน เพื่อทำหน้าที่จัดทำข้อเสนอในการจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ผ่านวิถีศาสนาโดยเมื่อผ่านการอบรมจะไปทำหน้าที่

๑) สร้างความร่วมมือทางวัฒนธรรม เป็นการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างแกนนำให้มีความตระหนักถึงคุณค่าในการร่วมมือการสร้างอัตลักษณ์ของประชาคม

๒) ส่งเสริมการธำรงรักษาอัตลักษณ์เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมของตนเอง สร้างความภาคภูมิใจในความเป็นคนในท้องถิ่นนั้นๆ

๓) การจัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นการเรียนรู้กระบวนการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อการจัดกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน โดยจะต้องเรียนรู้การเขียนโครงการ การบริหารโครงการ และการร่วมคิด ร่วมออกแบบโครงการเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม

การใช้กลไกทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการสานสัมพันธ์นำมาซึ่งความสันติสุขได้จริง แนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันสร้างสัมพันธ์ที่ดีโดยหลักสังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขสามารถใช้เป็นวิธีการในการดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมทั้งในระดับบุคคล และธุรกิจ

องค์กรโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายใต้พื้นฐานการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกันในพื้นที่พหุวัฒนธรรม

การใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ต่อการแสดงพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีในชุมชน เพื่อให้บุคลากรในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นหลักธรรมะที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่คณะไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่มีขนาดเล็กหรือชุมชนขนาดใหญ่ย่อมมีแนวโน้มที่เหมือนกัน ซึ่งการสงเคราะห์ช่วยเหลือกันนั้นมิได้หลากหลายวิธีการ ทั้งการให้วัตถุสิ่งของ การใช้แรงการให้เป็นประโยชน์ หรือการพูดจาให้เกิดความรู้ เกิดสัมพันธภาพที่ดี และที่สำคัญที่จะทำให้เข้าถึงผู้ที่ต้องการการสงเคราะห์ช่วยเหลือ นั่นคือ ต้องรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา วางตนวางใจเสมอเป็นบุคคลเดียวกันอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกล้วนเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันดังที่พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักในการสงเคราะห์ช่วยเหลือกันของมนุษย์ไว้ในสังคหวัตถุ ๔^๒ คือ ^๕

- ๑) ทาน คือการให้ การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้
- ๒) ปิยวาจา คือการใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี
- ๓) อุตถจริยา คือการชวนชวายประพฤติดตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น
- ๔) สมานัตตตา คือการวางตนเสมอต้น เสมอปลายให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อม

ในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงกล่าวว่า “สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลกเหมือนลิ่มสลักที่ยึดกุมภซึ่งแล่นไปได้ฉะนั้น”^๒ ^๖

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)สังคหวัตถุ ๔ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ - bases of sympathy; acts of doing favors; principles of service; virtues making for group integration and leadership)

- ๑) ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒) ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

- ๓) อุตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ชวนชวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๓.

^๖ อ.จ. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๓๒/๕๑.

๔) สมานัตตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ
ในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ
บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละ^๒

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) กล่าวว่า สังคหวัตถุ ๔ นี้ พระพุทธเจ้าทรงอุปมา
เหมือนกับพาหนะที่จะนำคนไปสู่ความสุขความเจริญในโลก เพราะสังคมของมนุษย์เราจำเป็นต้องอิง
อาศัยธรรมะทั้งสี่ประการนี้ ทรงชี้อีกมุมที่ตรงกันข้ามว่า ถ้าหากว่าสังคมปราศจากเสียซึ่งธรรมทั้งสี่
ประการแล้ว แม้มารดา บิดา ก็จะไม่ได้รับการนับถือบูชาจากบุตรธิดา โลกจะอยู่ไม่ได้เลย จึงเรียกว่า
ธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์ การสงเคราะห์ก็มีอยู่ ๒ ฝ่าย คือ

- ๑) อามิสสังคหะ คือ สงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ
- ๒) อัมมสังคหะ คือ สงเคราะห์โดยธรรม ถ้าเรามองในแง่ของคนที่แสวงหาที่พึ่ง

สิ่งนี้ก็เป็นการสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของคน เช่น ต้องการความรักและได้รับ
ความรักความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการที่พึ่งพำนักอาศัย ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ หรือว่า
ต้องการร่วมกิจกรรมต่างๆ กัน เป็นต้น ก็ต้องมีธรรมะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว หลักที่จะให้เกิดการยึด
เหนี่ยวทางใจกันขึ้น มาสรุปรวมอยู่ที่สังคหวัตถุ^๓

จากข้อความข้างต้น สังคหวัตถุ ๔ คือ หลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม คนหลาย
คนอาศัยอยู่ร่วมกัน ความต้องการอาจแตกต่างกันไปบ้าง การจะบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เพื่อสังคม
โดยส่วนรวมจึงต้องมีหลักในการสงเคราะห์ช่วยเหลือที่ถูกต้อง คือ ต้องรู้จักวิธีการให้ การใช้คำพูด การ
ประพฤติตน และการวางตนอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม จึงจะสามารถผูกมิตร
ประสานน้ำใจ ทำให้บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นได้อย่างเข้าถึงความต้องการอย่างแท้จริง

อิทธิบาท ๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^๒ ได้ให้ความหมายอิทธิบาท ๔ ว่า คุณธรรมที่นำไปสู่
ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี ๔ อย่าง คือ ๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรัก
จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบ
สิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ๓) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่ง

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (Dictionary of Buddhism)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

^๓ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), **ธรรมปริทรรศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖๒.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๑๖๐/๒๓๑.

ที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ
๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและ
ตรวจสอบข้อที่ยังห้อยในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุง

สรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง หนทางแห่งการดำเนินชีวิต ด้วยความถูกต้อง และการ
เข้าถึงประโยชน์สุขทำให้ผู้ปฏิบัติตามไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประสบความสำเร็จในการ
ปฏิบัติหน้าที่การงานของบุคคล ๔ ประการ ได้แก่ ฉันทะ คือความรักความพอใจในหน้าที่การงาน วิริยะ
คือมีความขยันหมั่นเพียรพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จเสร็จตามเวลา จิตตะ คือ การเอาใจ
ใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีจิตจดจ่ออยู่กับหน้าที่ที่ทำ ไม่คิดฟุ้งซ่าน อันจะทำให้เกิดความผิดพลาด
ได้ง่าย และวิมังสาคอยตรวจสอบหาส่วนที่ผิดพลาด แล้วนำมาแก้ไขด้วยสติปัญญาของตน

ลักษณะของหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ ใช้เป็นแนวทางในการเรียนและการทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธ
องค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ทั้ง
๔ ขั้นตอนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ การที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตโดย
ปราศจากภัยอันตรายใด ๆ ตามหลักพุทธศาสนาต้องอาศัยธรรมสุภาชิตที่ว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน การที่
จะปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองนั้นต้องอาศัยหลักธรรมในหมวด ๔ ที่สำคัญ คือ อิทธิบาท ๔ แปลว่า
“ทางแห่งความสำเร็จ” เป็นหลักธรรมหรือวิธีการที่คนจะพึงใช้เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิต”^๓
โดยมีความหมายว่า เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (Path of Accomplishment;
Basis for Success) ประกอบด้วย

๑) ฉันทะ คือ (ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และ
ปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป - will; aspiration) ประโยชน์ของฉันทะ ฉันทะนี้เป็นข้าศึก
โดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อมีฉันทะแล้วทำให้ไม่เบื่อหน่าย ไม่รู้สึกท้อแท้ในการทำงาน และโทษของ
การขาดฉันทะ ก็ทำให้คนขาดกำลังใจ เบื่องานอันเป็นหน้าที่ของตน^๓

๒) วิริยะ (ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอา
ธุระไม่ทอดทิ้ง - energy; effort; exertion) ประโยชน์ของวิริยะโดยตรงก็คือ การจัดความเกียจคร้าน
เสียได้ ถ้าพิจารณาให้ยาวความไปเราจะเห็นว่างานต่างๆ ที่จะสำเร็จได้ผลดี ผู้ทำจะต้องทำให้ถูกต้อง
ตามหลักวิชา ถูกตามจังหวะ และเหตุการณ์แวดล้อมของแต่ละงาน และโทษของการขาดวิริยะ คือ จะ

^๓ ปิ่นมณี ขวัญเมือง, หลักอิทธิบาท ๔: เส้นทางสู่ความสำเร็จ, บทความปริทัศน์ วารสารครุศาสตร์
อุตสาหกรรม, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗).

^๓ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธรรมะภาคปฏิบัติ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๒.

เป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากยากไปหาแต่ที่ง่ายไม่มีทางทำอะไรสำเร็จเป็นขึ้นเป็นอัน และนั่นก็หมายความว่า เขาจะขาดความก้าวหน้าในงานของตน ผลร้ายอย่างหนึ่งที่จะตามมา

๓) จิตตะ (ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป - thoughtfulness; active thought) ประโยชน์ของจิตตะ เรื่องการทำงาน นั้นเป็นทฤษฎีพิเศษ คืองานแทบทุกอย่างมักมีความเปลี่ยนแปลง หรือแปรสภาพไป ผิดจากที่ผู้ทำ คาดการณ์ไว้ ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ คนที่มีอิทธิบาทข้อจิตตะ คือเอาใจใส่ ตรวจตราอยู่เสมอ จริงอยู่ความเสียหายบางอย่างย่อมอยู่นอกวิสัย แม้เราจะตรวจตราอยู่อย่างไรก็เสียหายจนได้ แต่ถ้ามีจิตตะเอาใจฝึกใฝ่อยู่แล้ว และโทษของการขาดจิตตะ คืองานที่ตนลงทุนลงแรง ทำไว้นั้นจะเสียหายโดยไม่รู้ตัว หรือรู้ตัวเมื่อมันสายเกินแก้เสียแล้ว

๔) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหา เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น - investigation; examination; reasoning; testing)^๓ ประโยชน์ของวิมังสา วิมังสาก็คือ ปัญญา เป็น แสงสว่างพอใจ ถอยออกมาเทียบกับสิ่งภายนอกเสียก่อนก็ได้ คนเรามักจะมีมือมีเท้าสมบูรณ์ แต่ก็ยัง จำเป็นต้องมีอวัยวะเครื่องเห็นอีกอย่างหนึ่งคือ ตา เวลาทำงานเราจะต้องอาศัยลิ้มตาดูด้วย เราจึงจะรู้ว่าตัวหนังสือที่เขียนนั้นเรียบร้อยหรือไม่ และแม้มีตาแล้วในที่บางแห่งยังต้องมีแสงสว่างช่วยให้มองเห็น อีกด้วย จึงจะทำได้ไม่ผิด วิมังสาถ้าจะเปรียบก็เหมือนตาหรือเหมือนแสงสว่างนั่นเอง นอกจากช่วยให้เรา ทำงานไม่ผิดแล้วยังช่วยให้เรามองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีขึ้นด้วย ชี้ให้เห็นความเจริญของโลก ในส่วนรวมด้วยก็ได้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าลักษณะของหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมหรือวิธีการที่คนจะพึงใช้ เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิตใช้เป็นแนวทางในการเรียน และการทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีแนว ปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ (ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป) วิริยะ (ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอา ธุระไม่ทอดทิ้ง) จิตตะ (ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำ นั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง) ซึ่งทั้ง ๔ ข้อจะต้องต่อเนื่องหนุนเสริมกัน

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสุขสำหรับ เยาวชนและผู้ใหญ่บูรณาการกับแนวคิด ทฤษฎีทางตะวันตก และได้สร้างตัวชี้วัดผลของการพัฒนา ความสุขภายใต้กรอบภาวนา ๔ ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนา ปัญญา

^๓ พระพรหมคุณิภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๓.

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับบวร

ความหมายของบวร

คำว่า “บวร” จึงเป็นคำย่อโดยการนำเอาพยัญชนะต้นของคำว่า บ้าน วัด โรงเรียน มาบัญญัติเป็นคำใหม่คือซึ่งมีองค์ประกอบของ “บวร” ดังต่อไปนี้

๑) สถาบันทางสังคม (บ้าน) ซึ่งประกอบไปด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐในรูปแบบอื่น ๆ ที่จะพัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านหรือชุมชน

๒) สถาบันศาสนา (วัด) หน่วยทางสังคมอีกหน่วยหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ประกอบด้วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา ในอดีตวัดคือศูนย์รวมของทุก ๆ สิ่งตั้งแต่เกิดจนตาย เกิดก็ไปวัดให้พระตั้งชื่อ หากเป็นชายก็จักให้บวชเรียนเขียนอ่าน พอโตหน่อยจะออกเหย้าออกเรือน พระก็เป็นผู้ดูแลทุกข์พนาทให้อีกไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต

๓) สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) หน่วยทางสังคมสุดท้ายที่กล่าวถึงประกอบด้วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ คณะครู นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ

ประชาสังคม (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญทั้งหมด วัด บ้าน และโรงเรียนให้การอุปถัมภ์ค้ำชูทำนุบำรุงพระศาสนา บ้านก็มีวัดคอยให้สติเตือนใจรวมทั้งจิตวิญญาณ และโรงเรียนคอยสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน โรงเรียนมีวัดที่ให้การสนับสนุนอบรมสั่งสอนในศีลธรรม และมีบ้านที่คอยให้การสนับสนุนผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยอาจเป็นครูภูมิปัญญาให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้น ๆ และกรรมการสถานศึกษาก็มีพระมีผู้นำชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานในโรงเรียนคำว่า “บวร” คำนี้ไม่ได้เป็นแค่คำพูด สละสลวยคำหนึ่ง แต่เป็นถึงการรวมตัวของหน่วยทางสังคมที่สำคัญที่สุดเพื่อความเจริญงอกงาม บ่งบอกถึงวัฒนธรรมอันจะเกิดจากความดีงามของคนทุกคนที่จะร่วมกันพัฒนาทั้งสามสิ่งไปพร้อม ๆ กัน

ดังนั้นประชาสังคมแบบ “บวร” จึงเป็นการนำเอาสถาบันหลักในชุมชนมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมสัมพันธ์พัฒนาติดสนิท

แก้ปัญหาตนเองกำหนดแผนแม่บทชุมชนด้วยการร่วมกันคิดสร้างและบริหารจัดการชุมชนของคนในท้องถิ่นที่ร่วมกันเป็นเจ้าของอันจะนำไปสู่ “การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน” ตลอดไป^๓

พลังบวร: การขับเคลื่อนชุมชนเมืองในยุคไทยแลนด์ ๔.๐^๓

“การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู้สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” เป็นโครงการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ของรัฐบาลและยังเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงวัฒนธรรม กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้คนไทยมีความสุข สำหรับกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีวิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมไทยเข้มแข็งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคน สังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน” โดยเน้นสร้างคนดี สังคมดี มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งจะมีการเสริมสร้าง “ชุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม” ตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงวัฒนธรรมที่ต้องการส่งเสริมให้ศาสนามีบทบาทนำในการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ของทุกศาสนา รวมทั้งต้องการสืบสาน สร้างสรรค์ งานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยใช้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว สร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตอย่างรู้รักสามัคคี และยังสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าให้เศรษฐกิจชุมชน

กระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายภารกิจให้กรมการศาสนาดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย และยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าว โดยการสร้างเสริมให้เกิดชุมชนคุณธรรม สังคมคุณธรรมจากการใช้พลังบวร คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน ผ่านโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) ซึ่งเป็นโครงการสำคัญที่สนองนโยบายกระทรวงวัฒนธรรม ที่มีคณะสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการนำพระพุทธศาสนามาพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ซึ่งเป็นการวางรากฐานให้กับเด็กเยาวชนได้อย่างดียิ่ง เนื่องจากคนไทยกับพระพุทธศาสนาเป็นของคู่กัน คนไทยมีความใกล้ชิดผูกพันกับวัดอย่างแยกไม่ออก วัดคือศูนย์รวมจิตใจของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จึงเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาหนึ่งในชุมชนที่พระคุณเจ้าได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนเป็นเสมือนสถาบันพัฒนาคุณภาพชีวิต

^๓ ราเชนทร์ นพินธุ์วงศกรและคณะ, “กระบวนการประชาสังคม“บวร”หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”, บทความวิชาการ, การประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๓.

^๓ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การมการศาสนา, การขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ศีลธรรมของชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dra.go.th/site.๒๕๖๐/about.Thai-๒๙-๒๒๔-๐-๐.html> [๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔].

ของเด็กเยาวชนและประชาชน ซึ่งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทเพิ่มขึ้นทุกปีเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคคณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคเอกชนในพื้นที่ ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนา (ศพอ.) ให้มีคุณภาพ ทำให้ (ศพอ.) มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยมีสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ที่ดูแลเอาใจใส่และมีส่วนผลักดันและพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มาอย่างต่อเนื่อง ขณะนี้ (ศพอ.) มีจำนวนถึง ๔,๐๐๐ กว่าศูนย์ฯ กระจายครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ เป็น (ศพอ.) ที่มีบทบาทสำคัญต่อชาติบ้านเมือง โดยเฉพาะเป็นโครงการที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

นอกจากบทบาทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชนแล้ว ยังมีบทบาทการสร้างเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมทั้งร่วมสร้างชุมชนคุณธรรมให้มากขึ้น ภายใต้กลไกพระราชรัฐ และอาศัย “คุณธรรม” เป็นพื้นฐาน โดยมี (ศพอ.) เป็นฐานปฏิบัติการ ปรับเพิ่มบทบาทของ (ศพอ.) ที่เข้มแข็งอยู่แล้วให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีหลายบทบาทในเวลาเดียวกันและสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนแบบครบวงจร กล่าวคือ เป็นแหล่งเรียนรู้ศีลธรรม เป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นศูนย์พิพิธภัณฑสถานของชุมชน และเป็นศูนย์ฝึกวิชาชีพในวัด โดยการสนับสนุนของกรมการศาสนาอย่างใกล้ชิด เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยมีพลังที่สำคัญในชุมชน คือ บ้าน- วัด - โรงเรียน หรือ บวร มีส่วนร่วมดำเนินการ เพื่อให้ (ศพอ.) เป็นศูนย์ต้นแบบของชุมชน ที่สามารถเกื้อกูล (ศพอ.) อื่นๆ ให้ทำหน้าที่เสริมสร้าง “ชุมชนคุณธรรม” ให้เกิดขึ้นทั่วประเทศ ด้วยพลังของ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สำหรับความหมายของ “ชุมชนคุณธรรม” คือ ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ คนในชุมชนมีคุณธรรมจริยธรรมยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา มีความเป็นสากล รู้คุณค่าความเป็นไทย พัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมทางศาสนา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทย มีความปรองดองสมานฉันท์ มีความสุขมีความมั่นคง เสมอภาค และเป็นธรรม ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน (บวร) ภายใต้ระบบพระราชรัฐ

๒.๗ แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม

ความหมายการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) ทางความคิด, ทางจิตใจ, ทางอารมณ์ และทางกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าการเป็นส่วน

หนึ่ง (Sense and Belonging) การมีส่วนร่วมมีความหมายทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ (Quantitative and Qualitative) การมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำ (Action) จึงมีทั้งผู้กระทำ (The Actor) ผู้ถูกกระทำหรือผู้รับผล (The Recipient) และสาธารณชน (The Public) ผู้เป็นบริบทของการกระทำ^๕

Cohen & Uphoff (๑๙๘๑) ได้นำมาพัฒนาและสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมที่สะท้อนถึงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ๔ มิติ ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าควรทำหรือไม่ควรทำอะไร และอย่างไร ๒) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาโดยการลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจร่วมกัน ๓) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการหรือผลการดำเนินงานที่นำมาให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา^๖ และการมีส่วนร่วมที่ United Nations อธิบายไว้ การมีส่วนร่วมคือการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ^๗

Putti J.M. (๑๙๘๗) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทุกกิจกรรม กระบวนการตัดสินใจของกลุ่มจะเกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมมี ๔ ประการ คือ

- ๑) เป็นความพยายามที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและความรู้สึก
- ๒) เป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ
- ๓) เป็นการให้บุคคลรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน
- ๔) เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งคำนึงถึงความสมดุล การมีส่วนร่วมที่แท้จริงกับการมีส่วนร่วมมากเกินไป^๘

^๕ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐).

^๖ Cohen, John M. and Uphoff, Norman T., **Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation**, (New York: the Rural Development Committee Center for international studies, Cornell University, ๑๙๗๗), p. ๖.

^๗ United Nations, **Yearbook of International Trade Statistics**, (United Nations: UN Press, ๑๙๘๑).

^๘ Joseph M. Putti, "Work Values and Organizational Commitment: A Study in the Asian Context", **Human Relations**, Vol. ๔๒ No. ๓ (November, ๑๙๘๙): ๒๗๕-๒๘๘.

Davis & Newstrom (๑๙๘๙) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน ที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม หรือเป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยทำให้มีความสำเร็จ ซึ่งเป็นเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) ช่วยเหลือ (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การที่กลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ไม่ว่าจะป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน ร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ ร่วมแรง ร่วมใจ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลง เป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง ที่ผู้บริหารต้องการ เพราะเมื่อบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะไม่ค่อยเกิดการต่อต้าน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะ ไม่ค่อยเกิดการต่อต้าน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน บุคคลจะรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้น และเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กร เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับองค์กร เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร และสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^๓

ประชุม สุวดี^๔ ได้กล่าวถึงลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคลเกิดจากพื้นฐาน ๔ ประการ คือ เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม คือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพจะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กร ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจวัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมถึงเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วมโดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

ประเภทการมีส่วนร่วม

^๓ กองบริการการศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหงปีการศึกษา, การมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยรามคำแหง, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗).

^๔ ประชุม สุวดี, การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑).

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ^๔ สรุปได้ว่า^๕ การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๒) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้จักความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

๓) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สุชาติ จักรพิสุทธิ์^๔ สรุปการศึกษาทางเลือกของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

๒) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ^๕

^๔ เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**, กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาสำนักงานสถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๕).

^๕ สุชาติ จักรพิสุทธิ์, “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน-สิงหาคม, ๒๕๔๗): ๑๘-๒๓.

^๕ วชิรวัชร งามีละม่อม และนักวิชาการและนักวิจัย สถาบัน TDRM, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: file.siam ๒web.com>trdmjournal [๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๒].

เมตต์ เมตต์การุณจิต^๔ ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

๒) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T.^๕ ได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ และเลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) เป็นส่วนขององค์ประกอบการดำเนินงานโครงการ ซึ่งได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพึงพิจารณาถึงการ

^๔ เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: บั๊ค พอยท์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๗.

^๕ Cohen, John M. and Uphoff, Norman T., **Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation.**, (New York: the Rural Development Committee Center for international studies, Cornell University, ๑๙๗๗), p. ๖.

กระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคล และสังคมด้วย

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้^๔

จากแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ทรรศนะไว้ในเบื้องต้นที่กล่าวมา มีความหลากหลายในประเด็นมากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม หากนำมาประมวลให้เป็นลักษณะที่เป็นระบบตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (๑๙๘๐) จะเห็นว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลาย มาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

^๔ Cohen, J and Uphoff, D., Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation Rural Development Center, (New York: Cornell University, ๑๙๘๐), pp. ๒๑๙-๒๒๒.

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผล นั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

กระบวนการเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วม

สุรพล พยอมรัมย์^๔ การมีส่วนร่วมเป็นการแสดงออกถึงสมรรถภาพ (Competence) ที่มีในแต่ละคน เบื้องต้นของการของการแสดงสมรรถภาพในการมีส่วนร่วม (Participatory Competence) สรุปได้เป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑) แสดงออกถึงความภาคภูมิใจหรือความพึงพอใจในตนเองเพิ่มจากเดิมในทุกครั้ง หรือทุกเรื่องของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ทำให้ตนเองอึดอัดกังวลใจ หรือทำให้รู้สึกละอาย สิ่งที่ได้ทำนั้นสร้างความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าเป็นผู้ที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งผลทำให้สามารถกล่าวถึงตนเองในด้านบวก หรือเชื่อมั่นในตัวเองว่าเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน

๒) มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้และเป็นเหตุเป็นผลในสิ่งแวดล้อม และการเมืองในชุมชนของตนสามารถรับรู้และทำความเข้าใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้มากขึ้น โดยเฉพาะการวิเคราะห์ตรวจสอบ และประเมินข้อมูลข่าวสารที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตแต่ละคน

๓) ประสบผลสำเร็จในกิจกรรมที่ตนเองมีส่วนร่วมทั้งด้านสังคมและด้านการเมือง ในการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคมและการเมืองทุกระดับ ล้วนประสบผลตามเป้าหมายและมีความพึงพอใจเสมอ

โดยขั้นตอนในกระบวนการสรุปไว้ ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๑) การมีจุดเริ่มต้นและการทำความเข้าใจกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง เมื่อกำหนดให้มีการเพิ่มพลังความเข้มแข็งในชุมชนขึ้น บุคคลในแต่ละคนต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน

๒) เริ่มเปลี่ยนแปลงและลดอุปสรรคหรือการต่อต้าน ดังนั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องเตรียมป้องกันหรือหาแนวทางลดอุปสรรคเหล่านั้น

๓) สร้างและกลั่นกรองการเพิ่มอำนาจนั้น ๆ การเพิ่มพลังความเข้มแข็งเป็นผลงานที่ประเมินได้ยาก ดังนั้นจำเป็นต้องมีการทบทวนหรือการติดตามผลการเพิ่มความเข้มแข็งให้มีคุณค่าตามที่ชุมชนตั้งเป้าหมาย

^๔ สุรพล พยอมรัมย์, จิตวิทยาในงานชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: บางกอก คอมพิวเตอร์เทรค จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๙๑-๙๔.

๒.๘ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอดีตราชธานีของไทยมีหลักฐานของการเป็นเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘ โดยมีร่องรอยของที่ตั้งเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะ ตำนานพงศาวดาร ไปจนถึงหลักศิลาจารึก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่ใกล้เคียงเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งเมืองอโยธยาหรืออโยธยาศรีรามเทพนคร หรือเมืองพระราม มีที่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเกาะเมืองอยุธยา มีบ้านเมืองที่มีความเจริญทางการเมือง การปกครอง และมีวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองแห่งหนึ่ง มีการใช้กฎหมายในการปกครองบ้านเมือง ๓ ฉบับ คือ พระอัยการลักษณะเบ็ดเสร็จ พระอัยการลักษณะทาส พระอัยการลักษณะกู้หนี้

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงก่อกองราชคืนมาได้ในปี พ.ศ. ๒๑๒๗ และเสียดังกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกอบกู้เอกราชได้ในปลายปีเดียวกันแล้วทรงสถาปนา กรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ โดยกวาดต้อนผู้คนจากกรุงศรีอยุธยาไปยังกรุงธนบุรีเพื่อสร้างเมืองใหม่ แต่กรุงศรีอยุธยาไม่ได้ กลายเป็นเมืองร้าง ยังคงมีคนรักถิ่นฐานบ้านเดิมอาศัยอยู่และราษฎรที่หลบหนีไปได้กลับเข้ามาอยู่ร่วมกัน ต่อมาได้รับการยกย่อง เป็นเมืองจัตวาเรียก "เมืองกรุงเก่า"

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงยกเมืองกรุงเก่าขึ้นเป็นหัวเมืองจัตวาเช่นเดียวกับสมัยกรุงธนบุรี หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้จัดการปฏิรูปการปกครองทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคโดยการปกครองส่วนภูมิภาคนั้นโปรดให้จัดการปกครองแบบเทศาภิบาลขึ้นโดยให้รวมเมืองที่ใกล้เคียงกัน ๓ - ๔ เมือง ขึ้นเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครอง โดยในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ ทรงโปรดให้จัดตั้งมณฑลกรุงเก่าขึ้น ประกอบด้วยหัวเมืองต่าง ๆ คือ กรุงเก่าหรืออยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี พรหมบุรี อินทร์บุรี และสิงห์บุรี

ต่อมาโปรดให้รวมเมืองอินทร์ และเมืองพรหมเข้ากับเมืองสิงห์บุรี ตั้งที่ว่าการมณฑลที่อยุธยา และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เปลี่ยนชื่อจากมณฑลกรุงเก่าเป็นมณฑลอยุธยา ซึ่งจากการจัดตั้งมณฑลอยุธยามีผลให้อยุธยามีความสำคัญทางการบริหาร การปกครองมากขึ้นการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคหลายอย่างมีผลต่อการพัฒนาเมืองอยุธยาในเวลาต่อมา จนเมื่อยกเลิกการปกครองระบบเทศาภิบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ อยุธยาจึงเปลี่ยนฐานะเป็นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบันในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีนโยบายบูรณะโบราณสถานภายในเมืองอยุธยาเพื่อเป็นการฉลองยี่สิบห้าพุทธศตวรรษประจำปี พ.ศ. ๒๔๙๘ นายกรัฐมนตรีประเทศพม่าเดินทางมาเยือนประเทศไทยและมอบเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อปฏิสังขรณ์วัดและองค์พระมิ่งมงคลพิตร เป็นการเริ่มต้นการบูรณะโบราณสถานในอยุธยาอย่างจริงจัง ซึ่งต่อมากรมศิลปากรเป็นหน่วยงานสำคัญในการดำเนินการ จนองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก มีมติให้ขึ้นทะเบียนนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็น " มรดกโลก " เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๔มีพื้นที่ครอบคลุมในบริเวณโบราณสถานเมืองอยุธยา

อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานีมาตั้งแต่วันที่ ๓ เมษายน ๑๘๙๓ จนถึงวันที่ ๗ เมษายน ๒๓๑๐ เป็นเวลายาวนานถึง ๔๑๗ ปี มีประวัติในการปกครอง การกอบกู้เอกราช วีรกรรมและด้านขนบธรรมเนียมประเพณีมากมาย เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารดังคำกล่าวที่ว่า " ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว " ทิวทัศน์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งมากมายไปด้วยวัดวาอาราม ปราสาทราชวัง และปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุมากมายกรุงศรีอยุธยามีพระมหากษัตริย์ปกครองอาณาจักรสืบต่อกันมา ๓๓ พระองค์ มีราชวงศ์ผลัดเปลี่ยนกันครองอาณาจักรรวม ๕ ราชวงศ์

๑. ราชวงศ์อู่ทอง
๒. ราชวงศ์สุพรรณภูมิ
๓. ราชวงศ์สุโขทัย
๔. ราชวงศ์ปราสาททอง
๕. ราชวงศ์บ้านพลูหลวง

คำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ถูกกำหนดขึ้นเมื่อจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเจ้าภาพในการแข่งขันกีฬาแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๔ ประจำปีพ.ศ. ๒๕๓๓ โดยได้ตั้งคำขวัญว่า "ราชธานีเก่า อู่ข้าวอู่น้ำ เลิศล้ำกานท์กวี คนดีศรีอยุธยา" ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ได้เสนอความคิดเห็นขอเพิ่มเติมคำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ครอบคลุมจุดเด่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ(UNESCO) ให้เป็นเมืองมรดกโลกทางศิลปวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงประกาศใช้คำขวัญประจำจังหวัดใหม่โดยเพิ่มคำว่า "เลอคุณค่ามรดกโลก" ต่อท้ายคำขวัญเดิมเป็น "ราชธานีเก่า อู่ข้าวอู่น้ำ เลิศล้ำกานท์กวี คนดีศรีอยุธยา เลอคุณค่ามรดกโลก"

ความหมายและความสำคัญของคำขวัญ

"ราชธานีเก่า"

หมายถึง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงเก่าของประเทศไทย ในนามว่า "กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา มหาดีลกษณพรัตนราชธานีบุรีรมย์" หรือเรียกกันทั่วไปว่า "กรุงศรีอยุธยา" ที่มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการต่างประเทศ ยาวนานถึง ๔๑๗ ปี โดยมีพระมหากษัตริย์ปกครอง ๕ ราชวงศ์ ๓๓ พระองค์

"อู่ข้าวอู่น้ำ"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในบริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย มีพื้นที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก และยังมีแม่น้ำไหลผ่าน ๔ สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำน้อย ทำให้เหมาะแก่การเกษตรกรรม และการประมงค้าขาย

"เลิศล้ำกานท์กวี"

หมายถึงในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อยุคทองของวรรณคดี คือในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กอปรด้วยกวีเอกที่มีความสามารถล้ำเลิศ เช่น สมเด็จพระนารายณ์ พระมหาราชครูศรีปราชญ์ เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์(เจ้าฟ้ากุ้ง) พระโหราธิบดี วรรณคดีที่สำคัญ เช่น สมุทรโฆษ คำฉันท์ ไคร่งำตรวลศรีปราชญ์ กาพย์ห่อโคลง ประพาสธารทองแดง จินตามณี มหาชาติ คำหลวง

"คนดีศรีอยุธยา"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ประกอบด้วยคนดี มีความสามารถทุกยุคสมัยตลอดมา แม้เมื่อกรุงศรีอยุธยาต้องเสียกรุงให้กับพม่าถึง ๒ ครั้ง แต่ก็ยังกอบกู้เอกราชกลับคืนมาได้ ก็ด้วยเหตุเพราะมีคนดีที่มีความสามารถนั่นเอง จนมีคำกล่าวมาแต่เดิมว่า "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี"

"เลอคุณค่ามรดกโลก"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นเมืองมรดกโลกทางศิลปวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๔ จึงจัดงานประจำปีเพื่อเฉลิมฉลองโดยใช้ชื่อว่า "งานยอยศยั้งฟ้าอยุธยา มรดกโลก" โดยมีการจัดแสดง แสง สี เพื่อถ่ายทอดประวัติศาสตร์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด

“อยุธยาเมืองมรดกโลก เป็นแหล่งเรียนรู้ น่าเที่ยว น่าอยู่ น่าลงทุน

พันธกิจ

๑. นำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์
๒. ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นธรรมในสังคม
๓. จัดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง
๔. จัดให้มีการบริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้า รวดเร็ว และมีคุณภาพ
๕. จัดให้มีการส่งเสริม อุดหนุน และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีขีดความสามารถพร้อมที่จะดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวง/ทบวง/กรม
๖. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ มอบหมาย หรือที่มีกฎหมายกำหนด

เป้าประสงค์รวม

๑. เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่น่าท่องเที่ยวระดับสากล
๒. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
๓. ภาคเศรษฐกิจ ภาคการค้า และการบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
ตัวชี้วัดและเป้าหมายการพัฒนา
๑. ร้อยละของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

๒. ร้อยละความสำเร็จในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีมาตรฐาน เพื่อการเป็นสังคมเมืองนำอยู่
๓. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของการลงทุน ภาคอุตสาหกรรม การค้า และบริการ
๔. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสีเขียว
๕. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกร/แปลง/ฟาร์มที่ผ่านมาตรฐานปลอดภัยของจังหวัด^๔

๘

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสุทธิย์ อากาศโร และคณะ^๕ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย คณะสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทย มีบทบาทหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างประโยชน์และความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับผู้คนในสังคม ถึงแม้ว่าพระสงฆ์จะใช้กระบวนการแตกต่างกัน เช่น เน้นการส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ การพัฒนาสังคมการเสริมสร้างจริยธรรม การปฏิบัติภาวนา เป็นต้น แต่โดยรวม คือ การพัฒนาในบุคคลและสังคมได้มีการเรียนรู้จากสิ่งที่เรียบง่ายไปสู่การมีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีจิตใจและสติปัญญาในการพัฒนาตนเองและการจัดการเพื่อคุ้มครองชีวิตที่ตีร่วมกัน

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร และคณะ^๕ ได้ศึกษาเขียนบทความเรื่องกระบวนการประชาสังคม “บวร” หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน ได้สรุปไว้ว่า ประชาสังคมแบบ “บวร” จึงเป็นการนำเอาสถาบันหลักในชุมชนมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมสัมพันธ์พัฒนา ตัดสินใจแก้ปัญหาตนเอง กำหนดแผนแม่บทชุมชน ด้วยการร่วมกันคิดสร้างและบริหารจัดการชุมชนของคนในท้องถิ่นที่ร่วมกันเป็นเจ้าของอันจะนำไปสู่ “การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน” ตลอดไป

อัญธิชา มั่นคง^๕ งานวิจัยเรื่อง บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ

^๔ แหล่งที่มา: อีออนไลน์ <https://www.๒.ayutthaya.go.th/content/vision> สืบค้น ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๕.

^๕ พระมหาสุทธิย์ อากาศโร และคณะ, “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, รายงานวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.). ๒๕๕๖.

^๕ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กรและคณะ, “กระบวนการประชาสังคม “บวร” หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”, บทความวิชาการ, การประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๓, (๒๕๕๙).

^๕ อัญธิชา มั่นคง. (๒๕๖๐). “บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา”. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. ๑๒(๓๙), ๙๐-๑๐๐.

เสริมสร้างสุขชีวีสำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมวัยผู้ใหญ่ ในโครงการปฏิบัติธรรมนำสติ “จิตประภัสสร” ที่อโยธยา วิลเลจ รีสอร์ท จ.อยุธยา มีปัจจัยภายนอกเสริมสร้างความสุข ประกอบด้วย ๑) สถานที่มีความเป็นสัปปายะ ๒) หลักสูตรในการอบรมไม่เคร่งครัด ๓) ระยะเวลาเหมาะสม ไม่เกิน ๓ วันต่อเดือน ๔) วิทยากรมีเทคนิคการสอนและถ่ายทอดหลักธรรมได้เข้าใจง่าย เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดความสุขภายใต้กรอบภavana ๔

อารียา บุญทวี^๕ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ภาคส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวควรประชาสัมพันธ์ร่วมมือในการนำทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นศาสนสถาน มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสถานศึกษาควรนำทุนทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับนวัตกรรมสู่ไทยแลนด์ ๔.๐

ฟ้าลั่น กระสังข์^๕ ได้ศึกษาเรื่อง ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหวายและหนองสาหร่ายอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองชุมชนมีทุนชุมชนครบทุกด้าน ทั้งทุนการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุน ธรรมชาติ ที่ถือได้ว่ามีศักยภาพ โดยสิ่งที่เป็นตัวประสานให้ทุนชุมชนทุกองค์ประกอบได้แสดงศักยภาพออกมาสู่การเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ก็คือกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งปัจจัยความสำเร็จของชุมชนหนองสาหร่ายในการพึ่งตนเองที่ทำให้แตกต่างจากชุมชนรางหวายคือ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ในการทำงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างแท้จริง ประกอบกับการมีสมาชิกกลุ่มที่ดี จนนำไปสู่การจัดตั้งสภาผู้นำ ชุมชน และมีแนวคิดการใช้ทุนความดีในการขับเคลื่อนงานของชุมชนด้วย

๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดวิจัยเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ กระบวนการ และวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

^๕ อารียา บุญทวี .แนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์. ๒๐(๑), ๖๗,๒๕๖๑.

^๕ ฟ้าลั่น กระสังข์. (๒๕๖๒). ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหวาย และหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์. ๕(๒), ๖๑-๗๓.

ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์
ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริม
พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย รูปแบบการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ
ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เป็นการวิจัยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์
ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางจิตวิทยาและทางพระพุทธศาสนา และนำข้อมูล
ที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดนิยามเป็นขอบเขตเนื้อหา การสนับสนุนการกำหนด
สมมติฐาน การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและเป็นโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้
สอดคล้องกับประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ ตามรูปแบบดังนี้

๑) วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary
Research) จากในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาต่างๆ จากการรวบรวมข้อมูลจาก
การสัมภาษณ์ การสังเกต และจากการศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร
เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับการกลไกการสร้าง
ความเข้มแข็งทางจิตใจของครอบครัวไทย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์
เนื้อหา (Content Analysis)

๒) วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม
กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน
ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์นำไปเป็นข้อมูลตั้งต้นในการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม และบริการ
วัฒนธรรม การสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรมเพื่อบูรณาการพุทธจิตวิทยาและวัฒนธรรมไทยในการ
สร้างและพัฒนากิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในวิถีใหม่ตาม
หลักคำสอนทางพุทธศาสนาจำนวน ๔ ชุด

ภาพที่ ๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยเป็น ๓ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังแผนภาพต่อไปนี้

ระยะที่ ๑ ศึกษารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

มี ๓ ขั้นตอน

๑) การวิจัยเชิงเอกสาร โดยทำการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน ๔ ครั้ง ๆ ละ ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒ คน เพื่อสังเคราะห์หลักการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และ พัฒนารูปแบบพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๓) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในการสร้างและพัฒนากิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในวิถีใหม่ตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาจำนวน ๔ ชุด

๑) กลุ่มเป้าหมาย

จากแหล่งข้อมูลเอกสารเอกสารที่เกี่ยวข้องแนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ และจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสนทนากลุ่มย่อย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหารประกอบการพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อปต.สำเภาล้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๐ คน

กลุ่มที่ ๒ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน ๔ ครั้ง ๆ ละ ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒ คน กลุ่มที่ ๒ กลุ่มประชากร ตัวอย่าง แบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณี ด้านสังคม รวมทั้งสิ้น ๓๐ คน

๒) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาก่อนลงภาคสนาม ในระยะที่๑ได้ผลลัพธ์ คือ (๑) กรอบการวิจัย (๒) แนวทางการสร้างเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบสังเกตพฤติกรรมแบบสอบถาม และ (๓) กรณีศึกษา คือ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อปต.ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ วัดพุทธอุทยานมหาราชหลวงปู่ทวด อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการโดยสังเขป ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลลัพธ์
เอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ วิเคราะห์เนื้อหา/ตรวจสอบยืนยัน และประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ	- กรอบแนวคิดมโนทัศน์และ แนวทางการร่างชุดกิจกรรม - นิยามเชิงปฏิบัติการ

- ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ และผู้นำชุมชน จำนวน ๔ ครั้ง ๆ ละ ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒ คน เพื่อสังเคราะห์ประเด็นการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการบูรณาการพุทธจิตวิทยาและวัฒนธรรมไทยในการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม

๓) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ประเด็นการเสวนากลุ่มย่อยแบบสังเกตพฤติกรรม เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๔) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ (หนังสือสรุปองค์ความรู้) และวิธีทัศน์บรรยายการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ชุมชนให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลมาสังเคราะห์จัดหมวดหมู่ ประเด็นแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสายวัยและแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ระยะที่ ๒ การพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๑) การวางแผนการดำเนินงาน

(๑) วางแผนการดำเนินงานร่วมกับที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้วิจัยร่วม เกี่ยวกับวิธีการในการพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก/กลุ่มเป้าหมาย การเลือกพื้นที่ และสร้างเครื่องมือวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดเวลา และสถานที่ ในการลงพื้นที่ศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

(๒) ขั้นตอนเตรียมชุดกิจกรรมการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ

- จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เช่น แบบประเมินก่อนและหลังจัดกิจกรรม

ขั้นเตรียมชุดกิจกรรมการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ

- คณะผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่

- นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือ ประสานเชิงพื้นที่เพื่อนัดวันของลงพื้นที่

๒) กลุ่มเป้าหมาย

ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อต.ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ วัดพุทธอุทยานนาราชหลวงปู่ทวด อำเภอพระราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มประชากรตัวอย่าง แบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณี ด้านสังคมรวมทั้งสิ้น ๓๐ เข้าร่วมโครงการภายใต้ชื่อ “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย”

กำหนดคุณสมบัติกลุ่มเป้าหมาย (Inclusion criteria) สมัครใจที่จะเข้าร่วมในการวิจัย และรับสมัครเข้าร่วมกิจกรรมและลงนามยินยอมในแบบฟอร์มจริยธรรมในการวิจัยในคน จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) เครื่องมือในการวิจัย

ได้แก่ ๑) ชุดกิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย โดยลักษณะชุดกิจกรรม เสริมสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม สร้างมาจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากขั้นตอนที่ ๑ กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมอบรม ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดกิจกรรม จำนวน ๔ กิจกรรม มี ใช้เวลา เป็นระยะเวลา ๑ วันต่อครั้ง ๒) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงการ การสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม

๔) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้วยหลักพุทธจิตวิทยาและวัฒนธรรมไทยส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมและพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการบูรณาการพุทธจิตวิทยาและวัฒนธรรมไทยในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างกลไกเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ในการสร้างกลไกส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณี ด้านสังคมจำนวน ๔ มิติ ๓๐ คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

จัดกิจกรรมด้านสังคม เกี่ยวกับการอยู่ร่วมการอย่างสมานฉันท์ ผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ๓๐ คน

๕) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การตรวจคุณภาพเครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามหาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของครอนบาค หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคทั้งฉบับ และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้วยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item - total Correlation) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ระยะที่ ๓ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๑) กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มคนสามวัยในพื้นที่ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนตำบลบ้านใหม่ อต.ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ วัดพุทธอุทยานนพาราชหลวงปทุมทอ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) ขั้นตอนดำเนินการ

๑) จัดทำเวทีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่องเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ละ ๕๐ คน

๒) ทำการสร้างเครือข่ายส่งเสริมการสร้างกลไกเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการสร้างการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือผ่านคนสามวัย

๓) พัฒนาสื่อความรู้ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่วงกว้าง จำนวน ๑ ระบบ

๓) **เครื่องมือในการวิจัย** ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ การเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) สื่อความรู้ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และระบบสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เพจ facebook ยูทูบ (Youtube) เป็นต้น

๔) วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการเก็บข้อมูลแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล ประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตีความ (Interpretation) จัดข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ นำข้อมูลที่สอดคล้องหรือสนับสนุนกันมาเป็นแนวทางการเสริมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยจากการเชื่อมโยงประเด็นสำคัญที่ได้แล้วนำข้อสรุปที่ได้มาขยายความเชื่อมโยงให้เห็นเป็นภาพรวมเขียนเป็นคำอธิบายโดยละเอียดโดยใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลมาเป็นตัวอย่างเพื่อแสดงว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบได้

การตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพตามวิธีการดังนี้^๑

๑) การตรวจสอบด้านผู้สังเกต (Investigator Triangulation) ให้มีบุคคลที่สังเกตหลายคน ทั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย สมาชิกในกลุ่ม วิทยากร พระวิทยากร และพี่เลี้ยง เพื่อตรวจสอบว่าผู้สังเกตแต่ละคนได้ข้อมูลต่างกันหรือไม่

๒) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลในหลากหลายวิธีในเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การตอบคำถามก่อนและหลังในแบบสอบถาม การเสริมสร้างความสุข การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง การประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม วิทยากร เจ้าหน้าที่ และพี่เลี้ยง

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ตามขั้นตอนการจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ผ่านกิจกรรม การเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ค้นพบ ประมวลข้อมูล วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบเป็นข้อความบรรยาย (Description)

๕) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

มุ่งเน้นการศึกษาวเคราะห์จากการเก็บรวบรวมข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อให้ได้มาซึ่งความสัมพันธ์และสอดคล้องกับพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ก่อนที่จะนำเสนอเป็นองค์ความรู้ต่อสาธารณชน

^๑ สุภากรค์ จันทวานิช, *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

โครงการวิจัย รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย โดยการศึกษาวิเคราะห์จากการลงพื้นที่ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.สำเภากลุ่มจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเป็นการวิจัยแบบวิธีผสมผสานวิธี (Mixed Method) เป็นแนวทางเพื่อค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์งานวิจัยซึ่งมี ๓ วัตถุประสงค์ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล เรียบเรียง และสังเคราะห์ผลงานวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับวัตถุประสงค์ คือ โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๔.๑ ผลการศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ผลวิเคราะห์การศึกษาแนวคิด การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมตามหลักพุทธศาสนาและจิตวิทยา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และประชุมกลุ่มย่อย โดยสรุปผลวิเคราะห์เป็นประเด็นตามลำดับดังนี้

๔.๑.๑ ผลการศึกษาการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรม การศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่ชุมชน และการประชุมกลุ่มย่อย จึงได้ทำการสังเคราะห์และประมวลความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธจิตวิทยาและทุนวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ โดยสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ปัจจัยทางพระพุทธศาสนาและปัจจัยทางจิตวิทยา

๑.๑ ปัจจัยทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมของสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนา

๑.) สังคหัตถ์ ๔ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรีเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ หรือเป็นหลักการแห่งการสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑.) ทาน คือ การให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อ แบ่งปันเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่น ๒.) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ พูดด้วยความจริงใจ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๓.) อัถถจริยา คือ การสังเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพุดติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔.) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอหรือมีพฤติกรรมเสมอดันเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน

๒.) อิทธิบาท ๔ หมายถึง พื้นฐานหรือหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ หรือคุณธรรมเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จแห่งมรรคผล ได้แก่ ๑.) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใส่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปราดณาทำให้ผลนั้นดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒.) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรที่จะประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อ ๓.) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยให้มีความคิดฟุ้งซ่านเลือนล่อยไป อุทิศตัวอุทิศใจในสิ่งที่ทำ ๔.) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คำนึงถึงวิธีแก้ไขปรับปรุง

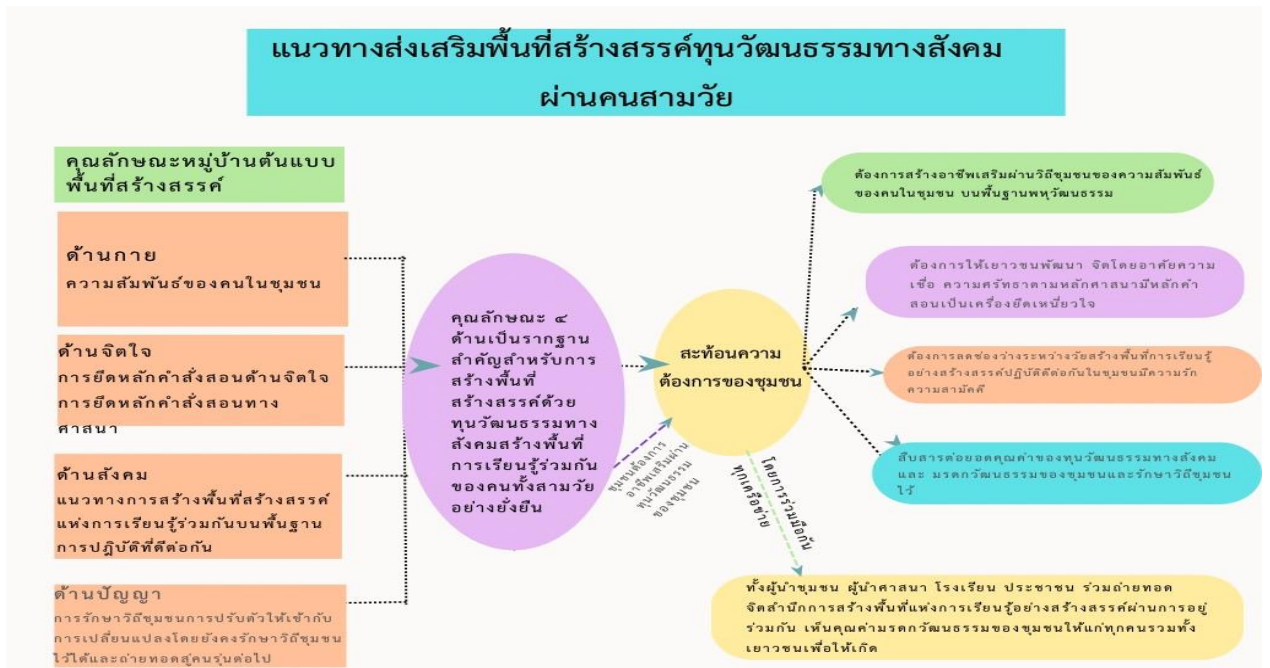
๓) หลักสัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง หลักการบริหารงานของบุคคล หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักชุมชนด้านอรรถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอรรถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านบุคคลปโรปรัญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

๑.๒ ปัจจัยทางจิตวิทยา ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีทางตะวันตกมาประยุกต์ใช้เสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม

๑.) การเรียนรู้เชิงสังคม หมายถึง การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม การเรียนรู้เกิดจากการสังเกตหรือเลียนแบบบุคคลที่เป็นต้นแบบ การเรียนรู้ที่เป็นพฤติกรรมถาวรเป็นผลมาจากแรงเสริมด้านบวก และการเรียนรู้ความสามารถแห่งตน (Selfefficacy) ได้แก่ ความเชื่อในความสามารถของตนเองว่าจะทำได้สำเร็จ เรียนรู้จะตัดสินใจความสามารถของตนเอง ต่อ

การจัดการและแสดงพฤติกรรมของบุคคล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ กระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบว่ามีทั้งหมด ๔ อย่างคือ ๑. กระบวนการความเอาใจใส่ (Attention) ๒. กระบวนการจดจำ (Retention) ๓. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (Reproduction) ๔. กระบวนการการจูงใจ (Motivation) ตามแนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

๒.) เครือข่ายการมีส่วนร่วม หมายถึง การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับ และหลายวิธีซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

ภาพที่ ๔.๑ แนวทางการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและการลงพื้นที่ พบว่า เรื่องคุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ตามหลักสังคหัตถุ ๔ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประกอบด้วย

ด้านกาย - ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความแตกต่างในการนับถือศาสนา อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม

ด้านจิต - การยึดหลักคำสอนทางศาสนาการอยู่ร่วมกันโดยปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือจะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและพร้อมเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

ด้านสังคม - แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและพร้อมเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์อยู่บนพื้นฐานการปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ ๑) การให้ความรัก ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และการทำกิจกรรมร่วมกัน

ด้านปัญญา - การรักษาวีถีชุมชนการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยยังคงรักษาวีถีชุมชนไว้ได้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป

ปัจจัยทั้ง ๔ เป็นรากฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม ส่งให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนทุกช่วงวัยในชุมชนพร้อมเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ มีความรักใคร่ สามัคคี ช่วยเหลือกัน แม้จะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงวัยที่แตกต่างกัน ซึ่งคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความคิดเห็นเหมือนกันทั้ง ๒ ชุมชนในเรื่องการถ่ายทอดหรือส่งผ่านมรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ในชุมชน เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือกัน ความสัมพันธ์ หรือแม้แต่การให้ความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรมเริ่มน้อยลง เช่น เยาวชนส่วนใหญ่เริ่มอยู่กับโลกออนไลน์ เล่นเกมส์ ขาดปฏิสัมพันธ์ ไม่รู้จักคนในชุมชน ไปเรียนหนังสือที่อื่น ทำให้คนในชุมชนต้องการให้มีการถ่ายทอดส่งผ่าน

โดยอาศัยความร่วมมือกันจากทุกเครือข่าย ทั้ง หน่วยงานราชการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา โรงเรียน ให้เยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามนี้ และสิ่งที่สะท้อนมาจากความต้องการของชุมชน เช่น ๑) ต้องการให้เยาวชนรักษาวีถีชุมชน คงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานพหุวัฒนธรรม ๒) ต้องการให้เยาวชนพัฒนาจิตโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธา ตามหลักศาสนา มีหลักคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ๓) ต้องการสร้างอาชีพเสริมที่มีส่วนร่วมมือกันของคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนในชุมชน โดยยึดหลักวิถีของชุมชนคือ มีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในชุมชน ๔) ให้เยาวชนเห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชนและรักษาวีถีชุมชนไว้

คณะผู้วิจัย สร้างกระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกในความรักท้องถิ่น มี ๔ ขั้นตอน คือ

๑) การสร้างความเข้าใจ วิธีการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม ได้แก่ การอยู่ร่วมกัน ๓ ศาสนา การอยู่ด้วยความรัก ความเข้าใจ ความเมตตา การรักษาวินัยธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒) ศรัทธา คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา ได้แก่ หลักคำสอนในทางศาสนาทุกศาสนา การเข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจอย่างสม่ำเสมอ และการปฏิบัติตามหลักศาสนา

๓) เห็นคุณค่า ทุนวัฒนธรรมทางสังคมและมรดกวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ พื้นที่เรียนรู้ต่อยอดด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมและมรดกวัฒนธรรม ร่วมกันดูแลและส่งเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชนทุกช่วงวัยและเผยแพร่บอกเล่าวัฒนธรรมของชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมชาติในท้องถิ่น

๔) ยั่งยืน ส่งผ่านเยาวชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ สนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ เข้าร่วมกิจกรรม และปลูกสำนึกสู่เยาวชนอย่างยั่งยืน

ดังนั้น จึงเห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนได้เข้าใจ ศรัทธา เห็นคุณค่า และยั่งยืน เพื่อได้สืบทอดสิ่งดีงามอันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชุมชนในการอยู่ร่วมกันตามคุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จึงต้องมีการใช้พื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมให้เป็นพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคมต่อไป “รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” เป็นกิจกรรมรูปแบบที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ของรัฐบาลและยังเป็นนโยบายสำคัญ กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้คนไทยมีความสุข ทางวัดหลายๆ แห่งหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน จึงเริ่มมีโครงการหรือกิจกรรมที่เน้น สร้างคนดีสังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง ผ่านรูปแบบการดำเนินการประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน

๔.๒ พัฒนาระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

คณะผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีมรดกทุนวัฒนธรรมอันยาวนาน มีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา ที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปัน เกื้อกูลกันในชุมชน อยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันทุกช่วงวัย เช่น มีศูนย์การเรียนรู้สอนการต่อเรือจากปราชญ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงและความชำนาญ มีการสอนทำอาหารโบราณให้แก่เยาวชนและกลุ่มชมรม สมาคม ในชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ที่ตกทอดมาจวบจนถึงปัจจุบัน คือทางกายภาพมีความพร้อมมีศักยภาพมีวิถีชีวิตที่งดงามพร้อมเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัยพร้อมทั้งยังมีที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงสำคัญ

สืบทอดสิ่งดีงามอันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชุมชนในการอยู่ร่วมกันตามคุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมเหมาะสมกับการใช้พื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคม

และยังมีประวัติศาสตร์อันยาวนานชุมชนมีความเอื้ออาทร สนใจในโครงการวิจัย พร้อมทั้งยินดีเข้าร่วมโครงการ เช่น กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภากลุ่ม (อบต.) ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ตัวแทนเยาวชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียน เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนของชุมชนนำไปสู่การจุดประกายให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์อันดีงามของชุมชนไว้ว่า เราจะร่วมส่งเสริมกิจกรรมอย่างไร ให้มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างอาชีพเสริมผ่านการสืบทอดเอกลักษณ์ ประเพณี หรือพหุวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันให้ออกมาเป็นชิ้นงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนทุกช่วงวัยได้

และเนื่องจากในปัจจุบัน เด็กบางส่วนในชุมชน อาจเข้าไปเรียนในตัวเมืองหรือที่อื่น ความสัมพันธ์ของเด็กก็อาจจะไม่ได้เหมือนรุ่นเก่า ทาง อบต.สำเภากลุ่มก็อยากจะส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน การฝึกเด็กและทุกคนในชุมชนให้มาร่วมเรียนรู้ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยประสาน ขับเคลื่อน ร่วมกลุ่มในชุมชน สะท้อนจุดดีของชุมชน ให้ความรู้ ส่งเสริมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ การร่วมมือ การร่วมกลุ่ม สร้างคุณค่า สัมพันธภาพอยู่ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

คณะผู้วิจัยประสานงานกับ อบต. สำเภากลุ่ม ประสานงานโดย นายเจนโชค สุวนิธิ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภากลุ่ม ในการติดต่อ ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และเยาวชน ออกแบบโลโก้และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และนัดหมายผู้ร่วมกิจกรรม ในประเด็นแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.สำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือองค์กรธุรกิจเอกชน คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุน จากบริษัทในเครือสหพัฒน์ฯ และโครงการชื่อเสียงเพื่อชาติได้มอบชุดของขวัญครอบครัวเครื่องอุปโภค บริโภค เป็นโครงการรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทฯในเครือสหพัฒน์ฯ กรู๊ป เพื่อแจกผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เยาวชนในพื้นที่ จากการลงพื้นที่วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้พบว่า การสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงทั้งองค์ความรู้ ศาสนา และชุมชนเข้าถึงกัน ยึดโยงค้ำจุนสัมพันธ์กันอย่างสมดุล แก่คนในสังคม เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิต และเป็นหลักของการพัฒนา ให้ “เด็กกลายเป็นผู้ใหญ่” ที่รู้ชอบรู้ธรรม รู้ชีวิตและโลกเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ การคิดการปฏิบัติ ที่ทำให้เกิดความรู้สติปัญญาที่ขอบธรรม ทำให้เรามีอิสระเที่ยงธรรม ในการกินอยู่ ทำงานได้อย่างเสรี บนลำแข้งของตนเอง และพัฒนาได้ไม่หยุดยั้งเป็นการเรียนรู้ปัจเจก ทั้งกายและใจ และผู้อื่น-สังคมทั้งระบบความคิดและโครงสร้างระบบที่ครอบคลุมของคนเป็นการเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมนุษย์

หลักแนวคิดนี้ยังสามารถใช้ได้ถึงปัจจุบัน และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่ บ่มเพาะทางจิตใจของคนสร้างกระบวนการเรียนรู้ในหลายๆ ด้าน ตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Individual Learning Process) กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) การสร้างการมีส่วนร่วมของทั้งสามหน่วยงาน ซึ่งจากการวิจัยนั้นก็ได้มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่นำไปสู่การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านๆ ตลอดจนส่งผลไปถึงการพัฒนากาย การพัฒนาจิต พัฒนาปัญญาของบุคคลด้วย โดยงานวิจัยในครั้งนี้ได้ออกแบบกิจกรรม ผ่านศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ออกแบบกิจกรรม รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ได้เน้นถึงการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในชุมชน เป็นการขับเคลื่อนชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งการที่จะนำพาชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อ สร้างสังคมดี คนดี มีคุณธรรมได้นั้น ก็ต้องประกอบด้วยปัจจัยในการขับเคลื่อนซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมระหว่าง ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งการมีส่วนร่วม ในการเชื่อมโยง บ้าน และโรงเรียน ให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคมด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในรูปแบบที่ดี อาจจะมีการส่งเสริม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การสร้างคน ด้วยวิธีการตามยุคตามสมัย แต่ในเมื่อเข้าสู่ยุคปัจจุบัน หรือ ที่เรียกว่ายุคไทยแลนด์ ๔.๐ นั้น เราก็ปฏิเสธไม่ได้จากการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม เป็นสื่อกลาง และสร้างรูปแบบในการถ่ายทอดส่งเสริมผ่านพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ด้วยการใช้พื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมให้เป็นพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคมต่อไป “รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จึงเริ่มมีโครงการหรือกิจกรรมที่เน้น สร้างคนดีสังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง ผ่านรูปแบบการดำเนินการประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน

๔.๒.๑ สร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่ชุมชน

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ที่ส่งเสริมการสร้างการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านคนทุกช่วงวัยด้วยกิจกรรมที่ สร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ผ่านคนทั้งสามช่วงที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนตำบลบ้านใหม่ อปต.ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีรายละเอียดของบริบทพื้นที่ดังนี้

มุ่งมั่นสร้างพื้นที่สร้างการส่งเสริมพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างคนที่คิดสิ่งใหม่ๆ สร้างความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเก่ายอมรับสิ่งที่แตกต่างจากผู้อื่น จากหลายคนเป็นกลุ่ม หลายกลุ่มเป็นชุมชน และหลายชุมชนเป็นพื้นที่ จนเราอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่สร้างสรรค์นั้น แท้จริงแล้วต้องเริ่มจากการมีคนสร้างสรรค์ก่อน และขยายจนเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตามแนวทางศาสนาของชุมชน

ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ส่งเสริมความรับผิดชอบจริยธรรมทางสังคมให้คนในสังคมนั้น มีความประพฤติที่ถูกต้อง มีเสรีภาพภายในขอบเขตของมโนธรรม พึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม อาทิ เช่น กิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคม ถวายทอดเป็นกิจกรรม อาทิ เช่น (๑) กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย” (๒) กิจกรรม “ดนตรีจิตอาสาบันเทิงภาวนา สานใจสามวัย& สามวัย ”(๓) กิจกรรม “กาแฟ เชื่อมใจสามวัย” การพลิกฟื้น ความเชื่อมั่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรม คุณธรรมทางจิตใจต้องอาศัยหลาย ๆ ภาคส่วนในการเดินหน้า หน่วยงานและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ต้องการรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม พฤติกรรมการศึกษาปฏิบัติของวิถีพุทธ หากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เกิดกลุ่มจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างการส่งเสริมพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กลุ่มวิชาชีพด้านการออกแบบ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนกลุ่มวิชาชีพด้านอื่น ๆ ที่สนใจเข้าร่วมพัฒนา “การพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย” อีกด้วย

ภาพที่ ๔.๑ ภาพประชาสัมพันธ์ กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย”

๔.๒.๑.๑ กิจกรรมและบทบาทที่ส่งเสริมการสร้างความสุขทุกช่วงวัยผ่านกิจกรรมที่คนที่อาศัยชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ด้านสังคม

การจัดกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง และแต่ละกิจกรรมนั้นก็เป็นการช่วยเหลือสังคมและพัฒนาสังคมในด้านกาย จิต ปัญญา โดยตัวอย่างกิจกรรมที่ดำเนินการจากที่ส่งเสริมการสร้างความสุขทุกช่วงวัยผ่านกิจกรรมที่คนที่อาศัยชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.ตำบลบ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ วัดพุทธอุทยานมหาราชหลวงปู่ทวด อำเภอมหาราช ด้านสังคม เป็นศูนย์การเรียนรู้ โดยดำเนินการตามพันธกิจของทุกช่วงวัยผ่านกิจกรรมที่คนที่อาศัยในชุมชนมีดังต่อไปนี้

๑) กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย”

ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสร้างการพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย โดยการจัดกิจกรรม“สานใจสามวัย& สามวัย” เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม ร่วมกันภายในกลุ่มทั้งสามวัยของการเต็มใจร่วมกันทำงาน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีการกิจกรรมกลุ่มร่วมกันเพื่อฝึกการเข้าสังคม และเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งความสัมพันธ์แบบเพื่อน ความสัมพันธ์ครอบครัว เน้นส่งเสริมการกำหนดโครงสร้าง กฎเกณฑ์ การคิด การวางแผน การตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมาย การเป็นผู้นำ การบริหารข้อตกลง การแก้ปัญหา การใช้ทรัพยากร และการใช้ศักยภาพร่วมกัน รวมทั้งร่วมเป็นเจ้าของผลลัพธ์ร่วมกัน กระบวนการความร่วมมือ เป็นกระบวนการที่กระตุ้น ผ่านการเรียนรู้ด้วยทักษะการให้คำปรึกษาแนวพุทธ เป็นต้น โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายหลัก ๆ ผ่านคนทั้งสามวัย มาร่วมสร้าง “การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย”ตามแนวพุทธจิตวิทยาด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ภาพที่ ๔.๔ กิจกรรม “สานใจสามวัย& สามวัย”

๒) กิจกรรม “ดนตรีจิตอาสาบ้านเทิงภาวนา สานใจสามวัย& สามวัย ”

กิจกรรม “ดนตรีจิตอาสาบ้านเทิงภาวนา สานใจสามวัย& สามวัย ” เป็นการจัดกิจกรรมแสดงดนตรีที่มีการร่วมมือระหว่างกลุ่ม นักดนตรีจิตอาสาบ้านเทิงภาวนา และหน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ต้องการรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม พฤติกรรมการปฏิบัติของวิถีพุทธ หากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เกิดกลุ่มจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสร้างพื้นที่การส่งเสริมพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์สร้างโอกาส ในการพัฒนา ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ขับเคลื่อนกิจกรรม ผ่านการจัดกิจกรรม แสดงดนตรีศิลปวัฒนธรรม

ภาพที่ ๔.๕ กิจกรรม“ดนตรีจิตอาสาบ้านเทิงภานา สามใจสามวัย& สามวิ ”

ภาพที่ ๔.๖ กิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ วัย tweens /สามวัย”

๓) กิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ สามวัย” เพื่อสร้างพื้นที่สร้างสรรค์

กิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ สามวัย” เพื่อเสริมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ เป็นการจัดกิจกรรมที่มีการร่วมมือระหว่างกลุ่มจิตอาสาทำดีเพื่อพ่อของ วัดป่าเจริญราชร่วมกับกลุ่มจิตอาสาช่วยเหลือสังคมต่าง ๆ จัดกิจกรรม “คาเฟ่ เชื่อมใจ” เพื่อทำหน้าที่ให้ความรู้ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านการพัฒนาผู้ประกอบการและกำลังแรงงานจากผู้มีประสบการณ์จริงผ่านคนทั้งสามวัยมาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ร่วมทั้งการสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสม ที่จะเชื่อมโยงภูมิปัญญาวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการผลักดันวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ ๕ F ได้แก่ ๑. อาหาร (Food) ๒. ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) ๓. ผ้าไทยและการออกแบบแฟชั่น (Fashion) ๔. มวยไทย (Fighting) และ ๕. การอนุรักษ์และขับเคลื่อนเทศกาล ประเพณีสู่ระดับโลก (Festival)

การสร้างกรอบแนวคิดดำเนินการของรูปแบบการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการบูรณาการองค์ความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักสัปปุริสธรรม ๗ และหลักจิตวิทยา ได้แก่ การเรียนรู้เชิงสังคม เครือข่ายการมีส่วนร่วม กำหนดเป็นกรอบแนวคิดระยะเวลาดังนี้

ระยะที่ ๑ จัดอบรม ๑ วัน ประกอบด้วยกิจกรรม ทั้งหมด ๔ กิจกรรม เพื่อให้เด็กฝึกวินัยสำรวจตัวเอง วิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์ ค้นหาเหตุผลผ่านกิจกรรมที่ได้ทำในแต่ละกิจกรรม และปลูกฝังและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุกับชุมชน จึงได้มีการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคม ร่วมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ระหว่างเยาวชนและประชาชน ผู้สูงอายุเพื่อทำให้เยาวชนและประชาชน ผู้สูงอายุมีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของวิถีชีวิตแต่ละช่วงวัยในสังคมมากขึ้น จนนำไปสู่การสร้างสรรคการมีส่วนร่วมผ่านชิ้นงานในกิจกรรม เขียนไดอารี่รายบุคคล นำเสนอได้ มีการสะท้อนความคิด ระหว่างนั้นมีการประเมินผลจาก ครู พี่เลี้ยง และคณะผู้วิจัย

ระยะที่ ๒ ใช้ระยะเวลา ๑ วัน ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก เน้นการเชื่อมสายใยคนทั้งสามช่วงวัยในชุมชนนี้เป็นระยะที่มีการติดตามผลงานจากการสะท้อนความคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมในระยะแรกเพื่อเป็นการติดตามกำกับดำเนินการของกิจกรรม และนำไปปรับปรุงและตรวจสอบความสำเร็จว่าไปไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ตามรูปแบบที่ต้องการหรือไม่ โดยการจัดอบรมกิจกรรมนั้น ระหว่างนั้นมีการประเมินผลจาก ครู พี่เลี้ยง และทีมวิจัย (Coaching)

ระยะที่ ๓ การจัดอบรมกิจกรรมนั้น ใช้ระยะเวลา ๑ วัน ประกอบด้วยกิจกรรมหลักเน้นการการสะท้อนคิดเห็น และพัฒนาศักยภาพทางปัญญาที่ส่งผลให้มีการปฏิบัติและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพุทธศาสนา และผู้เรียนมีการเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ ได้เรียนรู้และเข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์และมีความเอื้ออาทรเกิดขึ้น

ตารางที่ ๔.๑ แผนการดำเนินโครงการ

ประเด็น	รายละเอียด
เป้าหมายแต่ละโครงการ	รูปแบบการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย ตามแนวพุทธจิตวิทยาด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จากกิจกรรมโครงการ ได้แก่ ๑. สามวัย สามวัย สามพลังใจ ให้ ชุมชนสามวัย สร้างสรรค์ ๒. ฟังพูดด้วยหัวใจ สร้างเครือข่าย ร่วมมือรวมใจ สามวัย สร้างสรรค์ ๓. สื่อสารสร้างสรรค์ ผ่านชุมชนสามวัย ๔. สามพลัง “สามวัย” ด้วยวิถีวัฒนธรรมทางสังคม
ผลที่คาดว่าจะได้รับขององค์กร	- สร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรธุรกิจ - ภาพลักษณ์ต่อความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรกับชุมชนใกล้เคียง ได้แก่ โรงเรียน
กลุ่มเป้าหมาย	เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ
ระยะเวลา	๑ ปี
รูปแบบกิจกรรม/กระบวนการ	๑) กิจกรรมเปิดโครงการ อบรม ๑ วัน ๒) การทำกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) ประเมิน/ติดตามผล Coaching (รายงาน/ปรับปรุง/ต่อยอด/เพิ่มบทเรียนใหม่) ๔) กิจกรรมปิดโครงการ อบรม ๑ วัน สรุปผลโครงการ
วิธีการทำโครงการ	การเรียนรู้ร่วมกัน การฝึกอบรม การทำกิจกรรมผ่านกระบวนการกลุ่ม
ผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย	๑) เขียนไดอารี่ Diary รายบุคคล (Self Reflection) ๒) ประเมินสำรวจพฤติกรรมตนเองได้ ๓) นำเสนอได้ Presentation ทีม Work ๔) สะท้อนความคิด AAR (After Action Review) ๕) ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามกรอบแนวคิด การใช้ศักยภาพร่วมกัน กระบวนการความร่วมมือ เป็นกระบวนการที่กระตุ้น ผ่านการเรียนรู้ด้วยทักษะการให้คำปรึกษาแนวพุทธ
ตัวชี้วัดเชิงปริมาณคาดว่าจะได้รับ	- ร้อยละของผู้เข้าร่วมโครงการ กลุ่มเยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุ ๓๐ คน จำนวน ๑๐ รูป/คน - ร้อยละของคนสามวัยในพื้นที่จำนวน ๔๐๐ ครอบครัว

ประเด็น	รายละเอียด
	- ร้อยละของเครือข่ายทางสังคมระดับเชิงพื้นที่ เช่น โรงเรียน องค์การบริหารส่วนจังหวัด
ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ คาดว่าจะได้รับ	- คุณลักษณะด้านพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย ตามแนวพุทธจิตวิทยาด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม - สร้างความร่วมมือความรับผิดชอบต่อสังคม บริการวิชาการ บริการสังคมร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย โรงเรียน และองค์กรธุรกิจ - สร้างเครือข่ายทางสังคมระดับเชิงพื้นที่ เช่น โรงเรียน องค์การบริหารส่วนจังหวัด

การพลิกฟื้น ความเชื่อมั่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมคุณธรรมทางจิตใจต้องอาศัยหลาย ๆ ภาคส่วนในการเดินหน้า หน่วยงานและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ต้องการรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม พฤติกรรมการปฏิบัติของวิถีพุทธ หากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เกิดกลุ่มจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างการส่งเสริมพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กลุ่มวิชาชีพด้านการออกแบบ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนกลุ่มวิชาชีพด้านอื่น ๆ ที่สนใจเข้าร่วมพัฒนา “การพัฒนาสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านคนทุกช่วงวัย” อีกด้วย “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย โดยเน้นการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนบนพื้นฐานความได้เปรียบของประเทศ ทั้งในด้านความหลากหลายของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

๔.๒.๒ ผลการส่งเสริมพื้นที่ต้นแบบสร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนตำบลบ้านใหม่ อต.สำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คณะผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การลงพื้นที่ ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๔.๒.๒.๑ ผลการส่งเสริมพื้นที่ต้นแบบสร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนตำบลบ้านใหม่ อต.สำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในส่วนนี้ขอนำเสนอผลการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัยในพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อต.สำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามลำดับดังนี้

๑. ผลการลงพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนตำบลบ้านใหม่ อต.สำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) การวางแผนกิจกรรม

การคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบที่จะมาศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยเลือกได้เลือกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีมรดกทุนวัฒนธรรมอันยาวนาน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คณะผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชนไหนที่เหมาะสม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

(๑) เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา มีชาวไทยนับศาสนาอิสลาม ชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ ชาวไทยนับถือศาสนาคริสต์ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปันเกื้อกูลกันในชุมชน อยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน

(๒) มีทุนทางวัฒนธรรม เช่น โบสถ์คริสต์ และมัสยิดวัดที่ผลงานทางสถาปัตยกรรมศิลปกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ความเป็นไทย

(๓) คนในพื้นที่ให้ความสนใจ และยินดีเข้าร่วมกิจกรรม

ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ พิจารณาเลือก พื้นที่ตำบลสำเภากลุ่ม เนื่องจากชุมชนนี้มีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา ที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปัน เกื้อกูลกันในชุมชน อยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันทุกช่วงวัย เช่น มีศูนย์การเรียนรู้สอนการต่อเรือจากปราชญ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงและความชำนาญ มีการสอนทำอาหารโบราณให้แก่เยาวชนและกลุ่มชมรม สมาคม ในชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ที่ตกทอดมาจวบจนถึงปัจจุบัน คือทางกายภาพมีความพร้อมมีศักยภาพมีวิถีชีวิตที่งดงามพร้อมเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย พร้อมทั้งยังมีที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงสำคัญ แล้วก็อยู่ติดริมแม่น้ำ มีประวัติศาสตร์อันยาวนานชุมชนมีความเอื้ออาทร สนใจในโครงการวิจัย และยินดีเข้าร่วมโครงการ เช่น กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภากลุ่ม (อบต.) ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ตัวแทนเยาวชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียน เพื่อนำเสนอหมู่บ้านต้นแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนของชุมชนนำไปสู่การจุดประกายให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์อันดีงามของชุมชนไว้ว่า เราจะร่วมส่งเสริมกิจกรรมอย่างไร ให้มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างอาชีพเสริมผ่านการสืบทอดเอกลักษณ์ ประเพณี หรือพหุวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันให้ออกมาเป็นชิ้นงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนทุกช่วงวัยได้

สรุป การวางแผนกิจกรรมการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้ ที่ อบต.ตำบลสำเภากลุ่ม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๑.) ลงทะเบียน	๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖	เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๖.๐๐ น.
๒.) บรรยายการเลือกใช้ผ้าชนิดของผ้าที่มาจากใยธรรมชาติ		อบต.สำเภากลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา
๓.) บรรยายเรื่องการเลือกใช้ใบไม้จากธรรมชาติหรือจากแหล่งชุมชน		

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๔.) บรรยายเรื่องการใช้สารช่วยติดสี ๕.) บรรยาย/สาธิต - การเตรียมผ้าและอุปกรณ์ - วิธีการผสมสารช่วยติดสี - ทำความสะอาดผ้าก่อนนำมาหมักสารช่วยติดสี ๖.) สาธิตและฝึกปฏิบัติ - การต้มสีจากไม้ธรรมชาติ - ขั้นตอนการวางใบไม้ การม้วนผ้า ท่อผ้า จนถึงกระบวนการนึ่งผ้า		
๑.) ลงทะเบียน ๒.) บรรยาย/สาธิต การอธิบายแพทเทิร์นของผลิตภัณฑ์จากผ้าพิมพ์ใบไม้ ๓.) ฝึกปฏิบัติในการทำกระเป๋าจากผ้าพิมพ์ใบไม้ - เรียนรู้วิธีการควิลท์งานจากใบไม้ - ตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงาน โดย วิทยากร	๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๖	เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๖.๐๐ น. อบต.สำเภากลุ่ม อำเภอ พระนครศรีอยุธยา
๑) ลงทะเบียน ๒.) เรียนรู้วิธีการทำซิปในชิ้นงานจากใบไม้ ๓.) เรียนรู้วิธีการประกอบกระเป๋าจากใบไม้ ๓.) ตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงาน โดย วิทยากร ๔.) แนะนำการคิดต้นทุนการผลิต	๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖	เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๖.๐๐ น. อบต.สำเภากลุ่ม อำเภอ พระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๔.๑ ตารางกิจกรรมการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้

สถานที่จัด อบต.สำเภากลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) การสำรวจพื้นที่ชุมชน

การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ตัวแทนสถานศึกษาและองค์การบริหารส่วนตำบล

คณะผู้วิจัยได้พูดคุยกับ กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภากลุ่ม (อบต.) ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ตัวแทนเยาวชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียน คุณครูในโรงเรียนพบว่า ในโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัดสำเภากลุ่ม มีนักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน เรียนอยู่ร่วมกัน แต่อาจแยกย้ายในการทำกิจกรรมทางศาสนาตามแต่ละกลุ่ม แต่คนในชุมชนก็มีความรักใคร่สามัคคี และการเข้าพบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ได้แก่ รองนายก อบต.สำเภากลุ่ม

สำหรับ อบต.สำเภากลุ่ม ได้เล่าถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สิ่งที่ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คือความเกื้อกูล แบ่งปัน ในงานบุญต่าง ๆ ของแต่ละศาสนา ก็จะไปร่วมงานประเพณีเท่าที่ทำได้ โดยไม่ร่วมพิธีกรรม เช่น งานศพ ชาวมุสลิมจะช่วยเหลือทำบุญ โดยให้คนเป็น ไม่ได้ให้ผู้เสียชีวิต ที่ชุมชนสำเภากลุ่มได้ชื่อว่าเป็นพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา เนื่องจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เป็นเพื่อนเรียนหนังสือด้วยกันมาตั้งแต่อดีต ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และ ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้ประชากรในวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีผลทำให้ลักษณะครอบครัวไทยเปลี่ยนจากครอบครัวขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดลง โดยเฉพาะจำนวนผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุลดลง

แต่เนื่องจากในปัจจุบัน เด็กบางส่วนในชุมชน อาจเข้าไปเรียนในตัวเมืองหรือที่อื่น ความสัมพันธ์ของเด็กก็อาจจะไม่ได้เหมือนรุ่นเก่า ทาง อบต.สำเภากลุ่มก็อยากจะส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน การฝึกเด็กและทุกคนในชุมชนให้มาร่วมเรียนรู้ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยประสาน ขับเคลื่อน ร่วมกลุ่มในชุมชน สะท้อนจุดดีของชุมชน ให้ความรู้ ส่งเสริมอาชีพ การร่วมมือ การร่วมกลุ่ม สร้างคุณค่าสัมพันธ์ภาพอยู่ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

ภาพที่ ๔.๒ สํารวจข้อมูลชุมชนและสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านใหม่ อต.สําลําถ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓) การเตรียมงานสื่อประชาสัมพันธ์

คณะผู้วิจัยประสานงานกับ อต. สําลําถ่ม ประสานงานโดย นายเจนโชค สุวณิธิ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสําลําถ่ม ในการติดต่อ ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และเยาวชน ออกแบบโลโก้และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และนัดหมายผู้ร่วมกิจกรรม ในประเด็นแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัยผ่านชุมชนตำบลบ้านใหม่ อต.สําลําถ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ ๔.๓ ออกแบบสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสานใจสามวัยสามวัย “การพิมพ์ลายผ้าจากใบไม้” เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔) การสร้างความร่วมมือความรับผิดชอบต่อสังคม

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือองค์กรธุรกิจเอกชน คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุน จากบริษัทในเครือสหพัฒน์ฯ และโครงการซื้อสัตย์เพื่อชาติได้มอบ ผงซักฟอก น้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม แปรงสีฟัน ยาสีฟัน และอื่นๆ เป็นโครงการรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทฯในเครือสหพัฒน์ฯ กรู๊ป เพื่อแจกผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เยาวชนในพื้นที่

ภาพที่ ๔.๕ ภาพการสนับสนุนสินค้าอุปโภค บริโภค และของที่สนับสนุนโครงการวิจัย

๒. กระบวนการกิจกรรม

เริ่มต้นด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างคนในชุมชนและคณะผู้วิจัย การสานสัมพันธ์เริ่มด้วยการแนะนำตัวของคณะผู้วิจัย และผู้เข้าโครงการได้แก่ เยาวชนในพื้นที่ ประชาชนและผู้สูงอายุที่สนใจ จำนวน ๓๐ คน (รายชื่อภาคผนวก) โดยมี อาจารย์ ศุภกมลยาพร สุขสมนาค ผู้มีความชำนาญในการสร้างลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติรวมถึงทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติร่วมกับอาจารย์ ภัคจิรา พชรนาพร มาเป็นวิทยากรให้ความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการ ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยประสานขับเคลื่อน ร่วมกลุ่มในชุมชน สะท้อนจุดดีของชุมชน ให้ความรู้ ส่งเสริมอาชีพ การร่วมมือ การรวมกลุ่ม สร้างคุณค่า สร้างสัมพันธ์ภาพอยู่ร่วมกันของคนทั้งสามวัย สร้างการพิมพ์ลายผ้าจากใบไม้ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เพื่อนำไปสร้างผลิตภัณฑ์เสริมรายได้ในชุมชน โดยยึดแนวความคิดการจัดกิจกรรมผ่านวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่มีมายาวนาน การอยู่ร่วมกันในความต่างของศาสนา แต่มีความสามัคคี รักใคร่ ประองตอง ช่วยเหลือ แบ่งปันกัน และมีความคาดหวังว่าสิ่งที่ตั้งงาม สิ่งที่เป็นพลัง จะสืบทอดต่อไปยังเยาวชนในชุมชนเกื้อกูลกันต่อไป

การสร้างสี ลวดลายผ้า ด้วยใบไม้และวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นของแต่ละกลุ่ม

กิจกรรมเน้นการส่งเสริมการสร้างพื้นที่แบ่งปันความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ในการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ในหัวข้อ “สามวิ สามวัย ขยายยังง ใจให้ทัชใจ เพิ่มยอดขายได้มากกว่า” คณะผู้วิจัย ได้ประสานกับทาง ดร.พรทิพย์ เกศตระกูล นักการตลาดดิจิทัลและเคียดำรงตำแหน่งนักออกแบบแฟชั่นให้แบรนด์ระดับโลกที่มีชื่อเสียง จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและกระบวนการคำนวณต้นทุน กำไรในการผลิตสินค้า องค์กรประกอบทางการตลาดและให้ความรู้เรื่อง ตลาดสีเขียวที่ใช้แหล่งวัตถุดิบมาจากท้องถิ่นมีรูปแบบเฉพาะ เน้นคุณค่าของผลิตภัณฑ์ การสร้างกลุ่มหรือสังคมผู้ใช้ รวมถึงระบบปากต่อปากเน้นการสร้างสมดุลระหว่างกำไร สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้การขยายอย่างสร้างสรรค์ พร้อมให้ความรู้ด้านเทคนิคการขายแบบบอกเล่าเรื่องราวผ่านพหุวัฒนธรรม “สำเภาสร้างสรรค์ ชุมชนสามวัยยั่งยืน” โดยมีเพื่อปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุในท้องถิ่นที่ร่วมโครงการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ในการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เพื่อเป็นการต่อยอดจากโครงการให้เป็นเชิงประจักษ์ ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ที่เป็นมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน

ภาพที่ ๔.๖ ภาพงานกิจกรรมแนวทางการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านทุนวัฒนธรรมชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลของกิจกรรม

การตอบรับจากการร่วมกิจกรรมถือเป็นสิ่งที่ดีในการสร้างแนวทางให้กับชุมชน มีการสร้างเครือข่าย และต้องการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมมีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่จะเป็นหมู่บ้านต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์สานใจสามวัยตามหลักคำสอนทางศาสนา โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยโดยเฉพาะ เยาวชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนมีความรู้สามารถทักษะในการประกอบอาชีพเสริมผ่านพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ด้วยทุนทางวัฒนธรรมมีความเป็นผู้นำ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนพหุวัฒนธรรม เพื่อเป็นเครือข่ายสามวัยยั่งยืน ทำกิจกรรมต่อเนื่อง จัดสรรงบประมาณ ทำกิจกรรมร่วมหน่วยงาน ภาครัฐ องค์กร สนับสนุนให้ทำแผนปฏิบัติการ เสิ่นนโยบายให้กับ อบต. เพื่อพื้นที่สร้างสรรค์ นำไปสู่ เศรษฐกิจฐานราก รวมไปถึงการขายผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นและการท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

๑) ได้ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น เช่น ชุดเดรสกระโปรง กระเป๋าสะพาย กระเป๋าใส่เหรียญ

๒) การสร้างกลุ่ม Line เพื่อประสานความสัมพันธ์ ชื่อว่า “พื้นที่สร้างสรรค์สานใจสามวัยสามวัยต้นแบบ ต.สำเภากลุ่ม” เพื่อสื่อสารกันภายในกลุ่ม

๓) อบต. สำเภากลุ่ม จะดำเนินการจัดทำโครงการ ยกระดับสินค้าผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น กระเป๋าจากผ้าพิมพ์ลายไปไม้ เพื่อนำเสนอสร้างเป็นสินค้า “วิสาหกิจชุมชน” โดยยึดหลักการสร้างเครือข่ายสามวัยยั่งยืน ทำกิจกรรมต่อเนื่อง จัดสรรงบประมาณ ทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐ องค์กร สนับสนุนให้ทำแผนปฏิบัติการ เสิ่นนโยบาย เพื่อสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ นำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจฐานราก การท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าชุมชนพร้อมจะ

ขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันทำให้ทุกคนในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญช่วยกันสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

ได้เผยแพร่ข่าวสารในหน่วยงาน และผ่านสื่อออนไลน์ผ่าน เพจสามวัยสามวัย เพื่อนำเสนอชุมชนต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์สานใจสามวัยสามวัย และเป็นช่องทางในการนำเสนอผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น สินค้าจากผ้าพิมพ์ลายไปไม้ธรรมชาติ เช่น กระเป๋าสะพาย กระเป๋าใส่เหรียญ และอื่นๆ

ภาพที่ ๔.๙ เผยแพร่ข่าวสารในหน่วยงาน และผ่านสื่อออนไลน์ผ่าน เพจสามวัยสามวัย เพื่อนำเสนอชุมชนต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์สานใจสามวัยสามวัย และเป็นช่องทางในการนำเสนอผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น

ผลของความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการ

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่การเข้าร่วมโครงการ ได้แสดงความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการ ไว้ตอนหนึ่งว่า

นายเจนโชค สุวนิติ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำเภอล้อม กล่าวว่าตำบลลำเภอล้อมมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา กล่าวคือ ชาวบ้านตำบลลำเภอล้อม นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แต่เราสามารถอยู่กันได้อย่างสมานฉันท์ไม่เคยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง อยู่อย่างพหุวัฒนธรรม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และกล่าวขอบคุณไว้ตอนหนึ่งว่า

“ขอขอบพระคุณคณะผู้วิจัยโครงการพื้นที่สร้างสรรค์สานใจสามวัยสามวัย ตามหลักคำสอนของศาสนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย องค์การบริหารส่วนตำบลลำเภอล้อม และ

ผู้ใหญ่ใจดีทุกท่านที่ให้โอกาสทางเยาวชนและชาวตำบลสำเภากลุ่ม ได้เข้าร่วมโครงการดี ๆ เช่นนี้ โครงการนี้นักเรียน คุณครู รวมถึงชุมชน ได้เกิดการเรียนรู้อย่างมากมาย เยาวชนและผู้สูงอายุสามารถที่จะเรียนรู้การสร้างลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลงานชิ้นผ้าที่สามารถต่อยอดสร้างเป็นกระเป๋า เพิ่มรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน นับเป็นกระบวนการสร้างแหล่งเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน คนในชุมชนสามารถมีการทำงานกันเป็นทีม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่มีความสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ได้เรียนรู้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ฝึกการบริหารจัดการ และฝึกให้นักเรียนมีการเรียนรู้นอกสถานที่ ส่วนชุมชนนั้นเกิดความภาคภูมิใจที่นักเรียนเยาวชนในชุมชนได้เข้ามาร่วม ทำให้เกิดการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น ทำให้คนในชุมชนเห็นว่าคนอื่นให้ความสำคัญกับตนเอง และบุคคลภายนอกได้รู้จักแหล่งเรียนรู้ภายในตำบลสำเภารวมมากยิ่งขึ้น สุดท้ายนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทางตำบลสำเภากลุ่ม จะได้มีโอกาสร่วมโครงการดี ๆ แบบนี้กับคณะผู้วิจัยอีก”

ความประทับใจของผู้ที่เข้าร่วมโครงการ

จากการเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ ประชาชนในชุมชนและเยาวชนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้สรุปสิ่งที่เรียนรู้และความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการวิจัย ไว้ดังนี้

- ได้ฝึกทำลายผ้าจากการใช้ใบไม้แถวบ้าน ได้เรียนรู้การช่วยเหลือเพื่อนในการวางแผนผ้า
- ได้เห็นวิธีการทำสีย้อมผ้าจากวัสดุธรรมชาติอย่างพิถีพิถัน และสามารถนำมาทำอาชีพได้
- ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับการขายของออนไลน์และการนำเสนอสินค้าที่น่าสนใจ ได้รู้วิธีการคิดต้นทุนสินค้า

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

- การช่วยกันออกแบบวางลายผ้า
- การเรียนรู้เรื่องการสามัคคี
- การกล้าแสดงความคิดเห็น
- การฝึกความอดทน ความตั้งใจทำกระเป๋าให้สำเร็จ
- การทำกระเป๋า

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

- มีแรงบันดาลใจในการนำเอกลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเรื่องเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้สินค้า
- ใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาสร้างสีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ
- ให้ทุกคนในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้การทำลายผ้าและกระเป๋าจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น
- อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้อีกในชุมชนเพื่อให้มีการสืบสานสืบต่อไป
- อยากทำลายผ้าและกระเป๋าเป็นสินค้า โอท็อปของชุมชน

(กลุ่ม ๑)

ความประทับใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ

- ประทับใจที่ได้เลือกใบไม้และวางลายผ้าตามใจตัวเอง เพราะไม่เคยทำลายด้วยใบไม้มาก่อน
- ประทับใจที่ได้ไปเห็นวิธีการทำลายพิมพ์ผ้าด้วยใบไม้จากข้างทาง
- ประทับใจที่ได้ทำกระเป๋าให้กับเพื่อนๆ
- ประทับใจที่ได้รู้จักวิธีการขายของในตลาดออนไลน์ เพราะที่ไม่เคยรู้วิธีการพูดมาก่อน

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

- ได้รู้การเป็นอยู่ของผู้สูงอายุว่าเขามีความเป็นอยู่กันอย่างไร
- ได้รู้ว่าฝึกสติ สมาธิในการเย็บกระเป๋า
- ได้รู้ว่าการขายของแบบเล่าเรื่องราวทำอย่างไร
- ได้รู้ว่าการทำกระเป๋าแต่ละใบไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ทุกคนสามารถเรียนรู้และทำได้

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

- อยากให้ทุกคนในมาร่วมทำกิจกรรมดีๆแบบนี้อีก
- อยากให้มีการทำกระเป๋าลายผ้าใบไม้ เพื่อให้ลูกหลานได้สืบสานการทำกระเป๋าหรือสินค้าอื่นๆจากภูมิปัญญาชุมชนไว้
- ทำให้อยากมาทำกิจกรรมกับคนในชุมชนมากขึ้น

(กลุ่ม ๒)

ความประทับใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ

- มีความสามัคคีกันภายในกลุ่ม
- ได้เข้าไปศึกษาในสถานที่จริง
- ได้รู้ถึงแต่ละขั้นตอนในการทำลายผ้าจากใบไม้
- ได้รู้ถึงวิธีการสร้างรายได้เสริมด้วยการขายของในออนไลน์
- ได้ร่วมงานกับเพื่อนและทุกคนในกลุ่มอย่างเต็มที่
- ได้นำความรู้ไปเผยแพร่ให้แก่บุคคลอื่นได้
- ได้ประสบการณ์ในการทำงานครั้งนี้หลายอย่าง

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

- ได้เรียนรู้การแบ่งหน้าที่ช่วยงานกันทำ
- ได้เรียนรู้ความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน
- ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน

- ได้รู้ถึงความแตกต่างของคนแต่ละวัยในชุมชน
- ได้เรียนรู้การกล้าที่จะนำเสนอความแตกต่างในผลงาน
- ได้เรียนรู้ขั้นตอนการสร้างกระเป๋าดั้งแต่เริ่มออกแบบ

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

- การทำกระเป๋าจากธรรมชาติ
- การใช้ชีวิตวิถีท้องถิ่นตามดั้งเดิม
- การอนุรักษ์และการใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาสร้างผลงานและเพิ่มรายได้
- รักษาสถานที่เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มาศึกษา
- นำไปสอนรุ่นน้องหรือรุ่นพี่และบุคคลอื่นๆเพื่อให้ความรู้คงอยู่ต่อไป

(กลุ่ม ๓)

ความประทับใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ

สิ่งที่ประทับใจคือ การทำงานร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม ได้รับความรู้ต่างๆที่เกี่ยวกับทำลายผ้าจากไปไม้ในท้องถิ่น และได้รับประสบการณ์ในการทำกระเป๋าเองทุกขั้นตอน

ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

ได้เรียนรู้การออกมาแนะนำเสนอการขายจริงหน้าชั้น ในการทำงานประสบการณ์ในการทำงานเป็นโอกาสทำให้กล้าแสดงออกในทางที่ดี

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

อยากช่วยให้คนไทย วัยรุ่นยุคใหม่ใส่ใจในการศึกษาอนุรักษ์เพื่อสืบทอดวิถีชุมชนมีสามัคคีเอาไว้ให้ลูกหลานในอนาคต และอยากให้คนสมัยใหม่มาสนใจในวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนเอาไว้

(กลุ่ม ๔)

ความประทับใจที่ได้เข้าร่วมโครงการ

ได้ความประทับใจที่เข้าไปศึกษาการทำกระเป๋า ได้ร่วมงานกับผู้ที่ให้ความรู้ และมีความสามัคคีกับเพื่อนๆ และได้มีความรู้สามารถนำไปเผยแพร่ความรู้ให้ชุมชน

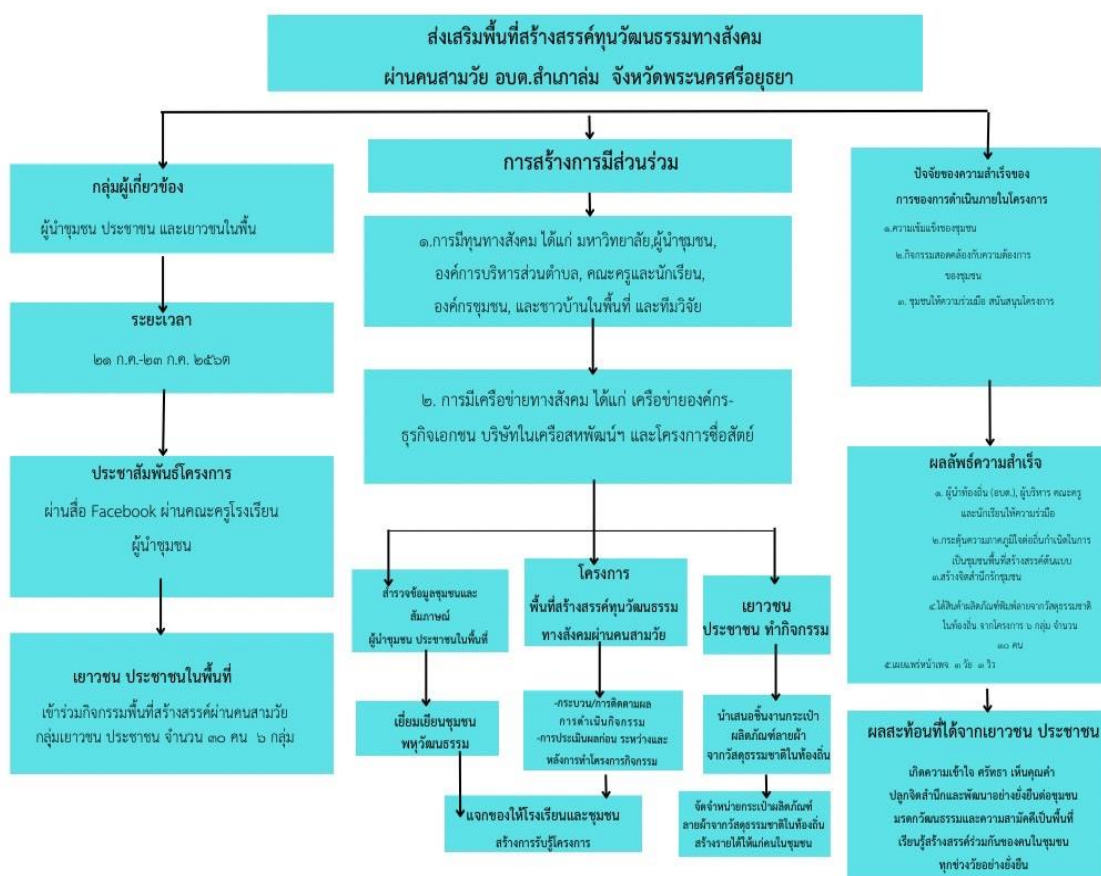
ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

ได้เรียนรู้คุณค่าของวัสดุธรรมชาติในชุมชนสามารถนำมาสร้างมูลค่าได้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น ชนบธรรมเนียม เกิดการทำงานเป็นทีม การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และได้รับความรู้เทคนิคในการขายของออนไลน์ที่น่าสนใจ

มีแรงบันดาลใจอยากจะช่วยสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

อยากจะทำให้ช่วยสืบสานเชิญชวนให้เห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และรักษาประเพณีชนบธรรมเนียมภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

จากผลการดำเนินกิจกรรมพื้นที่ ตารางกิจกรรมการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้ ที่อบต.สำเภาล่อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา แผนภาพ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๖ กิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ ในโครงการ “ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย”

ผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ได้มีกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ ๑) สร้างลายพิมพ์ผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น

๒). ทำผลิตภัณฑ์จากผ้าลายพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ๓) การคำนวณต้นทุนกำไรในการผลิต ๔) เทคนิคการขายแบบออนไลน์ ๕) จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการสร้างรายได้เสริมด้วยพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในชุมชน ๔) การสร้างเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาครัฐ และ ๖) กิจกรรมส่งเสริมการนำเสนอ วิธีการขายด้วยเสน่ห์เล่าเรื่องราวด้านทุนวัฒนธรรมทางสังคมของวิถิชุมชน ได้ผลของการพัฒนาและส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่สำนึกถึงถิ่นฐานวิถิชุมชนตนเอง หมั่นปลูกฝังวิธีการอยู่ร่วมกัน สร้างพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันหลายประการด้วยกัน คือ ๑) การเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ๒) การรู้หน้าที่ของตนเอง ๓) การช่วยเหลือกัน การแสดงความมีน้ำใจกับคนในชุมชน และคนรอบข้าง ๔) การเกื้อกูลกัน ๕) การทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๓. จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยของตัวแทนชุมชนในพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำความเข้าใจบริบทชุมชน โดยคณะผู้วิจัยได้แทนค่าสัญลักษณ์การตอบ A ๑-A ๑๐ หมายถึงผู้ร่วมประชุมคนที่ ๑-๑๐ สรุปผลดังนี้

วิธีการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย กลุ่มผู้นำชุมชนกล่าวว่า

“ชุมชนที่นี่ไม่มีความขัดแย้งอะไรเลย แต่อยู่ร่วมกันโดยไม่มีแบ่งแยกไปมาหาสู่ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนได้”

“อยากสร้างพื้นที่ถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรม มรดกของชุมชนไว้ให้คนในชุมชนได้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้”

(A 1, ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

“เนื่องจากชุมชน ได้มีการทำกระเป๋าผ้าอยู่แล้ว อยากได้องค์ความรู้ด้านการสื่อสารช่องทางออนไลน์เพื่อเพิ่มคุณค่าด้วยการนำเสนอวิถิชุมชนผ่านสื่อออนไลน์”

(A 2, ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

“เราอยู่ร่วมกันแบบสันติสุข เป็นปกติของเราอยู่แล้ว มีครูที่นับถือศาสนาอิสลามสอนหนังสืออยู่ที่วัดมเหยงคณ์”

(A 3, ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ชุมชนอย่างไร

ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่น ในการพัฒนากระบวนการสร้างร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

“อยากให้เยาวชนมีความเข้าใจ หวงแหน อนุรักษ์สิ่งดีงามของชุมชน ได้สืบสานมรดกวัฒนธรรมต่อไป”

(A9 , ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

“อยากให้เด็กยังคงอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมสืบต่อไป เพราะปัจจุบันเยาวชน จะไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพ หรือก็ติดเกม ไม่ให้ความสนใจ ในความสัมพันธ์ของคนในชุมชน”

(A10, ถอดบทเรียนการประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๖)

การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย นำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน

ภาพที่ ๔.๑๙ จัดประชุมกลุ่มย่อยตัวแทนชุมชน

สรุปได้ว่า การการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย นำไปสู่การพัฒนา ให้ยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องส่งผ่านไปให้เยาวชนและทุกคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุในชุมชนได้มีบทบาทในร่วมคิด ปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อส่วนรวม การสร้างเครือข่ายสานสัมพันธ์ ที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสามัคคีในชุมชน แม้ว่าจะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถใช้ทุนวัฒนธรรม

ทางสังคมของชุมชนผ่านเยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุ ร่วมกันพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และสร้างแนวทางในการพัฒนาเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญนำไปสู่การสร้างรายได้เสริมจาก "พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม" ในสังคมไทย

๔.๓ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลจากการลงพื้นที่ ชุมชนตำบลลำเภอล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบประเด็นเรื่องส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาเพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ที่ทางคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ดังนี้

๔.๓.๑ ผลวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

๔.๓.๑.๑ ผลวิเคราะห์การลงพื้นที่ชุมชน ตำบลลำเภอล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในแง่ของความยินดีร่วมมือร่วมใจไม่แตกต่างกัน คือ คนใน พื้นที่ เต็มใจที่จะให้เข้าไปทำอะไรหรือเป็นโครงการ อย่างเช่น ผู้นำชุมชน ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือส่วนที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความต้องการให้คณะผู้วิจัยร่วมเข้าไปส่งเสริม กิจกรรม โดยจุดร่วมที่มีความคล้ายคลึงกันคือ คนรุ่นเก่าหรือผู้ใหญ่รุ่นปัจจุบัน มีความต้องการส่งผ่านสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ที่ติดงามของชุมชน ให้รุ่นเยาวชน มีความต้องการปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนเช่นกันไม่ใช่เฉพาะการอยู่ร่วมกันเท่านั้น คืออาจจะเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย เพราะที่ผ่านมาจากมาจากการลงไปสัมผัส เขาอาศัยอยู่ร่วมกันไปมาหาสู่กันที่ผูกพันกัน ก็คือ ประเพณีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน การแบ่งปันในสังคมที่เห็นว่าเป็นความแตกต่าง เรื่องประเพณีวัฒนธรรมเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เข้ามามีกิจกรรมร่วมกัน

ฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่เราต้องส่งเสริม คือ ต้องส่งเสริมเยาวชนและคนในชุมชนให้ทำกิจกรรมร่วมทั้ง ๓ ช่วงวัย ให้ร่วมทำกิจกรรม เช่น ผู้สูงอายุในชุมชนท่านหนึ่ง บอกว่า การที่เขาได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมในโครงการพื้นที่สร้างสรรค์นี้ทำให้รู้สึกสนุกไม่เหงาเหมือนตอนอยู่บ้านคนเดียว ที่สิ่งสำคัญอยากให้กิจกรรมหนึ่งที่ทุกคนในชุมชนสามารถเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งแห่งการสร้างพื้นที่เรียนรู้วิถีปฏิบัติของคนทุกช่วงวัยในชุมชน ไม่ว่าจะเป็เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุก็อาจทำให้เขาเข้าใจความแตกต่างของคนในชุมชนแต่ละช่วงวัย แม้มีความเชื่อวิถีชีวิตแตกต่างกัน แต่อยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ได้ จากที่คณะดังกล่าว มองว่า การส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นจุดสำคัญอย่างหนึ่งที่จะร่วมส่งเสริมการเกิดพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมของคนสามวัย ในชุมชนได้

๔.๓.๑.๒ ผลวิเคราะห์เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย พบว่า เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ ได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของทั้ง ๓ ช่วงวัยอย่างชัดเจน เช่น วิถีชีวิตในการทำงานเป็นทีมมีการช่วยเหลือกัน ยิ้มแย้ม ทักทายกัน ขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกัน เยาวชน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความซาบซึ้งและรู้สึกประทับใจในการทำกิจกรรมสามารถเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งแห่งการสร้างพื้นที่เรียนรู้วิถีปฏิบัติของคนทุกช่วงวัยในชุมชน ไม่ว่าจะเป็เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุก็อาจทำให้เขาเข้าใจความแตกต่างของคนในชุมชนแต่ละช่วงวัย แม้มีความเชื่อวิถีชีวิตแตกต่างกัน แต่อยู่ร่วมกัน

อย่างสร้างสรรค์ร่วมสร้างผลงานผ่านมรดกวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามนี้ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันของ ๓ ศาสนา แบบสันติสุข การสะท้อนความคิดของคนในชุมชนใน ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะอยู่คนละช่วงวัยและนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นความไม่เบียดเบียน มีความรัก เคารพในสิทธิ และตระหนักในหน้าที่ของแต่ละคน และยึดคำสอนตามหลักศาสนาของตนในการดำเนินชีวิต แต่สิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ คือ เยาวชนและการสร้างอาชีพเสริมจากทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่เป็นวิถีแห่งชุมชนของทุกคนในชุมชน ที่ควรได้รับการส่งเสริม และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม มีน้ำใจกับคนในชุมชน รักษาประเพณีอันดีงาม และร่วมกันดูแลมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

๔.๓.๑.๓ ผลวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมของพื้นที่ ตำบลลำภาด้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า คนในชุมชน ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะอยู่คนละช่วงวัยที่ต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกันพร้อมเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามของชุมชน

จากผลการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ สรุปจุดเด่นของการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ชุมชนทุนวัฒนธรรมทางสังคมไว้ดังนี้

๑) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า ในพื้นที่ มีความเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย เนื่องจากคนในพื้นที่มีความรัก ความสามัคคี ความปรองดอง แบ่งปันกันอย่างชัดเจน ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามของชุมชนได้ จึงสามารถเชิดชูเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๒) รูปแบบการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยจากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า การสร้างความผูกพัน ความรักใคร่กันในชุมชน และการส่งเสริมกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมชาติ การนำเสนอขายผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมชาติผ่านวิถีของชุมชน การส่งเสริมเยาวชน ของหน่วยงานราชการและคนในชุมชน จะเป็นรูปแบบที่สำคัญในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

คนในชุมชน ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะมีช่วงวัยที่ต่างกัันนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นความไม่เบียดเบียน มีความรัก เคารพในสิทธิ และตระหนักในหน้าที่ของแต่ละคน และยึดคำสอนตามหลักศาสนาของตนในการดำเนินชีวิต แต่สิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ

คือเยาวชนเยาวชนและการสร้างอาชีพเสริมจากทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่เป็นวิถีแห่งชุมชนของทุกคน ในชุมชน ที่ควรได้รับการส่งเสริม และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม มีน้ำใจ กับคนในชุมชน รักษาประเพณีอันดีงาม และร่วมกันดูแลมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

๔.๓.๒ ผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ตารางที่ ๑ ตารางแสดงข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๒	๖.๗
หญิง	๒๘	๙๓.๓
รวม	๓๐	๑๐๐.๐
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕	๑๖.๖
๔๑-๕๐ ปี	๘	๒๖.๗
๕๑ ปีขึ้นไป	๑๗	๕๖.๗
รวม	๓๐	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๗	๒๓.๓
มัธยมศึกษาตอนต้น(ม.๓)	๑๒	๔๐.๐
มัธยมศึกษาตอนปลาย(ม.๖)	๕	๑๖.๘
อนุปริญญา/ปวช./ปวส./หรือเทียบเท่า	๑	๓.๓
ปริญญาตรีขึ้นไป	๒	๖.๖
รวม	๓๐	๑๐๐.๐
สถานภาพ		
โสด	๙	๓๐.๐
แต่งงาน	๑๔	๔๖.๗
หย่า/แยกกันอยู่/หม้าย	๗	๒๓.๓
รวม	๓๐	๑๐๐.๐
อาชีพ		
รับราชการ	๑	๓.๓
พนักงานบริษัท	๑	๓.๓
ค้าขาย	๑	๓.๓
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๒	๖.๗
รับจ้างทั่วไป	๙	๓๐.๐
อื่นๆ ได้แก่ แม่บ้าน นักเรียน อาชีพอิสระ	๑๖	๕๓.๓%

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
รวม	๓๐	๑๐๐.๐
รายได้ต่อเดือน(บาท)		
ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท	๑๗	๕๖.๘
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	๗	๒๓.๓
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๔	๑๓.๓
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๑	๓.๓
๒๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๑	๓.๓
รวม	๓๐	๑๐๐.๐
บุคคลผู้ชักชวนเข้ากิจกรรม		
อาจารย์ มจร.	๔	๑๓.๓
กลุ่มต่างๆ ได้แก่ ฝึกอาชีพชุมชน	๗	๒๓.๓
กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีชุมชน		
คุณครู	๖	๒๐.๐
ผู้นำชุมชน	๔	๑๓.๓
เพื่อน/ญาติ	๗	๒๓.๓
อบต.	๒	๖.๘
รวม	๓๐	๑๐๐.๐
จำนวนที่เข้าร่วมกิจกรรม		
น้อยกว่า ๑๐ ครั้ง	๑๖	๕๓.๓
๑๐ ครั้งขึ้นไป	๑๔	๔๖.๗
รวม	๓๐	๑๐๐.๐
เป้าหมายการเข้าร่วมกิจกรรม		
เพิ่มความรู้เรื่องอาชีพ	๑๐	๓๓.๓
มีอาชีพเสริม	๑๐	๓๓.๓
พัฒนาตนเอง	๖	๒๐.๐
เพิ่มรายได้	๓	๑๐.๐
งานอดิเรก	๑	๓.๔
รวม	๓๐	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๑ จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ๓๐ คน พบว่า

เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๓ และเพศชาย จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๗

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๗
 รองลงมาเป็นอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗

ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น(ม.๓) จำนวน
 ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐ รองลงมาเป็นประถมศึกษา จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓

สถานภาพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงาน จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ
 ๔๖.๗ รองลงมาเป็นโสด จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐ และโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จำนวน ๓
 คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓

อาชีพ กลุ่มตัวอย่างศึกษามีอาชีพอื่นๆ ได้แก่ แม่บ้าน นักเรียน อาชีพอิสระ จำนวน ๑๖ คน
 คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓ รองลงมาเป็นรับจ้างทั่วไป จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐

รายได้ต่อเดือน(บาท) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท จำนวน
 ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๘ รองลงมาเป็น ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ
 ๒๓.๓

บุคคลผู้ชักชวนเข้ากิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ
 ได้แก่ ฝึกอาชีพชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีชุมชน และ เพื่อน/ญาติ จำนวน ๗ คน เท่าๆ กัน คิดเป็น
 ร้อยละ ๒๓.๓ รองลงมาเป็นคุณครู จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐

บุคคลผู้ชักชวนเข้ากิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ
 ได้แก่ ฝึกอาชีพชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีชุมชน และ เพื่อน/ญาติ จำนวน ๗ คน เท่าๆ กัน คิดเป็น
 ร้อยละ ๒๓.๓ รองลงมาเป็นคุณครู จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐

จำนวนที่เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมน้อยกว่า ๑๐ ครั้ง จำนวน
 ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ รองลงมาเป็น ๑๐ ครั้งขึ้นไป จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗

เป้าหมายการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเป้าหมายหลังเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่ม
 ความรู้เรื่องอาชีพและมีอาชีพเสริม จำนวน ๑๐ คน เท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓ รองลงมาเป็นการ
 พัฒนาตนเอง จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐

**ตารางที่ ๒ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ
 การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ก่อนและหลังรับการอบรม**

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	\bar{x}	SD	ความหมาย	\bar{x}	SD	ความหมาย		
ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้ จักเหตุ	๓.๙๑	๐.๔๔	เห็นด้วย มาก	๔.๔๘	๐.๒๓	เห็นด้วย มากที่สุด	-๑๐.๗๙	.๐๐๐
๑. ท่านคิดว่ากรณีหน้าที่ การทำงานที่ดีเกิดจากความ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน	๔.๕๓	๐.๒๓	เห็นด้วย มากที่สุด	๔.๖๖	๐.๔๗	เห็นด้วย มากที่สุด	-๐.๙๔	.๓๕๔
๒. เวลาที่ท่านมีความทุกข์ ท่านพิจารณาสาเหตุที่ทำให้ ท่านเกิดความทุกข์	๓.๔๖	๐.๗๗	เห็นด้วย ปาน กลาง	๔.๘๐	๐.๔๐	เห็นด้วย มากที่สุด	-๙.๖๓	.๐๐๐
๓. ท่านคิดว่าท่านจะสุขภาพ แข็งแรงได้ท่านต้องออก กำลังกาย	๓.๘๐	๐.๗๖	เห็นด้วย มาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วย มากที่สุด	-๘.๐๗	.๐๐๐
๔. ท่านคิดว่าท่านจะร่ำรวย ได้ท่านต้องรู้จักหาทรัพย์ และรักษาทรัพย์	๓.๘๖	๐.๗๓	เห็นด้วย มาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วย มากที่สุด	-๗.๔๔	.๐๐๐
อรรถัญญตา ความเป็นผู้รู้ จักผล รู้จักประโยชน์	๔.๐๒	๐.๕๖	เห็นด้วย มาก	๔.๘๖	๐.๒๘	เห็นด้วย มากที่สุด	-๗.๗๒	.๐๐๐
๕. เมื่อท่านจะตัดสินใจทำ อะไรท่านจะพิจารณาผลที่ ตามมาเสมอ	๓.๙๐	๐.๙๒	เห็นด้วย มาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วย มากที่สุด	-๖.๑๐	.๐๐๐
๖. เมื่อท่านจะทำอะไร ท่าน จะพิจารณาว่าท่านจะทำไป เพื่ออะไร และเกิดประโยชน์ อย่างไรบ้าง	๔.๓๖	๐.๗๑	เห็นด้วย มาก	๔.๘๐	๐.๔๐	เห็นด้วย มากที่สุด	-๒.๙๐	.๐๐๗
๗. เมื่อท่านพิจารณา ใคร่ครวญ แล้วตัดสินใจลง มือปฏิบัติ ท่านยอมรับผลที่ เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น	๓.๘๐	๐.๗๖	เห็นด้วย มาก	๔.๘๖	๐.๓๔	เห็นด้วย มากที่สุด	-๗.๐๕	.๐๐๐
อิตถัญญตา ความเป็นผู้รู้ จักตน	๔.๐๗	๐.๕๑	เห็นด้วย มาก	๔.๔๙	๐.๒๑	เห็นด้วย มาก	-๘.๙๖	.๐๐๐
๘. ท่านรู้ว่าเป้าหมายชีวิต ท่านคืออะไร	๔.๑๓	๐.๘๖	เห็นด้วย มาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วย มากที่สุด	-๕.๑๗	.๐๐๐
๙. ท่านเข้าใจความ	๔.๑๐	๐.๘๐	เห็นด้วย มาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วย มากที่สุด	-๕.๗๖	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	\bar{x}	SD	ความหมาย	\bar{x}	SD	ความหมาย		
รู้สึก และควบคุมอารมณ์ของท่านได้								
๑๐. ท่านมักจะพิจารณา ทบทวนตัวเอง และแก้ไข พัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น	๔.๐๐	๐.๘๓	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๒๒	.๐๐๐
๑๑. มัตตัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ	๔.๒๘	๐.๗๐	เห็นด้วยมาก	๔.๙๘	๐.๐๖	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๕๐	.๐๐๐
๑๒. ท่านคิดว่าการรู้จักประมาณตนในการใช้จ่าย ทำให้ท่านไม่ยากจน	๔.๔๓	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๓๙	.๐๐๒
๑๓. ท่านคิดว่าการมีสุขภาพดีเกิดจากเลือกบริโภคอาหารให้ถูกสุขลักษณะ พอเหมาะกับร่างกาย	๔.๐๓	๐.๙๖	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๔๙	.๐๐๐
๑๔. เมื่อท่านต้องการซื้อสินค้า ท่านจะพิจารณาคุณภาพ ราคา และประโยชน์ที่ได้รับจากสินค้า	๔.๔๐	๐.๙๓	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๕๒	.๐๐๑
๑๕. กาลัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักกาล	๔.๓๕	๐.๕๙	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๓	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๔๕	.๐๐๐
๑๖. เวลานั้นดหมายท่านไปตรงเวลาเสมอ	๔.๒๖	๐.๗๓	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๑๑	.๐๐๐
๑๗. ท่านเป็นคนพูดถูก กาลเทศะ รู้ว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนไม่ควรพูด	๔.๓๖	๐.๖๖	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๒๖	.๐๐๐
๑๘. ท่านพิจารณาได้ว่าสิ่งไหนควรทำสิ่งไหนไม่ควรทำ	๔.๔๓	๐.๖๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๙๕	.๐๐๐
๑๙. ปริสัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน	๔.๔๕	๐.๒๓	เห็นด้วยมาก	๔.๖๖	๐.๔๗	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๔๓	.๐๐๒
๒๐. ท่านคิดว่าการที่ชุมชนจะพัฒนาเกิดจากความร่วมมือร่วมกันใจกันในชุมชน	๔.๕๐	๐.๖๖	เห็นด้วยมาก	๔.๙๑	๐.๒๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๑.๗๙	.๐๘๓

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	\bar{x}	SD	ความหมาย	\bar{x}	SD	ความหมาย		
๑๘. ท่านคิดว่าคนที่ชุมชนจะสงบสุขเกิดจากคนในชุมชนปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของชุมชน	๔.๓๐	๐.๗๙	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๓๒	.๐๐๐
๑๙. ท่านทิ้งขยะเป็นที่รักษาความสะอาดในชุมชน	๔.๕๓	๐.๖๒	เห็นด้วยมากที่สุด	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๔๙	.๐๐๒
๒๐. ท่านเป็นจิตอาสาช่วยงานในชุมชน	๔.๕๐	๐.๗๗	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๒.๗๖	.๐๑๐
บุคคลโปรดปรานญาติ ความเป็นผู้รู้จักบุคคล	๔.๖๐	๐.๖๔	เห็นด้วยมากที่สุด	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๓๒	.๐๐๒
๒๑. ท่านคิดว่าถ้าเราต้องการให้ผู้อื่นมีน้ำใจกับเรา เราต้องมีน้ำใจกับผู้อื่นก่อน	๔.๖๓	๐.๗๑	เห็นด้วยมากที่สุด	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๒.๗๙	.๐๐๙
๒๒. ท่านเคารพสิทธิส่วนบุคคล	๔.๖๓	๐.๖๖	เห็นด้วยมากที่สุด	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๐๐	.๐๐๕
๒๓. ท่านใส่ใจความรู้สึกของผู้อื่นเสมอ	๔.๕๖	๐.๗๗	เห็นด้วยมากที่สุด	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๐๖	.๐๐๕
๒๕. ท่านช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่ท่านจะช่วยให้	๔.๔๐	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๓.๐๒	.๐๐๕
รวม	๔.๒๕	๐.๓๘	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๑๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๙.๑๓	.๐๐๐

จากตารางที่ ๒ พบว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐจริธรรม ๗ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐจริธรรม ๗ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม (\bar{x} = ๔.๙๓ และ ๔.๒๕ ตามลำดับ) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบผลว่า

๑. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐจริธรรม ๗ ด้านธัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐจริธรรม ๗ ด้านธัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ ๑ “ท่านคิดว่าการมีหน้าที่การ

งานที่ดีเกิดจากความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านอรรถัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอรรถัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านบุคคลปิโรปรัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรด้านอรรถัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอรรถัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัตถุญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านบุคคลปิโรปรัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมทุกข้อย่อย

๓. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านปริสัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้านปริสัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ ๑๗ “ท่านคิดว่าการที่ชุมชนจะพัฒนาเกิดจากความร่วมมือร่วมกันใจกันในชุมชน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๓ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	\bar{x}	SD	ความหมาย	\bar{x}	SD	ความหมาย		
ทาน (การให้ การเอื้อเพื่อแม่)	๓.๗๓	๐.๖๗	เห็นด้วยมาก	๔.๘๙	๐.๑๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๙.๐๐	.๐๐๐
๑. เมื่อท่านปรุงอาหาร ท่านมักจะแบ่งให้เพื่อนบ้านได้ชิมเป็นประจำ	๓.๔๐	๐.๘๙	เห็นด้วยปานกลาง	๔.๖๖	๐.๔๗	เห็นด้วยมากที่สุด	-๗.๓๔	.๐๐๐
๒. ท่านร่วมบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ ให้แก่ชุมชนเมื่อมีกิจกรรม	๓.๕๐	๑.๑๓	เห็นด้วยปานกลาง	๔.๘๖	๐.๓๔	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๖๓	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	\bar{x}	SD	ความหมาย	\bar{x}	SD	ความหมาย		
๓. ท่านร่วมกับเพื่อนบ้านในการออกโรงทานเลี้ยงอาหารในงานต่างๆ	๓.๕๓	๑.๑๖	เห็นด้วยมาก	๔.๙๓	๐.๒๕	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๑๔	.๐๐๐
๔. เมื่อเพื่อนบ้านเดือดร้อน ท่านยินดีให้ความช่วยเหลือทันที	๔.๑๖	๐.๖๔	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๑๓	.๐๐๐
๕. ท่านคอยสอดส่องดูแลบ้าน ในยามที่เจ้าของบ้านไม่อยู่	๓.๗๐	๑.๐๘	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๐๗	.๐๐๐
๖. ท่านให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น	๔.๑๐	๐.๔๐	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	๑๐.๙๓	.๐๐๐
ปียวจา (วจาสุภาพหรือวจาเป็นที่รัก)	๔.๑๓	๐.๕๕	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๘.๔๖	.๐๐๐
๗. ท่านพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะเสมอ	๓.๙๓	๐.๘๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๗.๐๕	.๐๐๐
๘. ท่านพูดให้กำลังใจเพื่อนบ้าน ไม่ตำหนิ	๔.๕๐	๐.๕๗	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมาก	-๔.๗๘	.๐๐๐
๙. ท่านพูดคุยเป็นกันเอง ไม่ถือตัว	๔.๔๓	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๒๖	.๐๐๐
๑๐. ท่านคอยพูดแนะนำสิ่งที่ดีงาม	๔.๒๓	๐.๗๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๗๖	.๐๐๐
๑๑. ท่านจะเป็นคนที่พูดให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อเพื่อนบ้านด้วยกัน	๔.๐๖	๐.๗๘	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๕๑	.๐๐๐
๑๒. เมื่อมีผู้ใดพูดจาไม่ดี ท่านก็ไม่ถือโกรธพร้อมให้อภัย	๓.๖๖	๐.๗๕	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๙.๖๓	.๐๐๐
อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)	๓.๘๑	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๗.๒๗	.๐๐๐
๑๓. ท่านให้ความสำคัญแก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ	๓.๙๓	๐.๘๖	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๗๒	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	\bar{x}	SD	ความหมาย	\bar{x}	SD	ความหมาย		
๑๔. ท่านเป็นจิตอาสาสามารถช่วยเหลือชุมชนอื่นๆ ได้ตลอดเวลา	๓.๘๓	๑.๑๑	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๗๒	.๐๐๐
๑๕. ท่านคอยช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อน	๓.๘๖	๑.๐๗	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๗๗	.๐๐๐
๑๖. ท่านช่วยแบ่งปันความรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชน	๓.๗๐	๑.๐๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๙๖	.๐๐๐
๑๗. ท่านร่วมกับคนในชุมชนปลูกต้นไม้เพื่อรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม	๓.๗๐	๑.๐๒	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๙๖	.๐๐๐
๑๘. ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนโครงการที่ช่วยทำนุบำรุงศาสนา	๓.๘๓	๐.๙๔	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๗๒	.๐๐๐
๑๙. สมน้ำตดตา (ความมีตนเสมอ)	๔.๐๗	๐.๘๗	เห็นด้วยมาก	๔.๙๙	๐.๐๓	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๑๐	.๐๐๐
๑๙. ท่านปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด	๓.๗๖	๑.๑๐	เห็นด้วยมาก	๔.๙๖	๐.๑๘	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๘๓	.๐๐๐
๒๐. ท่านปฏิบัติกับทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่หวังผลตอบแทน	๔.๒๐	๐.๘๘	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๙๔	.๐๐๐
๒๑. ท่านกระตือรือร้นคอยดูแลเอาใจใส่เพื่อนบ้านทุกคน	๓.๘๓	๐.๙๔	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๖.๗๒	.๐๐๐
๒๒. ท่านไม่เอาใจเอาเปรียบเพื่อนบ้านและชุมชน	๔.๒๖	๐.๙๐	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๔๒	.๐๐๐
๒๓. ท่านยึดถือความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน	๔.๑๓	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๕.๒๗	.๐๐๐
๒๔. ท่านเป็นมิตรกับทุกคนในชุมชน	๔.๒๓	๐.๘๕	เห็นด้วยมาก	๕.๐๐	๐.๐๐	เห็นด้วยมากที่สุด	-๔.๘๙	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	\bar{x}	SD	ความหมาย	\bar{x}	SD	ความหมาย		
รวม	๓.๙๓	๐.๖๓	เห็นด้วยมากที่สุด	๔.๙๗	๐.๐๓	เห็นด้วยมากที่สุด	-๘.๘๓	.๐๐๐

จากตารางที่ ๓ พบว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ($\bar{x} = ๔.๙๗$ และ ๓.๙๓ ตามลำดับ) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านและรายข้อย่อย พบผลว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ ของกลุ่มตัวอย่าง หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้านและทุกข้อย่อย เช่นเดียวกัน

๔.๓.๓. ผลวิเคราะห์องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยสรุปได้ดังนี้

๑) **ปัจจัยนำเข้า** ได้แก่ คุณลักษณะเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยตามหลักทฤษฎี ๔ ประกอบด้วย ๑) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและส่งเสริมต่อการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และ ๔) การรักษาวินัยชุมชน

๑) **ด้านกาย** - ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พื้นที่จะเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของวัยรวมถึงการนับถือศาสนา แต่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและส่งเสริมต่อการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมของคนทุกช่วงวัย บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกัน ร่วมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมร่วมกัน

โดยการประยุกต์หลักสี่ปฐิธรรม ๗ ด้านธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักชุมชนด้านอัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านบุคคัลโปธิปญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคลและหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ธรรมที่เครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานมวลชนไว้ในสามัคคี ได้แก่ ๑) การให้ เกื้อกูลเพื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน เช่น การช่วยงานแต่งงาน การทำบุญงานศพ สามารถทำได้โดยไม่ขัดแย้งหลักศาสนาของตน ๒) การพูดจาดีต่อกัน ไม่ด่าทอ ไม่พูดจาดูถูกผู้อื่น ๓) การประพฤติตนเป็น

ประโยชน์ต่อชุมชน ช่วยเหลือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และ
 ๔) ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในทุกคน

๒) ด้านจิต - การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ศาสนา หมายถึง ความเชื่อ หลักการปฏิบัติ และพิธีกรรม โดยมีจุดประสงค์ที่จะช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีความเข้มแข็งในการ ขจัดอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความกลัว ความทุกข์ ฯลฯ ทำหน้าที่ในด้านการควบคุมสภาพจิตใจมนุษย์ให้อยู่บรรทัดฐานและสำนึกร่วมของสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างอย่างเข้าใจ คอยช่วยเหลือกัน คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

โดยการนำหลักศรัทธามาประยุกต์ใช้ในชีวิต ความศรัทธาในหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ย่อมทำให้มีจิตที่ยึดมั่นในความดี ในทางพระพุทธศาสนา ศรัทธาก็มีบทบาทสำคัญเหมือนกันแต่ถือว่า ศรัทธาต้องมีปัญญาคอยกำกับอยู่เสมอ ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนามีเครื่องวัด คือตัดสินใจว่าถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง อยู่ที่การกระทำ การปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความเมตตากรุณา ให้อภัยซึ่งกันและกัน และยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี

๓) ด้านสังคม - แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากชุมชนของทั้งสามวัย ๒ แห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทาง ช่วงวัย ศาสนา และวัฒนธรรม แต่ก็อยู่ในพื้นฐานที่มีการปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ ๑) การให้ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เพื่อให้เกิดแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งในครอบครัว ชุมชน และสังคม ประกอบด้วย ๔ ประการ สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เกื้อกูล เอื้อเฟื้อ หรือเป็นหลักการแห่งการสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑.) ทาน คือ การให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อ แบ่งปันเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่น ๒.) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ พูดด้วยความจริงใจ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๓.) อตถจริยา คือ การสังเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔.) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีพฤติกรรมเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน

๔) ด้านปัญญา - การรักษาวินัยชุมชน การจัดกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนา มาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยยังคงรักษาวินัยชุมชนเดิมไว้ได้ และมีความมุ่งมั่นที่จะส่งต่อถ่ายทอด และปลูกฝังสู่เยาวชนรุ่นต่อไป เพื่อสืบสานรักษามรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ

ร่วมกันพัฒนาวิถีชุมชน ต่อไปให้ยั่งยืนการใช้ปัญญาในการประกอบคุณงามความดี ความกตัญญู การให้อภัย การให้ทาน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่มีการแบ่งแยก มุมมองความแตกต่างระหว่างช่วงวัย ศาสนาเชื่อว่าทุกคนเป็นพี่น้องกัน เป็นการประยุกต์ให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีสติความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันร่วมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

๒) ปัจจัยกระบวนการ จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยกระบวนการประกอบไปด้วย ดังนี้

(๑) โครงการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ตำบลสำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบปัญหาที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจ และอยากให้เกิดการส่งเสริม คือ เรื่องของการตระหนักถึงความสำคัญของบ้านเกิด เช่น เด็กนักเรียนในชุมชนไปศึกษาในพื้นที่ ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน สื่อออนไลน์ เกมต่าง ๆ ทำให้เด็กไม่ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน, พอโตขึ้นก็ออกไปทำงานตามโรงงาน หรือ ทำงานในกรุงเทพฯ จึงอยากให้ส่งเสริมเรื่องความรัก ความผูกพันของเยาวชน ปลูกฝังสำนึกรักบ้านเกิด เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม

(๒) ร่วมคิด สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน ผู้สูงวัยเกิดการเรียนรู้ ทั้งในส่วนของมุมมองของคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประชุมกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน จึงร่วมจัดโครงการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ เนื่องจากเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างวัยเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยอย่างยั่งยืนสืบต่อไปให้รุ่นต่อไปได้

“เครือข่ายความร่วมมือตำบลสำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย”

(๓) ร่วมวางนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

ตัวแทนนักวิจัยในพื้นที่ประสานงานกับเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุที่สนใจการพิมพ์ลายผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นและนำผ้าพิมพ์ลายที่ได้ไปสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริม โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหาในระหว่างการทำกิจกรรม

ในพื้นที่ ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ประสานงานของคณะผู้วิจัย คือ รศ.ดร. กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์ นางสาวมนัสนัน ประภัสสรพิทยา และนางสาวหนึ่งธิดา สาริศรี ประสานกับ คณะครูโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ นำโดยคุณครูสุดา สุขจำรัส

(๔) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เลือกสถานที่ มรดกวัฒนธรรม รายละเอียดดังนี้ คือ

พื้นที่ตำบลสำเภาล่ม พระนครศรีอยุธยาจังหวัด เลือกสถานที่สำคัญ ดังนี้ เป็นต้น

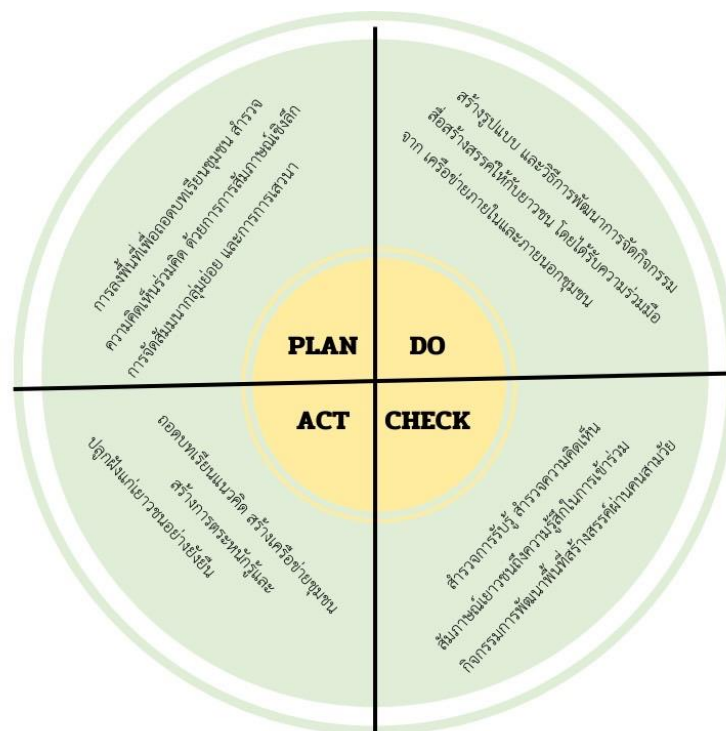
(๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คณะผู้วิจัยในพื้นที่ร่วมสนับสนุน โดยการลงพื้นที่กับเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุสนับสนุน และร่วมแก้ปัญหาระหว่างการทำตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านการทำผลิตภัณฑ์ลายผ้าจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดมาอบรมให้เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุได้เรียนรู้พัฒนาทักษะ มีมุมมองในการ สร้างลายผ้า สร้างผลิตภัณฑ์ วิธีการคำนวณ ต้นทุน-กำไร และการนำเสนอวิธีการขายผลิตภัณฑ์ผ่าน วิถี เรื่องราวด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน ทั้งช่องทางหน้าร้าน และช่องทางออนไลน์

(๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน จัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนและให้กำลังใจเยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุด้วยการให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอขาย ผลิตภัณฑ์ของตัวเอง สำหรับผู้ที่ต้องการจัดจำหน่าย และมีการร่วมประมวลผลิตภัณฑ์จากฝีมือของผู้ร่วมทำกิจกรรม มีผู้ที่เข้าร่วมสังเกตการณ์ได้ซื้อและร่วมประมวลผลิตภัณฑ์จากฝีมือของผู้ร่วมทำกิจกรรม

(๗) ร่วมปฏิบัติตาม โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ คณะผู้วิจัยเข้าร่วมเป็นผู้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากการทำของผู้เข้าร่วมโครงการ และรับฟังการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์จากการทำของเยาวชน

(๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ มีการประเมินผล โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

จากขั้นตอนกระบวนการ สามารถสรุปเป็นแผนการควบคุมและพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลักการ PDCA (Plan Do Check Act Loop) เริ่มจากขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินการหรือวางแผนไปปฏิบัติ ขั้นตอนการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง และจบลงด้วยขั้นตอนการนำผลการประเมินและ บทเรียนที่ได้รับจากการปฏิบัติมาทบทวนแก้ไขปรับปรุงกระบวนการหรือผลผลิตที่ยังมีข้อบกพร่องไม่สมบูรณ์ หรือยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เมื่อได้ทบทวนแก้ไขปรับปรุงแล้วจึงเริ่มเข้าสู่วงจร PDCA ใหม่อีกครั้งหนึ่ง การดำเนินการตามวงจร PDCA อย่างต่อเนื่องเปรียบเสมือนการนาวงรอบ PDCA หลายวงมาเรียงต่อกันจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายหรือแก้ปัญหาได้สำเร็จ

ภาพที่ ๔.๓๐ แผนการควบคุมและพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่อง PDCA

จากภาพแผนการควบคุมและพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง PDCA แสดงให้เห็นกระบวนการเริ่มต้นด้วยการวางแผนลงพื้นที่เพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในชุมชน สืบถามความคิดเห็นร่วมคิด ด้วยการการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสัมมนากลุ่มย่อย และการการเสวนา โดยพบว่าเสียงสะท้อนส่วนใหญ่ตรงกันว่า ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยแต่สิ่งที่กังวลใจคือ เรื่องการส่งผ่านการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม และมรดกวัฒนธรรมสู่เยาวชนรุ่นใหม่อย่างไร จึงมีสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาการจัดการจัดการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยให้กับชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน

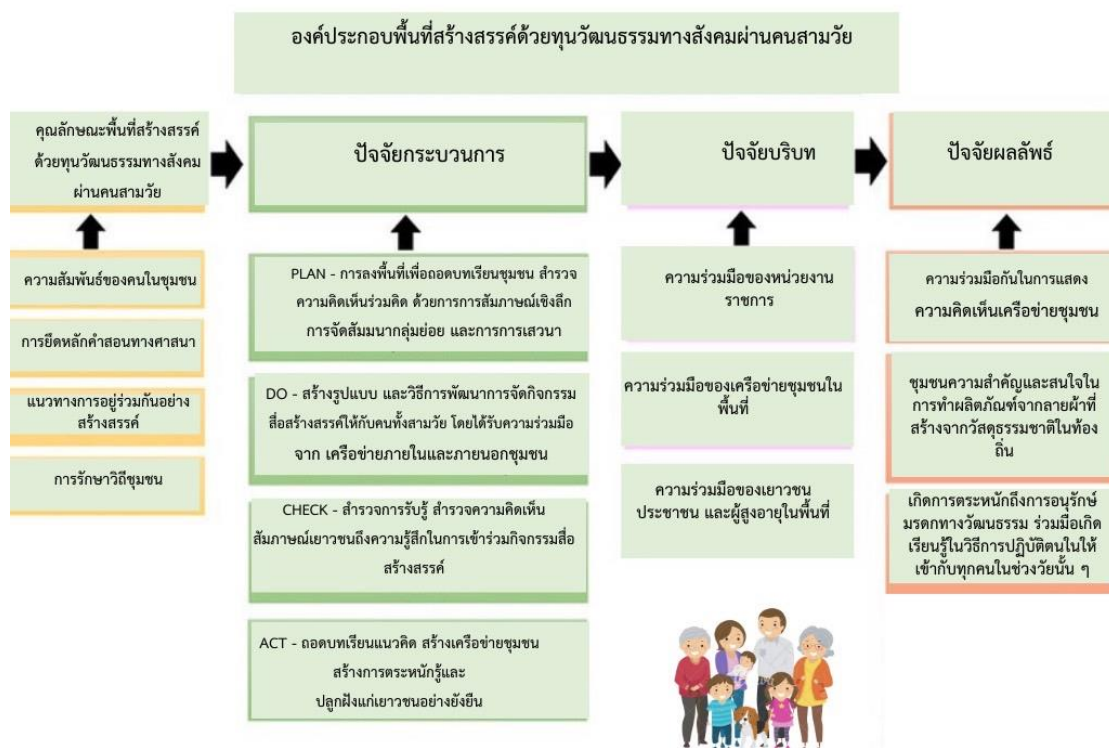
มีการตรวจสอบโดยการใช้แบบสอบถามสำรวจการรับรู้ สืบถามความคิดเห็น สัมภาษณ์เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุถึงความรู้สึกในการเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย คือ เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุเริ่มเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันของชุมชน เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละช่วงวัยรวมถึงการอยู่แบบพหุวัฒนธรรมที่ต่างศาสนาแต่ไม่แตกแยก ศรัทธาในคำสอนตามหลักศาสนาจากการเข้าสัมผัสและร่วมกิจกรรม เข้าใจความสำคัญเห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม และตั้งใจรักษามรดกวัฒนธรรมและสังคมชุมชน ๓ ศาสนาต่อไปอย่างยั่งยืน ทำให้เห็นว่าจากการถอดบทเรียนแนวคิด สร้างเครือข่ายชุมชน สร้างการตระหนักรู้และปลุกฝังแก่เยาวชนอย่างยั่งยืน ถ้าหากชุมชนยังดำเนินกิจกรรมต่อไป ก็จะ

สามารถถ่ายทอดความรักและความห่วงใยให้แก่ เยาวชนและทุกคนในชุมชนต่อไปและขยายแนวคิดนี้ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ก็จะช่วยส่งผลให้ทุกชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมของคนทั้งสามวัย แบบยั่งยืน

๓) ปัจจัยบริบท ประกอบด้วย ๑) ความร่วมมือของหน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ๒) ความร่วมมือของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ ๓) ความร่วมมือของเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในพื้นที่

๔) ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็น และเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุในชุมชนให้ความสำคัญและสนใจในการทำผลิตภัณฑ์จากผ้าที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นของชุมชนด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรม เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และที่สำคัญเกิดความร่วมมือกันของกลุ่มงานที่แม้จะต่างกันในช่วงวัยอายุ ทำให้เกิดการเรียนรู้ในวิธีการปฏิบัติตนในให้เข้ากับทุกคนในช่วงวัยนั้น ๆ

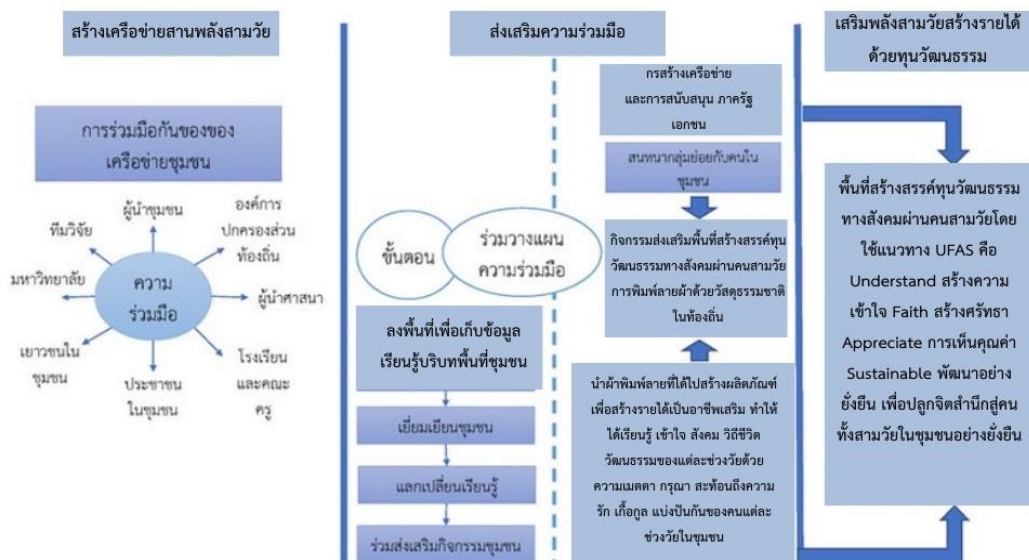
คณะผู้วิจัยสรุปองค์ประกอบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยได้ตามแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ ๔.๓๑ องค์ประกอบส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๔.๓ สรุปองค์ความรู้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ดังนี้

ภาพที่ ๔.๓๒ องค์ความรู้การเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สรุปองค์ความรู้การเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ

๑. **สร้างเครือข่ายสามพลังสามวัย** หมายถึง การสร้างความร่วมมือของชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ประสาน เชื่อมภายในและภายนอกของคนในและคนนอกพื้นที่ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน โรงเรียนและคณะครู ในการลงพื้นที่ ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากผู้นำชุมชน อบต. สำเภาล่ม ในการให้ข้อมูล ประสานกับฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน การจัดกิจกรรมมีผู้สนใจเข้าร่วมจำนวนมาก แสดงจุดร่วมที่โดดเด่นของชุมชน และมีการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และแสดงความภาคภูมิใจในสังคพหุวัฒนธรรมของสำเภาล่ม ทำให้ตั้งข้อสังเกตว่า ชุมชนนี้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสร้างสรรค์ ทุกศาสนาทั้งสามช่วงวัยอยู่ร่วมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยก มีการจัดกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ

๒. **ส่งเสริมความร่วมมือ** หมายถึง การส่งเสริม ร่วมมือ วางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยกันส่งเสริมสร้างกิจกรรม ผ่านการปลูกจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในชุมชน และร่วมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน โดยใช้พลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จากการลงพื้นที่ ชุมชน ทำให้เกิดการสร้างกิจกรรมจากเสียงสะท้อนของชุมชน คือ ความต้องการสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับการสืบทอดวิถีการดำเนินชีวิต การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในชุมชนร่วมกับเยาวชนรุ่นใหม่ จึงมีความร่วมมือกัน ที่ อบต. สำเภาล่ม ได้รับความร่วมมือจาก ประชาชน ผู้สูงอายุ คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดพุทธไธสวรรัย ในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยซึ่งเปิดประสบการณ์ด้านการพิมพ์ลายผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติใน

ท้องถิ่นและนำผ้าพิมพ์ลายที่ได้ไปสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริม และการที่เยาวชนได้เข้าไปร่วมกิจกรรมสร้างผลงานกับประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน ทำให้ เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชนได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมของคนในชุมชนมากขึ้น ทำให้ได้เรียนรู้ เข้าใจ สังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมของแต่ละช่วงวัยผ่านการกิจกรรมร่วมกัน และได้ประสบการณ์ ซึมซับ บรรยากาศการอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตา กรุณา สะท้อนถึงความรัก เกื้อกูล แบ่งปันกันของคนแต่ละช่วงวัยในชุมชน

๓. เสริมพลังสามวัยสร้างรายได้ หมายถึง การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้มีโอกาสได้เข้าใจ รับรู้ เรียนรู้ เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีชุมชน ที่อยู่ร่วมกัน โดยให้เริ่มทำกิจกรรมด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม ได้สร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ผ้าที่สร้างจากลายวัฒนธรรมชาติในท้องถิ่นมานำเสนอขายผ่านเรื่องราว สะท้อนความคิด ผ่านมุมมองของเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน ตามแนวทางโดยใช้แนวทาง UFAS คือ Understand สร้างความเข้าใจ Faith สร้างศรัทธา Appreciate การเห็นคุณค่า Sustainable พัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อปลูกจิตสำนึกสู่คนทั้งสามวัยในชุมชนอย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ๓) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กระบวนการมีส่วนร่วม และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โครงการวิจัยสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” ใช้วิธีในการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ วิถีปฏิบัติและกิจกรรมเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ศึกษากระบวนการพัฒนาส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์มีการดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ ๑) วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และจากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย การเสวนา คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมด มาวิเคราะห์ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ๒) วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสำรวจการรับรู้ แบบประเมินความพึงพอใจ

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่าง พื้นที่ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน และตัวแทนจำนวน ๕ คน

๒) ตัวแทนประชาชน ๗ ครอบครัว จำนวน ๗ คน

๓) ผู้นำชุมชน ประชาชนเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ๑๒ คน

๔) เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม “ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” จำนวน ๓๐ คน

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยการวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลวิจัยดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลการศึกษาพบว่า ตำบลลำเภอล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีบริบทของชุมชน ดังนี้

๑. องค์ประกอบพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประกอบด้วย ๑) ความสัมพันธ์ของคนทั้งสามช่วงวัยในชุมชน ๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเอื้อต่อการส่งเสริมเป็นพื้นที่เรียนรู้สร้างสรรค์ และ ๔) การรักษาวิถีชุมชน ปัจจัยทั้ง ๔ ด้าน เป็นรากฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม ส่งให้คนทั้งสามช่วงวัยในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี มีความรักใคร่ สามัคคี ช่วยเหลือกัน แม้จะมีพื้นฐาน ช่วงวัยอายุความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

๑) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พื้นที่จะเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างกันในการนับถือศาสนา แต่สามารถอยู่ร่วมกัน บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือประชาชนสามารถอยู่ร่วมกัน

๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ศาสนา หมายถึง ความเชื่อ หลักการปฏิบัติและพิธีกรรม โดยมีจุดประสงค์ที่จะช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีความเข้มแข็งในการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความกลัว ความทุกข์ ฯลฯ ทำหน้าที่ในด้านการควบคุมสภาพจิตใจมนุษย์ให้อยู่บรรทัดฐานและสำนึกร่วมของสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ทำให้เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันของศาสนาต่าง ๆ ประกอบไปด้วย

หลักธรรมที่สำคัญที่หล่อหลอมให้เป็นคนทั้งสามวัยร่วมสร้างพื้นที่เรียนรู้สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมคือการมีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน ได้แก่ ๑) หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ หลักธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย (๑) ทาน คือ การให้ แบ่งปัน เสียสละ เพื่อแม่ (๒) ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน (๓) อัตถจริยา คือ การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และ (๔) สมานัตตตา คือ การวางตัวเหมาะสม เสมอต้น เสมอปลาย โดยการประยุกต์หลักสัปบุริสธรรม ๗ ด้านธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักชุมชนด้านอัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอัตตัญญตา

ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักกาล และด้านปุคคัลโปปรัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

๓) **แนวทางการอยู่ร่วมกันเพื่อส่งเสริมการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์** แม้จะมีความแตกต่างของช่วงวัยศาสนาและวัฒนธรรม แต่ก็อยู่ในพื้นฐานที่มีการปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ ๑) การให้ความรักและความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

๔) **การรักษาวิถีชุมชน** การจัดกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนามาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน ศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยยังคงรักษาวิถีชุมชนเดิมไว้ได้ และมีความมุ่งหวังที่จะส่งต่อถ่ายทอด และปลูกฝังสู่เยาวชนรุ่นต่อไป เพื่อสืบสานรักษามรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกันพัฒนาวิถีชุมชน ต่อไปให้ยั่งยืน

จึงเห็นได้ว่า พื้นที่นี้อยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนานด้วยความสันติสุข โดยมีคุณลักษณะเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมต่อการสร้างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามของคนสามวัยในชุมชน ทั้ง ๔ ด้านนี้ เป็นรากฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม ส่งให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความรักใคร่ สามัคคี ช่วยเหลือกัน แม้จะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมช่วงวัยที่แตกต่างกัน แต่จากการลงพื้นที่สิ่งที่สะท้อนกลับมาจากคนในชุมชน คือมีความห่วงใยว่า การอยู่ร่วมกันแบบสันติสุขนี้จะหมดหรือค่อย ๆ สูญหายไป เนื่องจากเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกับการอยู่ร่วมกันหรือเห็นความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมน้อยลง หรือไม่เห็นความสำคัญเลย เนื่องจากขาดความใกล้ชิดกับคนในชุมชน เพราะไปเรียนหนังสือในเมือง ติดเกมส์ ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ดังนั้นความต้องการของชุมชนในพื้นที่ คือ ๑) ต้องการให้เยาวชนรักษาวิถีชุมชน คงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) ต้องการให้เยาวชนพัฒนาจิตโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธา ตามหลักศาสนา มีหลักคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ๓) ต้องการให้เยาวชนปฏิบัติที่ดีต่อกันในชุมชน มีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในชุมชน ๔) ให้เยาวชนเห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน และรักษาวิถีชุมชนไว้ ให้อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานพหุวัฒนธรรม ๕) ต้องการมีอาชีพเสริมสร้างรายได้ผ่านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน วิถีชุมชนความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และมรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน

๕.๑.๒ ผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ ๑) การวางแผนกิจกรรม ๒) การสำรวจพื้นที่ชุมชน ๓) การเตรียมงานสื่อประชาสัมพันธ์ ๔) การสร้างความร่วมมือความรับผิดชอบเพื่อสังคม และ ๕) การเสวนา โดยผลจากการทำกิจกรรม จะเห็นว่า ได้ผลของการพัฒนา คือ เป็นการสร้างสิ่งที่ดีในการสร้างแนวทางให้กับชุมชน มีการสร้างเครือข่าย และต้องการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการมีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่จะเป็นการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม

ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมีความเป็นผู้นำ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนร่วมกันส่งเสริมการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดการส่งผ่านจากผู้ใหญ่ในชุมชนสู่เยาวชน

ด้วยความร่วมมือกันทุกเครือข่าย ทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา โรงเรียน ประชาชน ร่วมถ่ายทอดจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการส่งเสริมบูรณาการให้เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตของคนทุกช่วงวัย ถ่ายทอดวิถีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านการทำกิจกรรม สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในส่วนของมุมมองของคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประชุมกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน จึงจัดพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย นำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชน จะทำให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้การช่วยเหลือกันในการทำงานของทีมงาน การตระหนักถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของชุมชน สัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนาปราชญ์ชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชน เพื่อได้ทราบถึงวิถีการอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยกัน และสิ่งที่เยาวชนได้รับคือ ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม การทำงานร่วมกันแม้ต่างศาสนาและช่วงวัยกัน แต่ไม่เคยได้สัมผัสวัฒนธรรมทางสังคมในวิถีการทำงานร่วมกันเช่นนี้ ทำให้เยาวชนเกิดความเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิต การทำงานของ ประชาชน ผู้สูงวัยในชุมชน ศรัทธา คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน และเกิดความตั้งใจที่จะรักษาและพัฒนาชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

๕.๑.๓ เสนอผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัยเชิงปฏิบัติการ และส่งเสริมกิจกรรมโครงการ ในพื้นที่ ทำให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่การเสนอผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สรุปได้ดังนี้

ผลวิเคราะห์บริบทพื้นที่ชุมชน พบว่า ในแง่ของความยินดีร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี คือ คนทั้งสามวัยในพื้นที่ เต็มใจที่จะให้เข้าร่วมโครงการ สิ่งหนึ่งที่ต้องการส่งเสริม คือ ต้องการส่งเสริมเยาวชนให้ทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนทั้ง ๓ ช่วงวัย คือ เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน และที่สำคัญอยากให้กิจกรรมหนึ่ง ที่ สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าใจความแตกต่างของแต่ละช่วงวัย การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน มีพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ องค์ประกอบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ประกอบด้วย ๑) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ ๔) การรักษาวินัยชุมชน เพื่อส่งเสริมจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ขัดแย้ง ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์

๒. ปัจจัยกระบวนการ จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยกระบวนการประกอบไปด้วย ดังนี้

๑) โครงการพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบปัญหาที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจ และอยากให้เกิดการส่งเสริม คือ เรื่องของการตระหนักถึงความสำคัญของบ้านเกิด เช่น (๑) เด็กนักเรียนในชุมชนไปศึกษานอกพื้นที่ ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน (๒) สื่อออนไลน์ เกมต่าง ๆ ทำให้เด็กไม่ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน (๓) พ่อโตขึ้นก็ออกไปทำงานตามโรงงาน หรือ ทำงานในกรุงเทพฯ จึงอยากให้ส่งเสริมเรื่องความรัก ความผูกพันของเยาวชน ปลูกฝังสำนึกรักบ้านเกิด เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม คือ เรื่องการตระหนักถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรม มีศาสนสถาน ทั้ง ๓ ศาสนาอยู่ร่วมกัน

๒) ร่วมคิด สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในส่วนของมุมมองของคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประชุมกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน จึงจัดพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยเนื่องจากเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างช่องว่างความต่างของ ช่วงวัย และศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรม คุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้การสร้างสรรคของทุกคนทุกช่วงวัยในชุมชนผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

๓) ร่วมวางนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน ตัวแทนนักวิจัยในพื้นที่ประสานงานกับเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุที่สนใจส่งผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ลายด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาร่วมนำเสนอขายผ่านเรื่องเล่า วิถีชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขจัดปัญหา และแก้ไขปัญหาระหว่างการทำกิจกรรม ดังนี้

ในพื้นที่ ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้

พื้นที่ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ พิจารณาเลือก พื้นที่ตำบลลำเภาล้อม เนื่องจากชุมชนนี้มี วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา ที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปัน เกื้อกูลกันใน

ชุมชน อยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันทุกช่วงวัย ใช้สีผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นต้น

๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คณะผู้วิจัยในพื้นที่ร่วมสนับสนุน โดยการสนับสนุน และร่วมแก้ปัญหาระหว่างการทำกิจกรรม จัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างลายพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบชิ้นงานผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากผ้า เช่น ชุดเดรส กระเป๋าสะพาย ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด การสร้างคอนเทนต์ในการนำเสนอการขายผ่าน เรื่องเล่า วิถีชีวิตของชุมชนให้น่าสนใจ มาอบรมให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้เรียนรู้พัฒนาทักษะ มีมุมมองในการสร้างลายผ้าและผลิตภัณฑ์ผ่านวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ขึ้นมาอย่างสร้างสรรค์ การคำนวณต้นทุน-กำไร

๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน คณะผู้วิจัย จัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนร่วมซื้อและร่วมประมวล ผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อเป็นกำลังใจให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ

๗) ร่วมปฏิบัติตาม โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ คณะผู้วิจัย เข้าร่วมซื้อและประมวลผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น และรับฟังการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ด้วยเทคนิคการบอกเล่าเรื่อง และวิถีชีวิตของชุมชนจากเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ มีการประเมินผล โดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์

๓. ปัจจัยบริบท ประกอบด้วย ๑) ความร่วมมือของหน่วยงานราชการ เช่น องค์กรการบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ๒) คนในพื้นที่ ๓) เยาวชนในพื้นที่

๔. ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็น และเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุให้ความสำคัญและสนใจในการสร้างลายผ้าและผลิตภัณฑ์ผ่านวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นขึ้นมาอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรม เยาวชนเกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน และที่สำคัญเกิดความร่วมมือกันของกลุ่มงานที่แม้จะแตกต่างกันด้วยช่วงวัย ศาสนา สามารถสร้างพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการเรียนรู้สร้างสรรค์ในวิถีการปฏิบัติตนบุคคลที่อยู่ช่วงวัยนั้นๆ

ผลสรุปการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า

ผลวิเคราะห์สำรวจการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

พบว่า การรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง พบว่า การรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง โดย พบว่า คณะแผนกเฉลี่ยตัวแปรของ

การประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม (= ๔.๙๓ และ ๔.๒๕ ตามลำดับ) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบผลว่า

๑. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ ด้านธัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ ด้านธัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ ๑ “ท่านคิดว่าหากมีหน้าที่การทำงานที่ดีเกิดจากความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ ด้านอตัถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอตัถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านบุคคลปริปรัชญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรด้านอตัถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอตัถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านบุคคลปริปรัชญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมทุกข้อย่อย

๓. คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ ด้านปริสัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ ด้านปริสัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ ๑๗ “ท่านคิดว่าหากที่ชุมชนจะพัฒนาเกิดจากความร่วมมือร่วมกันใจกันในชุมชน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสี่ปฐิธรรม ๗ หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

และคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหัตถุ ๔ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหัตถุ ๔ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม (= ๔.๙๗ และ ๓.๙๓ ตามลำดับ) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านและรายข้อย่อย พบผลว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหัตถุ ๔ ของกลุ่มตัวอย่าง หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้านและทุกข้อย่อย เช่นเดียวกัน

๓. ผลวิเคราะห์ผลประเมินความพึงพอใจของการเข้าร่วมอบรม

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน ๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน และตัวแทน จำนวน ๕ คน ๒) ตัวแทนประชาชน ๗ ครอบครัว จำนวน ๗ คน ๓) ผู้นำชุมชน ประชาชนเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ๑๒ คน ๔) เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุที่

เข้าร่วมกิจกรรม “ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” จำนวน ๓๐ คนมีผลดังนี้

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมอบรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่

สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในการเข้าร่วมเสวนากลุ่มย่อย “แนวพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” จำนวน ๓๐ คน พบผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้พบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ ๔.๖๖ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า ความชัดเจนในการตอบคำถามของคณะผู้วิจัยมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ ๔.๘๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๔๐๔ รองลงมา ประเด็นหัวข้อในการเสวนา ระยะเวลาในการเสวนาฯ และอาหารและเครื่องดื่มมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๕๑๘ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนหรือสถานศึกษาของท่าน และสถานที่ในการจัดเสวนา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๕๙๙ และ .๖๐๙ ตามลำดับ ซึ่งทุกข้อมีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด เป็นต้น

๕.๑.๔ สรุปองค์ความรู้ในการวิจัย

องค์ความรู้ของพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ ๔) การรักษาวินัยชุมชน ปัจจัยทั้ง ๔ ด้าน ต้องอาศัย ๓ องค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนคือ

๑. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน หมายถึง การสร้างความร่วมมือของชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ประสาน เชื่อมภายในและภายนอกของคนในและคนนอกพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำศาสนา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน โรงเรียนและคณะครู เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชน ทำให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมชุมชน การเรียนรู้ซึมซับการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ของคนทุกช่วงวัยในชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรม และความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนที่มีคุณค่า ไม่ใช่เฉพาะในชุมชนแต่มีคุณค่าในระดับประเทศ ด้วยการจัดกิจกรรมในพื้นที่ ทั้งกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการสร้างความสามัคคีในชุมชน

๒. ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมทุนวัฒนธรรมสังคมของชุมชน หมายถึง การส่งเสริม ร่วมมือ วางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยกันส่งเสริมสร้างกิจกรรม ผ่านการปลูกจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และร่วมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของเยาวชน โดยใช้พลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสร้างกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาและปลูกจิตสำนึกอย่างยั่งยืน

๓. เสริมพลังความร่วมมือผ่านคนสามวัย หมายถึง การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนได้มีโอกาสได้เข้าใจ รับรู้ เรียนรู้ เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีชุมชน ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยให้เริ่มทำกิจกรรมด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้นำเสนอ สะท้อนความคิด ผ่านมุมมองของเยาวชนโดย

๕.๒ อภิปรายผล

ในการเสนออภิปรายผลการวิจัย คณะผู้วิจัยขอเสนอตามประเด็นข้อค้นพบ ดังต่อไปนี้

๑. การอภิปรายผลการวิจัยด้านการส่งเสริมความร่วมมือพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลที่ได้รับจากการลงพื้นที่พบว่า ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ไม่มีความขัดแย้ง มีความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีกิจกรรมทางศาสนาสามารถไปร่วมได้ ปฏิบัติพิธีกรรมโดยไม่ขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนาแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ อมรา พงศาพิชญ์^๑ ที่อธิบายว่า ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมเกิดจากการที่แต่ละฝ่ายต่างก็พยายามรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนและไม่ยอมรับเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ข้างเคียง สำหรับคนที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตจะมีมุมมองที่เปิดกว้างกว่า แม้ว่าพื้นฐานด้านความรู้ทางศาสนาอาจจะมึนน้อย แต่ประสบการณ์ของคนเหล่านี้จะสอนให้เขาได้เข้าใจความเข้าใจถึงเสรีภาพในการนับถือศาสนา ปฏิบัติตาม ศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้ แม้ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิโรจ นาคชาติรี^๒ ที่ได้ศึกษา หลักการปฏิบัติต่อผู้นับถือศาสนาอื่นตามคำสอนของพระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม พบว่า ถ้าบุคคลศึกษาศาสนาและมีความรู้ในคำสอนทางศาสนาที่ถูกต้องย่อมไม่มีการแบ่งแยกเรื่องดินแดน เชื้อชาติ วัฒนธรรม แม้กระทั่งสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างทางภาษา และวัฒนธรรมผู้เป็นศาสนิกชนก็สามารถอยู่ร่วมกันได้

ปัญหาหรือสิ่งที่อยากให้เกิดการส่งเสริมคือ การให้ความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นสิ่งที่คนรุ่นลูกรุ่นหลานควรที่อนุรักษ์หรือธำรงมรดกวัฒนธรรมนี้ให้สืบต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของพลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ^๓ ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาคความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า การรับรู้เรื่องมรดกทางวัฒนธรรมที่ต่างกันออกไปในแต่ละช่วงอายุนั้นมีปัจจัยที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ช่วงเวลา หรือประสบการณ์ร่วมในเหตุการณ์นั้น ๆ ซึ่งในช่วงเวลาของคนรุ่นเก่านั้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ยังคงเป็นในรูปแบบของชุมชนชนบท ยังมีการประกอบอาชีพค้าขายทางเรือ และยังคงปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มคนรุ่นใหม่แล้วนั้นจะพบว่า กลุ่มคนรุ่นใหม่เติบโตมาให้ยุคสมัยที่ความเจริญพัฒนาเข้าไปในหมู่บ้านแล้ว ทำให้หมู่บ้านอยู่ในลักษณะชุมชนแบบ

^๑ อมรา พงศาพิชญ์, *สิทธิมนุษยชนในมิติวัฒนธรรม*, เอกสารในการประชุมวิชาการ จัดโดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒.

^๒ วิโรจ นาคชาติรี, “หลักการปฏิบัติต่อผู้นับถือศาสนาอื่นตามคำสอนของพระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม”, *วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓).

^๓ พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ, “การศึกษาคความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย”, *วิทยานิพนธ์สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๗).

ซานเมืองที่ครอบครัวจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่แต่เมื่อถึงวันทำงานคนในชุมชนก็จะออกไปทำงานเมืองเป็นส่วนใหญ่

๒. การอภิปรายผลการวิจัยด้านการส่งเสริมกิจกรรมผ่านโครงการ

ผลที่ได้รับอย่างเป็นรูปธรรม คือ ๑) ผลลัพธ์ที่สร้างจากผ้าพิมพ์ลายด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น จำนวน ๓๐ ชิ้น จำหน่ายและนำเสนอเผยแพร่ในเฟสบุ๊ก หน้าเพจ ๓ วิว ๓ วิว ๒) กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ได้พัฒนาการส่งเสริมทักษะกระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก ๓) มีการผสมผสานแนวคิดการออกแบบพัฒนาโครงการการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม^๔ โดยที่นำมาใช้เป็นขั้นตอนหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เยาวชนคนปลายน้ำ แนวคิดการใช้กิจกรรมสื่อที่มีลักษณะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนที่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาการของพฤติกรรมด้านคุณลักษณะของเยาวชน เน้นให้เยาวชนได้คิดวิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะส่งผลให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจบรรลุตามแนวทางที่กำหนดและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ อีกทั้งคณะผู้วิจัยได้รับคำปรึกษาที่ดีจากผู้เชี่ยวชาญและนักวิจัยชุมชน ในการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการให้สมบูรณ์เพื่อการนำไปใช้ได้จริง โดยการศึกษาครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน สถานศึกษา องค์กรท้องถิ่น ได้แก่ อบต. ทำให้เกิดความสำเร็จในโครงการ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์ พบว่า “ปัจจัยสำเร็จจากการเลือกใช้สันติวิธีในการสร้างสันติภาพและสันติสุขในชุมชน ได้นำเครื่องมือที่เรียกว่าสันติวิธี เช่น การใช้คนกลาง การไกล่เกลี่ย การมีส่วนร่วม การสื่อสาร การสร้างเครือข่ายร่วมแก้ปัญหา และรากฐานหัวใจสำคัญคือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทำให้ชุมชนสังคมเจริญก้าวหน้าโดยเรียนรู้จากบทเรียนในอดีตพร้อมกับหาทางแก้ไข ทำให้ชุมชนมีชีวิตรอบรู้แต่เพียงความสงบไม่มีความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง แต่ต้องพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งยั่งยืนในเชิงกายภาพคือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนควบคู่กับทางจิตภาพ คือ การส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนรู้จักสามัคคีมีความรักใคร่กลมเกลียว สร้างความปรองดอง หรือแม้แต่การอาศัยกฎระเบียบ ข้อตกลงทางสังคมเหล่านี้เป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความสร้างสรรค์ และสามารถนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งการได้รับแรงส่งเสริมหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พบว่า ภาคการศึกษา นักวิชาการ หน่วยงานรัฐ สามารถเข้ามามีบทบาทและพัฒนาส่งเสริมจุดแข็งให้กับชุมชนและได้ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน การใช้สันติวิธีในการสร้างสันติภาพและสันติสุข ทำให้ชุมชนเกิดความรักสามัคคี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ชุมชนมีเสรีภาพทางความคิดและมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนและยังช่วยสืบสานอัตลักษณ์ของชุมชนให้ยั่งยืน

^๔ ทิศนา ขมมณี, ศาสตราจารย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

^๕ ชันทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์, ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ : ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง, รายงานวิจัย, บัณฑิตวิทยาลัย (สาขาสันติศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙, หน้า ๑๔๕.

จากผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ พบว่ามีการรับรู้การอยู่ร่วมกันในระดับมาก ถึงมากที่สุด โดยในภาพรวมมีระดับมากที่สุด โดยพบว่า ๑) ด้านทาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ฟังพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา ๒) ด้านปิยวาจา พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การแสดงออกทางคำพูดแสดงถึงความรัก ความสามัคคีในชุมชน และ พูดคุย สนทนากับผู้คนที่พบเจอด้วยคำพูดสุภาพยิ้มแย้ม จริงใจต่อกัน ๓) ด้านอัตถจริยา พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน ไม่แบ่งแยกศาสนา และตระหนักความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชนตามหลักคำสอนทางศาสนา ๔) ด้านสมานัตตตา พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนสม่ำเสมอ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนสม่ำเสมอ

สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้เรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม ได้รับการบอกเล่าประสบการณ์จากผู้ใหญ่ โดยได้รับการเกื้อกูล โดยมีได้มีการแบ่งแยกกันทางศาสนา ทำให้เยาวชนเกิดการรับรู้ฟังพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา มีกิจกรรมปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอตอนเสมอปลาย บนพื้นฐานหลักคำสอนของศาสนา ฉะนั้นการส่งเสริมให้คนพื้นที่เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่แห่งการเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้เรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม เรียนรู้การสร้างสรรค์ ต้องส่งกระบวนการคิด การปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม มรดกทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน ส่งผ่านต่อสู่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อส่งเสริม สืบสาน วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนแบบยั่งยืน

ประเมินผลความพึงพอใจในการเข้าร่วมการเสวนาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรม มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด พบว่า ผู้นำชุมชน รวมถึงผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ มีการรับรู้ และการถ่ายทอด การรับรู้ เห็นด้วยกับกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยจะลงพื้นที่ เห็นด้วยและสนับสนุนการทำกิจกรรมร่วมกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่มีความต้องการส่งเสริมกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย ทำให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา

๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาชุมชน ควรขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาประเทศให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การพัฒนาชุมชนรากฐาน ในมิติต่างๆ เช่น การอยู่ร่วมกัน การส่งเสริมเศรษฐกิจทางวัฒนธรรม การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ

๒) การสร้างความร่วมมือภาคเอกชน และสถาบันการศึกษามีส่วนร่วมเข้าไปพัฒนา ระดับชุมชน และปลูกจิตสำนึกการรักษาวัฒนธรรมชุมชนผ่านเยาวชน และภาคสถาบันการศึกษาที่มี พันธกิจในการให้บริการวิชาการแก่สังคม ควรทำโครงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานราชการใน พื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมร่วมกัน และร่วมสนับสนุนกิจกรรมของ โรงเรียนที่ด้อยโอกาส ทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์การทำงานเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์มรดกทาง วัฒนธรรมที่ดีของชุมชนในพื้นที่ให้แพร่หลายออกไป

๓) หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนสินค้าวัฒนธรรมชุมชน ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของ การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน

๔) องค์การบริหารส่วนตำบล อบต. ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน มีแผนพัฒนาตำบลมีกลไก ขับเคลื่อนการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ โดยสร้างตัวชีวิตชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชน และเปิด โอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในทำกิจกรรมและออกแบบกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่าง สร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

๑) จากผลการวิจัยพบว่า การนำผลการวิจัยส่งเสริมกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็น พื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยไปเผยแพร่และนำไปปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้เกิด การสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม นำไปสู่การพัฒนา ต่อยอด องค์ความรู้ อย่างยั่งยืนให้กับชุมชน

๒) การสร้างเครือข่ายต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วง วัยผ่านกิจกรรมเยาวชน ในรูปแบบกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชน และเครือข่ายภายนอกชุมชน เพื่อชูประเด็นชุมชนต้นแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) วิจัยประเด็นการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การถ่ายทอดเรื่องราวในชุมชน ของดีประจำพื้นที่ในเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ สร้างรายได้ และความสุขในการ ทำงานร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในพื้นที่

๒) วิจัยปฏิบัติการเชิงพื้นที่เกี่ยวกับยกระดับสินค้าท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาของชุมชน

๓) การวิจัยปฏิบัติการเชิงพื้นที่เกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักษามรดกเชิงวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์. วิสัทธิธรรมรศแปล ภาค ๑ ตอน ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์, หน้า ๑๐๑.
 _____ . วิสัทธิธรรมรศแปล ภาค ๓ ตอน ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์, หน้า ๑๐๒.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

อ้างอิง

- กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์ และอำนาจ บัวศิริ , โครงการสุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน, รายงานวิจัย,คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๖๑.
- รันดร์ จงวุฒิเวศย์. (๒๕๕๐). *แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- นฤมล นิราทร. *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓.
- สนธยา พลศรี. *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์. ๒๕๕๐, หน้า ๒๐๗.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอูน). (๒๕๔๗). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส).
- ฟ้าลั่น กระสังข์. (๒๕๖๒). *ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหวาย และหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์. ๕(๒), ๖๑-๗๓.*
- สามารถ เทียงพูนวงศ์. (๒๕๕๗). *การจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน กรณีศึกษา: วัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยบูร.
- สุดา มงคลสิทธิ์. (๒๕๖๒). *กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี. วารสารมหาจุฬานาครทรรคน์, ๖(๑๐), ๕๘๔๓-๕๘๕๙.*
- สุวรรณณี คำมั่น. (๒๕๕๑). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์*. สืบค้น ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔. จาก http://tdri.or.th/wp-content/uploads/๒๐๑๒/๑๑/g๓_๖_suwanee_final.pdf

- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (๒๕๔๑). *คุยกันเรื่องความคิดกับศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอล คิมทอง.
- อัญธิชา มั่นคง. (๒๕๖๐). บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนในตำบลบ้านตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*. ๑๒(๓๙), ๙๐-๑๐๐.
- อัลเทอร์, และเฮจ. (๒๕๓๖). ใน นฤมล นิราทร. (๒๕๔๓). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาทิตยา เสมอ่วม. (๒๕๕๘). *พื้นที่สร้างสรรค์กับการพัฒนาเด็กในสภาวะยากลำบาก: กรณีศึกษา ชุมชนวัดดวงแข กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อารีญา บุญทวี (๒๕๖๑). แนวทางการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของ อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*. ๒๐(๑), ๖๗
- สุชาดา จักรพิสุทธิ์, “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน-สิงหาคม, ๒๕๔๗): ๑๘-๒๓.
- วชิรวัชร งามละม่อม และนักวิชาการและนักวิจัย สถาบัน TDRM, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: file.siam๒web.com>trdmjournal [๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๒].
- เมตต์ เมตต์การุณจิต, *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: บิ๊ก พอยท์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๗.
- สุรพล พะยอมแย้ม, *จิตวิทยาในงานชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: บางกอก คอมพิวเตอร์เทรดจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๙๑-๙๔.
- กองบริการการศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหงปีการศึกษา, *การมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยรามคำแหง*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗).
- ประชุม สุวดีดี, *การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑).
- เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*, กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๕).
- ราเชนทร์ นพณัฐวงศกรและคณะ, “กระบวนการประชาสังคม“บวร”หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”, *บทความวิชาการ*, การประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๓.
- ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การมการศาสนา, การขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ศีลธรรมของชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dra.go.th/site.๒๕๖๐/about.Thai-๒๙-๒๒๔-๐-๐.๐.html> [๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔].
- นฤมล นิราทร, *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*, (กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓.

สนธยา พลศรี, *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรี้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

(๑) Books:

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (๑๙๙๗). *Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. New York: Cornell University, Center for International Studies.

Cohen, John M. and Uphoff, Norman T., *Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. , (New York: the Rural Development Committee Center for international studies, Cornell University, ๑๙๗๗), p. ๖.

Cohen. J and Uphoff. D., *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation* Rural Development Center, (New York: Cornell University, ๑๙๘๐), pp. ๒๑๙-๒๒๒.

Joseph M. Putti. (๑๙๘๙). *Work Values and Organizational Commitment: A Study in the Asian Context*. *Human Relations*. ๔๒(๓), ๒๗๕-๒๘๘.

United Nations, **Yearbook of International Trade Statistics**, (United Nations: UN Press, ๑๙๘๑).

Joseph M. Putti, “Work Values and Organizational Commitment: A Study in the Asian Context”, **Human Relations**, Vol. ๔๒ No. ๓ (November, ๑๙๘๙): ๒๗๕-๒๘๘.

Margaret J. Wheatley, *Leadership and the New Science : Discovering Order in a Chaotic World*, ๒nd Edition, (San Francisco : Berrett-Koehler Publishers, ๑๙๙๙), p. ๑๑.

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ชุดที่ ๑ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบไปด้วย ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ รูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....

ตำแหน่งการทำงาน.....

ที่อยู่สถานที่ทำงาน.....

อายุ.....ปี นับถือศาสนา เพศ ชาย หญิง

บ้านที่อยู่อาศัย.....

หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้.....

E-mail.....ไลน์.....

วัน/เดือน/ปี ที่เข้าร่วม.....

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ รูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

๒.๑ ท่านคิดว่า การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม
ผ่านคนสามวัย มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อชุมชนมากน้อยเพียงไร (กรุณาอธิบายพร้อม
ยกตัวอย่างประกอบ)

.....
.....
.....

๒.๒ มีใคร หรือหน่วยงานใดบ้าง ที่จะเป็นหลัก หรือแกนนำสำคัญ ในการสร้างความร่วมมือ
เพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ถ้ามี ผลที่ได้รับเป็นอย่างไร (กรุณา
อธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....
.....
.....

๒.๓ ท่านคิดว่า คนสามวัยในชุมชน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมเพื่อยกระดับทุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่งสังคมภายนอกได้หรือไม่
เพราะเหตุใด (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....
.....
.....

๒.๔ ท่านคิดว่าวิธีการใดบ้าง จะช่วยสร้างรูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์
ทุนวัฒนธรรมทางสังคมชุมชนได้ (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....
.....
.....

๒.๕ ท่านคิดว่า กระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทาง
สังคมผ่านคนสามวัย มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๒.๖ ท่านคิดว่า ควรจัดกิจกรรมอย่างไร เพื่อช่วยสร้างสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

.....
.....
.....

๒.๗ หน่วยงานใดบ้าง ที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่
สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม

.....
.....
.....

๒.๘ แนวทางพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทาง
สังคมผ่านคนสามวัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ควรมีโครงการหรือกิจกรรมอะไรบ้าง (กรุณา
อธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ชุดที่ ๒ การสนทนากลุ่มย่อย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
๒. เพื่อหาแนวทางกระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
๓. เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในชุมชน ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ประเด็นเสวนา

๑. วิธีการพัฒนารูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่น ผ่านสื่อสร้างสรรค์ในการพัฒนากระบวนการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย นำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร

ชุดที่ ๓ ชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

- ๑) ชุดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านคนสามวัย
- ๒) ชุดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ผ่านคนสามวัย
- ๓) ชุดกิจกรรมด้านประเพณี ผ่านคนสามวัย
- ๔) ชุดกิจกรรมด้านสังคมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ผ่านคนสามวัย

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรม การพิมพ์ผ้าจากใบไม้
ภายใต้โครงการวิจัย "พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริม
พื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย"
ระหว่างวันที่ 21 - 23 กรกฎาคม 2566
ณ อบต.สำเภากลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ลายมือชื่อ	หมายเหตุ
1	นางสาวสุวรรณี มาลีเมษา /		
2	นางพนม ชันสอน /		
3	นางสมร ภูนิล /	ส่งสง ภูนิล	
4	นางสาวจรินทร์ ภูทวี /		
5	นางสาวทองใบ สิทธิประเสริฐ /		
6	นางสาวสะเราะ ทองคำ /	สะเราะ ทองคำ	
7	นางสาวขวัญจิต พัทธ์กิจ ✓	ขวัญจิต พัทธ์กิจ	
8	นางสาววารารณ์ สดสี ✓		
9	นางสาวยุวพร รื่นเพียร ✓		
10	นางสมนึก เสมสาพันธ์ ✓	สมนึก เสมสาพันธ์	
11	นางอำมรินทร์ ชันเดช ✓		
12	นางสมใจ มะโนคุณย์	สมใจ มะโนคุณย์	
13	นางวีรยา มารแพ้ ✓		
14	นางสกนธ์รัตน์ วงษ์ศรี ✓	สกนธ์รัตน์ วงษ์ศรี	
15	นางสาววาสนา เขียวสุวรรณ ✓	วาสนา เขียวสุวรรณ	
16	นางสมใจ พูลทรัพย์ ✓		
17	นางสาวรัชณี มุงอินทร์		
18	นางทองอยู่ พัทธ์กิจ ✓	ทองอยู่ พัทธ์กิจ	

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย ดร. พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี

(๑) ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหานันทวิทย์ ธีรภโท,ดร. (แก้วบุตรดี)
(ภาษาอังกฤษ) Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Dr.

(๒) หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

(๓) ประวัติการศึกษา น.ธ.เอก, เปรียญธรรม ๖ ประโยค

ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาปรัชญา มหา
วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ
จิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔) ตำแหน่ง นักวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) ที่อยู่ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ หลักกิโลเมตรที่ ๕๕ ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐

E-mail: sakorn_๔๙@hotmail.com

(๖) ประสบการณ์ด้านงานวิจัย

(๘.๑) รายงานวิจัย

พ.ศ. ๒๕๕๒ การสร้างและพัฒนาแบบวัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของ
พระพุทธศาสนา (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๕๖ การสังเคราะห์งานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๕๗ สวัสดิการสังคมเชิงพุทธ : รูปแบบและการสร้างพลังชุมชน (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๕๘ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของชุมชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๕๙ รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง(หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๕๙ การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๖๐ การจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยและลาว (หัวหน้า)

พ.ศ. ๒๕๖๑ การบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๖๑ การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพพลังวิถีพุทธของผู้สูงอายุกลุ่มผู้เกษียณราชการ (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๖๓ การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ตามหลักคำสอนของศาสนา (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๖๔ แท้ก็ชี้คุณธรรม : การสร้างเครือข่ายในพัฒนาคุณภาพผู้ขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานครในด้านการมีจิตให้บริการที่ดี (ผู้ร่วม)

พ.ศ. ๒๕๖๕ วิถีเมืองแห่งความสุขต้นแบบ: การถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุข (หัวหน้า)

(๖.๒) การเผยแพร่ผลงานวิจัย/การตีพิมพ์/การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

บทความทางวิชาการ

การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย

๑. รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ TCI ๑ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (๒๐๑๘): (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑)

๒. สวัสดิการสังคมเชิงพุทธ : รูปแบบและการสร้างพลังชุมชน วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ TCI ๑ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๐๑๘): (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑)

๓. รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา TCI ๑ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ (๒๐๒๐): มิถุนายน ๒๕๖๓

๒ ผู้ร่วมวิจัย

- (๑) ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) รองศาสตราจารย์ ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงษ์
(ภาษาอังกฤษ) Asst.Prof Dr.Kamalas Phoowachathipong

(๒) หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓ ๘๔๑๓ ๐๐๐๓๙ ๐๒๔

(๓) ประวัติการศึกษา นศ.บ. (ประชาสัมพันธ) เกียรตินิยมอันดับ ๒
วท.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ)
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

(๔) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ
จิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) ที่อยู่ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ มือถือ
๐๙๕-๕๙๖-๘๘๖๔ E-mail: kamalas๒๐๑๓@gmail.com

(๖) ประสบการณ์ในการสอน

ระดับปริญญาตรี

๑. จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย
๒. จิตวิทยาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

ระดับปริญญาโท

๑. การวัดและการประเมินทางพุทธจิตวิทยาการศึกษา
๒. ระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา
๓. พุทธจิตวิทยาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์
๔. จิตวิทยารู้อคิดและการเรียนรู้
๕. สถิติเพื่อการวิจัยทางจิตวิทยา
๖. กระบวนการและทักษะการศึกษาทางพุทธจิตวิทยา

ระดับปริญญาเอก

๑. จิตวิทยาการเรียนรู้
๒. การทดสอบและการประเมินทางจิตวิทยา
๓. พุทธจิตวิทยาเพื่อการปรึกษา
๔. จิตวิทยาการศึกษาครอบครัวและผู้สูงอายุ
๕. การฝึกปฏิบัติการปรึกษาทางพุทธจิตวิทยา
๖. สถิติเพื่อการวิจัยขั้นสูงทางพุทธจิตวิทยา

(๗) ความเชี่ยวชาญพิเศษ

- ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. รับผิดชอบตรวจสอบ
และประเมินผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

- คณะทำงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (ร่างหลักสูตรระดับปริญญาตรี พุทธศาสนากับวัฒนธรรมประชาธิปไตย)
- วิทยากรร่วมอบรมกับผู้ต้องขังคดียาเสพติด
- โครงการพัฒนาชุดความรู้ เรื่องวัฒนธรรมพลเมืองประชาธิปไตย ตามแนวพุทธในหัวข้อ : พระพุทธศาสนากับค่านิยมการมีจิตสาธารณะ
- โครงการอบรมแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- โครงการร่างแนวทางการจัดการเรียนรู้บูรณาการสาระเรียนรู้ พระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และธรรมศึกษาชั้นตรี

(๘) ผลงานวิชาการ

(๘.๑) รายงานวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. กมลลาศ ภูวนาธิพงค์. “การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตร ธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๘).

๒. กมลลาศ ภูวนาธิพงค์. “ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๐).

๓. กมลลาศ ภูวนาธิพงค์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “กระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการเครือข่ายพระสงฆ์พิกษัวัฒนธรรม”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑).

๔. กมลลาศ ภูวนาธิพงค์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑)

๕. กมลลาศ ภูวนาธิพงค์ และอำนาจ บัวศิริ. “โครงการสุขชีวีวิถีพุทธ : ในชุมชนเมือง ยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้านวัด โรงเรียน”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑).

๖. กมลลาศ ภูวนาธิพงค์ และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน” “โครงการวิจัยรับใช้สังคมท้อปเทิร์นดส์สู่ท้อปมายด์ ปี ๒๕๖๑ (วินัย ใฝ่ดี มีจิตอาสาเพื่อสังคม)”. **รายงานการวิจัย**. ทุนสนับสนุนบริษัทท้อปเทิร์นดส์แมนูเฟอริง จำกัด และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑). (ปิดโครงการ ๒๕๖๓)

๗. กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์ และคณะ. “โครงการนวัตกรรมสุขภาวะวิถีพุทธและพุทธจิตวิทยาบำบัดเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงภาวะซึมเศร้าของเยาวชนไทย”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รหัสโครงการ ๖๒-๐๐๐๕๓. (๒๕๖๒). **รายงานวิจัย**. หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย ภายใต้โครงการการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต) ในสังคมไทย โดย พระสุธีรตัน บัณฑิต รศ.ดร.

๘. กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์ และคณะ. “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้”. **รายงานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีงบประมาณ ๒๕๖๓

๙. กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์ และคณะ “รูปแบบการออกกำลังกายด้วยการเจริญสติของผู้สูงอายุในจังหวัดฉะเชิงเทรา”. **รายงานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ (ปิดโครงการ ๒๕๖๓)

ผู้ร่วมวิจัย

๑. พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร ดร., กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์. “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๘).

๒. พระมหานันทวิทย์ อธิภทฺโท, กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, ดร.อัคนันท์ อริยศรีพงษ์. “การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๙).

๓. พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร. (ประสิทธิ์ พรหมรสี อินทรกรุงเกา), กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, ญาศุภินท อินทรกรุงเกา. “การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา: นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุข”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).

๔. พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี, ผศ.ดร. ศิริวัฒน์ ศรีเครือดง, กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ BIO FEEDBACK”. โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิตรตามแนวทางการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).

๕. พระมหาชุตีภัก อภินนฺโท, กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, ญาณินทร์ รักษวงค์วาน และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว: ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).

๖. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงค์. “การติดตามการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูตสายต่างประเทศของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

๗. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, กมลาค ภูวนาธิพงค์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “การพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างชีวิตสุขตามแนวทางการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ระยะที่ ๒”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

๘. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงค์. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมสำหรับผู้สูงอายุ”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

๙. อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และกมลาค ภูวนาธิพงค์. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธของครอบครัวในชุมชนอาคารสูง เขตกรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

๑๐. นवलวรรณ พูนวสุพลฉัตร, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ และกมลาค ภูวนาธิพงค์. “การวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้และกระบวนการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑)

(๘.๒) การเผยแพร่ผลงานวิจัย/การตีพิมพ์/การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

บทความทางวิชาการ

๑. กมลาค ภูวนาธิพงค์ “การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตรธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน”. **วารสารบัณฑิตปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘).

๒. กมลาค ภูวนาธิพงค์, พุทธชาติ แผนสมบุญ, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระปลัดสมชาย ปโยโค, อรจิรา วงษาพาน, เอื้ออารีย์ วยวัฒน์, อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และญาณิณี ภูพัฒน์ . “ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐).

๓. Kamalas Phoowachanathipong. “The Effect of Changes of Value and Behavior Model of Consuming in online social Network Using Integration of Buddhist Psychology for Thai Novices”. **Journal of International Buddhist Studies JIBS**. Vol. ๘ No. ๑ (June ๒๐๑๗): ๑๑๒-๑๒๖.

๔. พุทธชาติ แผนสมบุญ, กมลาค ภูวนาธิพงค์, อุษกร งามชาติ, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, สุวัฒน์ รักขันโท, โกศล จึงเสถียรทรัพย์ และธนวรรณ สารระรัมย์. “กระบวนการเสริมสร้างภาวะ

พฤษภรณ์ในผู้สูงอายุ”. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑): ๒๗๑.

๕. กมลาค ภูวนาธิพงค์ และอัครนันท์ อริยศรีพงษ์. “การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๓๔๗-๑๓๖๑.

๖. จรรย์จารี ธรรมมา, กมลาค ภูวนาธิพงค์ และพระครูพิริยัติกิจ (ชยัน แสนโบริาน). “การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อสร้างสมรรถนะนักการตลาดในศตวรรษที่ ๒๑ ตามแนวพุทธจิตวิทยา”. วารสาร มจร. สังคมปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ ฉบับพิเศษ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๓๓๕ -๓๕๑.

๗. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงค์ . “ผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร”. วารสารท้องถิ่น. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๑): ๔๐-๕๖.

๘. อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และกมลาค ภูวนาธิพงค์. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธของครอบครัวในชุมชนอาคารสูง เขตกรุงเทพมหานคร”. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑).

๙. กมลาค ภูวนาธิพงค์, พุทธชาติ แผนสมบุญ และ ผศ.ดร.โกวิท พานแก้ว . “รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๖๓-๗๓.

๑๐. กมลาค ภูวนาธิพงค์ และชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์. “การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๕ ฉบับเพิ่มเติม (ธันวาคม ๒๕๖๒): ๗๕-๙๐.

๑๑. กมลาค ภูวนาธิพงค์, เมธาวิ อุดมธรรมมานุภาพ, พระครูสังฆรักษ์ จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา, อำนาจ บัวศิริ และอัครนันท์ อริยศรีพงษ์. “ผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิถีพุทธสำหรับเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธาวาราม”. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๖๓).

๑๒. กมลาค ภูวนาธิพงค์ และอำนาจ บัวศิริ. “สุขชีวิวิถีพุทธในชุมชนเมืองยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๖๓): ๔๐๕-๔๑๙.

บทความวิจัยตีพิมพ์ระดับนานาชาติ

๑. Kamalas Phoowachanathipong, PhrakhruPatum Bhavana Charn Vi. (Weeranon Weeranundho), Amnaj Buasiri, Akaranun Ariyasriping, Phatthida Raengthon. “Effects of Vipasana Meditation Practice on Happiness of Adult life”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-๒๐๒๐), ๓๐ th - ๓๑st July ๒๐๒๐.

๒. Phrakhrusangharak ChakkitBhuripaño, Pairatchimhad, Akkaradecha Brahmakappa Noppadol Deethaisong, Kamalas Phoowachanathipong. “Key Stakeholders Network Management Process in the Area of the World Heritage Sites in Ayutthaya”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-๒๐๒๐), ๓๐th - ๓๑st July ๒๐๒๐.

๓. PhraTheppavaramethi, Kamalas Phoowachanathipong, Yasumin Inkrungkao, Lampong Klomkul. “A Movement Model of Buddhists Reform for Peaceful Society Development”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-๒๐๒๐), ๓๐th - ๓๑st July ๒๐๒๐.

(๙) ผลงานที่ได้รับรางวัล

๑. รางวัลนักวิจัยระดับดี ประจำปี ๒๕๖๑ ในการประชุมวิชาการนานาชาติ ครั้งที่ ๑๐ และการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ น่าน: นครพระพุทธศาสนา มรดกธรรมสู่มรดกโลก ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ. THE ๑๐TH INTERNATIONAL CONFERENCE AND THE ๓RD NATIONAL CONFERENCE ๒๐๑๙ NAN: THE CITY OF BUDDHISM TOWARD DHAMMAAND WORLD HERITAGE.

๒. รางวัลผลงานวิจัยระดับดีมาก ประจำปี ๒๕๖๒. รายงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิต และปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ BIO FEEDBACK ระยะที่ ๒”. เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓. ผู้ร่วมวิจัย โดยมี พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.ดร. เป็นหัวหน้าโครงการ.

๓. รางวัลผลงานวิจัยระดับดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๓. รายงานวิจัยเรื่อง “โครงการสุขชีวีวิถีพุทธ ยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน”.

๔. รางวัลนักวิจัยระดับดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๓. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑๒. “สังคมไทยหลัง NEW NORMAL: การเรียนรู้ การวิจัย และการสร้างสรรค์”. จัดโดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และภาคีทางวิชาการ.

ประวัติผู้วิจัย

๓. ผู้ร่วมวิจัย พระภิกษุชริวิเทศ วิ.

(๑) ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระภิกษุชริวิเทศ.วิ.
(ภาษาอังกฤษ)

(๒) หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

(๓) ประวัติการศึกษา

ป.วค., พธ.บ., ปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์ วิชาเอกศาสนา
ปรัชญา เกียรตินิยมอันดับสอง จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย

M.A. ปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์ เอกภาษาศาสตร์ เกียรตินิยม
อันดับหนึ่ง มหาวิทยาลัยนาคปุรี ประเทศอินเดีย

กำลังศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔) ตำแหน่ง

หัวหน้าสงฆ์วัดนวมินทรราชูทิศ เฉลิมพระเกียรติ นครบอสตัน
เมืองเคมบริดจ์-เรย์แฮม มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศ
สหรัฐอเมริกา

Email mongkolkuakool@yahoo.com

(๕) ที่อยู่

วัดนวมินทรราชูทิศ เฉลิมพระเกียรติ นครบอสตันเมืองเคม
บริดจ์-เรย์แฮม มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

(๖) ความเชี่ยวชาญพิเศษ

เป็นผู้ชำนาญในด้านนวัตรกรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน
และ แสดงพระธรรมเทศนาภาคภาษาไทยและ
ภาษาอังกฤษได้

ประวัติผู้วิจัย

๔. ผู้ร่วมวิจัย นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

- (๑) ชื่อ – นามสกุล : (ภาษาไทย) นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา
(ภาษาอังกฤษ) : Miss Manasanan Prapassornpitaya
- (๒) ประวัติการศึกษา บัณฑิต มหาวิทาลัยกรุงเทพ
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
มหาวิทาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทาลัย
- (๓) ที่อยู่ ๕/๔๗ หมู่ ๓ ถ.นเรศวร ตำบลหอรบตันไชย
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๐๐

เบอร์โทร ๐๙๓ ๙๔๕๙๑๕๖

Email pmanasanan456@gmail.com

(๔) งานวิจัย โปรแกรมพัฒนาชีวิตสำหรับครอบครัวตามหลักพุทธจิตวิทยา

(๕) การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย โปรแกรมพัฒนาชีวิตสำหรับครอบครัวตามหลัก

พุทธจิตวิทยา วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์

ประวัติผู้วิจัย

๕ ผู้ร่วมวิจัย นางสาวหนึ่งธิดา สารีศรี

(๑) ชื่อ – นามสกุล : (ภาษาไทย) : นางสาวหนึ่งธิดา สารีศรี

(ภาษาอังกฤษ) : Miss Nuengthida Sarisee

(๒) ประวัติการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ที่อยู่ ๔๖/๑๐๔ ซอย ศรีสมาน๔ ตำบล บ้านใหม่

อำเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี ๑๑๑๒๐

เบอร์โทร ๐๙๔ ๑๖๔๒๓๖๙

Email taleiw1717@gmail.com

(๔) งานวิจัย ผลของการฝึกศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบสองมือต่อการมีสติของ

เยาวชน ค่ายยุวชนไทยชิร

(๕) การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย ผลของการฝึกศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบสองมือต่อ

การมีสติของเยาวชน ค่ายยุวชนไทยชิร วรสาร พุทธจิตวิทยา